T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

KAZAKİSTAN HUKUKUNDA YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Aigul NURMUKHAMBETOVA

Ankara – 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

KAZAKİSTAN HUKUKUNDA YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Aigul NURMUKHAMBETOVA

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Rifat ERTEN

Ankara – 2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK)
ANABİLİM DALI

KAZAKİSTAN HUKUKUNDA YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (01.06.2015)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

…….

İmzası

……..……

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i

KISALTMALAR vii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TANIMA, TENFİZ VE USÛLÜ

I. GENEL BİLGİLER 4

A. Tanıma 4

B. Tenfiz 5

II. KAZAKİSTAN HUKUKUNDAKİ TANIMA VE TENFİZE DAİR DÜZENLEMELER 7

III. TENFİZ 13

A. Görevli ve Yetkili Mahkeme 13

1. Genel Olarak 13

2. Görevli Mahkeme 14

3. Yetkili Mahkeme 16

B. Talebin Şekli 17

C. Tebligat 20

1. Yurt İçinde Tebligat 20

a) Tebligat Yöntemleri 20

b) Tebligatta Bulunması Gereken Hususlar 22

c) Tebligatın Usûlü 24

d) Tebligatın Usûlsüz Olmasının ya da Yapılmamasının Sonuçları 25

2. Yurt Dışında Tebligat 27

D. Yargılama Usûlü 29

1. Harç 29

2. Tenfiz Talebinin İnceleme Süresi 30

3. Tenfiz Talebinde Zamanaşımı (Tenfiz Talebinin İcra Takibinin Başlatılması Süresine Tâbi Tutulması) 32

4. Tenfiz Talebinin İncelenmesi Sonucunda Verilecek Karar 37

IV. TANIMA 38

A. Tenfizi Gerektirmeyen Kararların Tanınması (Doğrudan Tanınan Kararlar) 38

B. Tenfizi Gerektiren Kararların Tanınması (Diğer Kararların Tanınması) 42

1. Tanıma Usûlü 42

2. Tanıma Usûlünde Tebligat 44

3. Tanıma Sonucunda Verilecek Karar ve Kararın Doğuracağı Sonuçlar 45

V. ÜST YARGI DENETİMİ 45

A. Genel Olarak 45

B. Tanıma ve Tenfiz Kararına Karşı Kanun Yollarına Başvurulup Başvurulmayacağı Sorunu 46

C. Tenfiz Kararı Üzerine Başlatılan İcra İşleminin Durdurulması 48
D. Kanun Yollarına Başvuruya İlişkin Doktrinde Tartışılan Sorunlar 50
E. Yargılamanın Yenilenmesi 52

İKİNCİ BÖLÜM

İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİNE GÖRE TANIMA VE TENFİZİN ŞARTLARI

I. GENEL OLARAK 53
II. TANIMA VE TENFİZDE BULUNMASI GEREKEN (OLUMLU) ŞARTLAR 55
A. "Yabancı Mahkeme" Tarafından Verilen "Karar" Olması 55
1. Yabancı Mahkemece Verilen Hükmün "Karar" Niteliğinde Olması 55
2. Kararın "Yabancı Mahkeme" Tarafından Verilmesi 56
B. Kararın Yürürlüğe Girmiş Olması 58
1. Kazakistan Hukukunda Yürürlüğe Girme Kavramının Anlamı 58
2. Tenfiz Şartı Olarak Yürürlüğe Girme 61
C. Kararın Özel Hukuk Konularına İlişkin Olması 65
D. Karşılıklılık (Mütekâbiliyet) Şartı 67
1. Tanım ve Türleri 67
2. KC'de Kabul Edilen Karşılıklılık Türü 68
3. Doktrinde İleri Sürülen Eleştiriler 71

III. TANIMA VE TENFİZİ ENGELLEYEN (OLUMSUZ) ŞARTLAR 76
A. Kararın Yetkili Olmayan Mahkeme Tarafından Verilmiş Olması (Milletlerarası Yetki Kurallarına Uyulmaması) 76
1. Genel Olarak Aşkın Yetki 76
2. Aşkın Yetki Kavramının Mahkemece Değerlendirilmesi 80
3. Kazakistan Mahkemesinin Münhasır Yetkisi 81
B. Kamu Düzenine Aykırı Olmaması 86
C. Dinlenilme Haklarının İhlâl Edilmiş Olmaması 87
D. Aynı Konuda, Aynı Taraflar Arasında Aynı Nedenlerle Daha Önce Verilen ve Yürürlüğe Giren Bir Kararın Mevcut Olmaması 93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLLETLERARASI ANLAŞMALAR REJİMİ

I. MİLLETLERARASI ANLAŞMALARIN ÖNCELİĞİ 98
II. ÇOK TARAFLI ANLAŞMALAR 105
A. Kişinev Konvansiyonu 105
1. Genel Bilgiler 105
2. Konvansiyon Kapsamı 105
3. Tanıma ve Tenfize İlişkin Hükümler 106
a) Tanıma ve Tenfize Konu Kararlar 106
b) Tanıma ve Tenfiz Usûlü 107
c) Tenfizin Reddi Nedenleri 108
B. Minsk Konvansiyonu ve Ek Protokol 109

1. Genel Bilgiler 109
2. Konvansiyon Kapsamı 110
3. Tanıma ve Tenfize İlişkin Hükümler 110
a) Tanıma ve Tenfize Konu Kararlar 110
b) Tanıma ve Tenfiz Usûlü 111
c) Tenfizin Reddi Nedenleri 113
d) Örnek Mahkeme Kararları 114
4. Konvansiyonların Birbirinden Farkı 117
C. Kiev Anlaşması 117
1. Genel Bilgiler 117
2. Anlaşmanın Kapsamı 118
3. Adlî Yardım Talebi 119
4. Tanıma ve Tenfize ve Doğrudan İcra Etme İşlemine İlişkin Hükümler 119
a. Tenfiz/İcra İşleminde Yetkili Makam 119
b. Tenfiz veya Yabancı Kararın İcrasının Reddi Talebine Eklenecek Belgeler 120
c. Tenfizin/İcranın Reddi Nedenleri 121
5. Kiev Anlaşmasının Özelliği 124
D. Moskova Anlaşması 126
1. Genel Bilgiler 126
2. İcra İşleminin Yapılması 126

E. Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi 128

III. İKİ TARAFLI ANLAŞMALAR 131

A. Genel Olarak 131

B. Kazakistan ile Türkiye Arasındaki Hukukî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması 132

1. Anlaşmanın Kapsamı 132

2. Tanıma ve Tenfiz 133

a) Tanıma ve Tenfize Konu Kararlar 133

b) Tanıma ve Tenfiz Usûlü 134

aa) Başvuru 134

bb) Dilekçeye Eklenecek Belgeler 135

cc) Tanıma ve Tenfiz Engelleri 136

SONUÇ 139

KAYNAKÇA 145

Özet 158

Abstract 159

EK - I: 160

EK - II: 164

EK - III: 166

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Bası
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
Bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
Dpn.	: Dipnot
E.	: Esas
HD	: Hukuk dairesi
K.	: Karar
KC	: Kazakistan Cumhuriyeti
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanun
MUK	: Medenî Usûl Kanunu
md.	: madde
No.	: Numara
RG:	: Resmî Gazete
S.	: Sayı
s.	: sayfa

GİRİŞ

Bir devletin mahkemesi tarafından verilen kararın diğer bir devlette etkili olması için bu karar o ülkede tanınmalı ve tenfiz edilmelidir. Bu durumda "Tanıma ve Tenfiz" kurumunun asıl görevine yabancı bir ülke mahkemesinde verilen kararın bir başka ülkede etkili kılınmasına izin vermek girer.

Yargı yetkisi devletlerin bağımsızlıklarının ifadesi olarak ellerinde tuttukları ve başka bir devlete bırakmak istemedikleri bir yetkidir. Bu nedenle her devlet kendi vatandaşını ve kendi ülkesini ilgilendiren dâvaya kendi mahkemesinde bakmak ister ve bunu egemenlik hakkının bir doğal sonucu olarak görür[1].

Bir devlet mahkemesince verilen kararın yalnız o ülkede etkili olması ve bir diğer ülkede etki doğurmaması uluslararası hukukun gelişimine aykırıdır. Bu nedenle yabancı mahkemelerce verilen kararların sahip olduğu niteliklerinin diğer bir ülkede kabul edilmesi anlamına gelen tanıma; bu hükümlerin ülkelerde icra edilmesi anlamına gelen tenfiz kurumlarının kabul edilmesi başlangıçta bir zorunluluk olarak görülse de sonradan uluslararası nezaket ilkesine dayanan bir zaruret olarak ortaya çıkmıştır[2].

Egemenlik ilkesinden hareketle bir devlet mahkemesi diğer devlet memurlarına doğrudan doğruya emir veremeyeceğinden yabancı kararın icrasının yalnızca o devletin mahkemesince tenfiz kararının verilmesinden sonra mümkün

---

1 **ÖZBAKAN, I.**: Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 1982, s.1.

2 **AKİMBEKOVA, S.A.:** "KC'de Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi", Tez özeti, Bişkek 2012, s. 35 (АКИМБЕКОВА, С.А.: "Признание и приведение в исполнение решений иностранных судов и арбитража в Республике Казахстан", Автореферат, Бишкек 2012).

olacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi bazı şartlara tâbi tutulmuştur.

Yüksek lisans tezimizin adı "Kazakistan Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi" olarak seçilmiştir. Kapsamı oldukça geniş olan bu konunun yalnızca Kazakistan mevzuatı, hukuk doktrini ve mahkeme kararları bakımından ele alınması düşünülmüştür.

"Tanıma ve Tenfiz" kurumu bağımsız Kazakistan hukukunda ilk olarak 411 sayılı ve 13.07.1999 tarihli Medenî Usûl Kanununda düzenlenmiştir. Belirtilen Kanun yürürlüğe girmeden önce 28.12.1963 tarihli Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin Medenî Usûl Kanunu hükümleri geçerliydi[3].

Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler yürürlükteki Medenî Usûl Kanununun 425 – 426. maddelerinde yer almaktadır. Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi adı geçen Kanunda hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusuyla birlikte düzenlenmiştir. Bu durum konumuzun öğretide hakem kararlarının tanınması ve tenfiziyle birlikte incelenmesine neden olmuştur.

Tezimizin amacı konu ile ilgili yürürlükteki düzenlemeleri, öğretide kabul edilen görüşleri ve mahkeme kararlarını inceleyerek bazı sorunları tespit etmek ve bu sorunlara mümkün olduğu kadar çözüm getirmeye çalışmaktır.

---

[3] 13 sayılı ve 16.07.1999 tarihli KC Yüksek Mahkemesinin Düzenleyici Kararı için bkz. ADILET <http://tengrinews.kz/zakon/docs?ngr=P99000013S_ >, (05.05.2015). İşbu karar 27 sayılı ve 22.12.2008 tarihli KC Yüksek Mahkemesinin Düzenleyici Kararıyla yürürlükten kalkmıştır, bkz. ADILET <http://tengrinews.kz/zakon/docs?ngr=P08000027S_#z21> , (05.05.2015).

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır.

Tezimizin "Genel Olarak Tanıma, Tenfiz ve Usûlü" başlığı altındaki birinci bölümünde tanıma ve tenfiz kavramları, tanıma ve tenfizde görevli ve yetkili mahkeme, yargılama usûlü, tebligat ve üst yargı denetimi üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde tanıma ve tenfiz şartları incelenecektir. Burada tanıma ve tenfiz şartlarının Avrupa hukukunda benimsenen tasnife göre tanıma ve tenfizde bulunması gereken (olumlu) ve tanıma ve tenfizi engelleyen (olumsuz) şartlar olarak ikiye ayrılması ve her şartın kapsamı ve Kazak mahkemelerince nasıl uygulandığı; düzenleme eksikliğinden kaynaklanan sorunlar incelenecek ve tespit edilen sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

Üçüncü bölüm "Milletlerarası Anlaşmalar Rejimi" başlığı altında ele alınacaktır. Bu bölümde Kazakistan'ın taraf olduğu yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin iki ve çok taraflı anlaşmalara yer verilecektir. Ayrıca anlaşma hükümlerine, onların doktrindeki yorumlarına ve âkit devletlerin mahkemelerince uygulanmasına dair bilgi verilmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM
GENEL OLARAK TANIMA, TENFİZ VE USÛLÜ

I. GENEL BİLGİLER

A. Tanıma

Kazakistan ve Rusya doktrininde, yabancı mahkeme kararlarının tanınması kavramı farklı şekillerde açıklanmaya çalışılmaktadır. Bazı yazarlara göre, yerel mahkeme kararlarının sahip olduğu niteliklerin, yabancı ilâm için tanınması yabancı mahkeme kararının tanımasını ifade eder[4]. Diğer yazarlar ise tanımayı, yerel mahkeme kararlarının sahip olduğu hukukî niteliklerin (hukukî sonuçların), yabancı ilâmlara kazandırılması olarak açıklamaktadır[5]. İ.V. DROBYAZKİNA'ya göre, tanıma, tenfiz hakkı verilmeksizin, mahkemelerin kendi ülkelerinde, yabancı devletlerin yetkili mercileri tarafından verilen kararlara yasal güç vermesini kabul etmektir[6]. S.A. AKİMBEKOVA'ya göre tanıma, bağımsız devletin, yabancı kararın

---

4 **EVSEEV, P.N.**: Adlî Yardımlaşma Anlaşmalarına Göre Adlî Makamların İşbirliği, Sosyalist Devletlerin Hukukî İşbirliği, Moskova: İMO 1962, s. 175-176 *(ЕВСЕЕВ, П.Н.: "Сотрудничество органов Юстиции по договорам о правовой помощи// Правовое сотрудничество между социалистическимим государствами", Москва:ИМО 1962);* **AVERİN, D.D.**: "Sovyet Medenî Usûl Hukukunda Yabancıların Statüsü", Moskova: Moskova Devlet Üniversitesi 1966, s. 149 *(АВЕРИН, Д.Д.: "Положение иностранцев в советском гражданском процессе"Москва: Московский Государственный Университет 1966).*

5 **BAYMOLDİNA, Z.H.**: KC Medenî Usûl Hukuku, T. 2, Özel Bölüm, Almatı: Kazak Devlet Hukuk Akademisi 2001, s. 383 *(БАЙМОЛДИНА, З.Х.: Гражданское Процессуальное Право, Т.2, Ососбенная часть, Алматы:КазГЮА 2001).*

6 **DROBYAZKİNA, İ.V.**: Milletlerarası Usûl Hukuku, Sorunlar ve Beklentiler, Sankt-Peterburg: Yuridicheskiyi Center Press 2005, s. 108 *(ДРОБЯЗКИНА, И.В.: Международный Гражданский Процесс. Проблемы и Перспективы, Санкт – Петербург: Юридический Центр Пресс 2005).*

kuvvetinin kendi topraklarında hüküm ve sonuç doğurmasına izin vermesidir. Böyle bir izin yalnızca mahkeme onayı ile değil, doğrudan kanunda düzenlenmiş tanıma usûlü ile de gerçekleşebilir[7]. Türk doktrininde, tanıma, "bir hükmün verildiği ülkenin dışındaki bir ülkede, bu ülke makamları tarafından kesin hüküm kuvvetine sahip olduğunun kabul edilmesidir" şeklinde tanımlanmaktadır[8]. Diğer bir tanımlamaya göre yabancı mahkeme kararının tanınması, onun millileştirilmesi yani yerli mahkeme kararı ile eşit hâle getirilmesidir[9]. Doğuracağı sonuçları bakımından ise yabancı mahkeme kararının kesin hüküm kuvvetinin kabul edilmesi ve kesin delil gücüne sahip olmasıdır[10]. Bu bağlamda tanıma, yabancı mahkeme kararlarının sahip olduğu niteliklerin (özelliklerin) ve kesin hüküm ve kesin delil kuvvetinin yabancı bir ülkeye taşınmasıdır.

B. Tenfiz

Yabancı kararın cebri icrasına imkân verilmesine tenfiz denir[11]. AVERİN'e göre, kararda hükmedilen edimlerin davalı (borçlu) tarafından ifa edilmesinden veya

---

7 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 35, 39.

8 **SARGIN, F./ERTEN, R.**: "MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanımanın Hukukî Niteliği, Usûlü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği", Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, 2014, C. 3, S. 2, s. 46.

9 **EKŞİ, N.**: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İstanbul: Beta 2013, s. 1.

10 **KURU, B.**: Hukuk Muhakemeleri Usûlü, B. 6, C. VI, İstanbul: Demir Demir 2001, s. 5811; **NOMER, E.:** Devletler Hususî Hukuku, İstanbul: Beta 2011, s. 479; **ŞANLI, C./ESEN, E./ATAMAN/ FİGANMEŞE, İ.**: Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul: Vedat 2013, s. 456; **RUHİ, A.C.**: Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlâmlarının Tanınması ve Tenfizi, B. 2, Ankara: Seçkin 2013, s. 34.

11 **EVSEEV, P.N.:** "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair Uluslararası Düzenlemeler", Tez özeti, Moskova 1972, s. 7 (*ЕВСЕЕВ, П.Н.: "Международно-*

alacaklıya karşı bazı işlemlerin yapılmasından kaçınma hâlinde tenfiz talep edilir. Rus doktrininde kabul edilen diğer bir görüş tenfizi, "daha geniş hukukî sonuç doğuran tanıma" şeklinde açıklamaktadır. Bu nedenle doktrinde, tenfiz edilmesi gereken herhangi bir karar öncelikle tanınmalıdır sonucuna varılmıştır[12].

Türk doktrininde yabancı mahkeme kararlarının icra kâbiliyetine sahip olmasına "mahkeme kararının tenfizi" denir. Tenfizin yalnızca ifa kararını içeren ve icraî etkisi olan yabancı mahkeme kararları için söz konusu olabileceği doktrinde kabul edilmiştir[13]. Bir ülkede verilen mahkeme kararı, mahkeme kararı olarak diğer ülkede hüküm ve sonuç doğuramadığı gibi bu kararın diğer ülkede icra kâbiliyetini haiz olması da mümkün değildir. Zira, bir devletin mahkemesi, diğer bir devletin icra organlarına emir veremez ve onları harekete geçiremez. Mahkeme kararları ancak verildikleri ülkede icra kuvvetine sahiptir. Devletlerin yargı bağımsızlığı, bir devletin mahkemeleri tarafından verilen kararların diğer bir devlette zorla icra edilmesine engeldir. Her devlet icra kuvvetini yalnız kendi ülkesinde kullanır[14]. Yabancı mahkeme tarafından verilen kararın icra kuvvetini tamamen reddetmek hak arama hürriyetine ciddî zarar vereceğinden, bazı devletler belirli şartları taşıyan ve kendi

---

правовое регулирование признания и исполнения решений иностранных судов", Автореферат, Москва 1972).

12 **DROBYAZKİNA,** s. 108-109.

13 **SÜRAL, C.:** Avrupa Birliği'nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İzmir: Güncel 2007, s. 20; **GÖĞER, E.**: Devletler Hususî Hukuku (Kanunlar İhtilâfı), B. 4, Ankara: AÜHF 1977, s. 375; **ERTAŞ, Ş.**: "Yabancı Mahkeme İlâmların Tanınması ve Tenfizi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1988, C. III, S. 1-4, s. 379; **NOMER,** s. 438; **RUHİ, A. C.**: Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması, B. 2, Ankara: Seçkin 2003, s. 85.

14 **EKŞİ,** s. 3; **NOMER,** s. 482; **NAZİKOĞLU, O. I.**: "Yabancı Memleket Mahkemelerinde Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi", AÜHFD, 1950, C. VII, S. 3-4, s. 470-471.

mahkemelerinin denetiminden geçen yabancı ilâmların kendi ülkelerinde icra edilebilmesini kabul etmektedirler[15].

II. KAZAKİSTAN HUKUKUNDAKİ TANIMA VE TENFİZE DAİR DÜZENLEMELER

Kazakistan Cumhuriyeti (KC), bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren hızla gelişen ve kendini uluslararası sisteme entegre etmeye çalışan bir ülkedir. Bağımsızlığını yeni ilân eden bir devletin, gelişmesi, ekonomisinin güçlenmesi ve uluslararası plâtformda yerinin belirlenmesi, onun seçtiği hukuk düzenine bağlıdır. Bu bağlamda, KC, egemenliğini ilân ettiği tarihten itibaren, geçmişini, gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerin tecrübelerini de dikkate alarak, kendi hukuk sistemini geliştirmeye ve uluslararası alanda kabul edilen ilkelere uyum sağlamaya çalışmaktadır. Yabancı mahkeme ve hakem kararlarının, Kazakistan'da tanınması ve tenfizine imkân veren hükümlere yer verilmesi, bunun bir delilidir.

Yabancı mahkeme tarafından verilen kararın, Kazakistan'da verilen bir karar niteliğinde kabul edilmesi ve icra kâbiliyetini haiz olması tanıma ve tenfiz (*exequatur*) prosedürlerinin işletilmesini gerektirir. Bu usûl yalnızca Kazakistan'da değil, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok devlette uygulanmaktadır.

Kazakistan hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler Kazakistan Cumhuriyeti Medenî Usûl Kanunu (MUK)[16], KC

---

15 **EKŞİ,** s. 3.

16 13.07.1999 tarih ve 411 No'lu Medenî Usûl Kanunu, RG, Kazahstanskaya Pravda 27.07.1999 – 30.07.1999. Kazakistan Cumhuriyeti Hukukî Düzenlemeler Bilgi ve Hukuk Sistemi "ADİLET", <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K990000411_ >, (05.05.2015).

Yüksek Mahkemesinin Düzenleyici Kararı (Düzenleyici Karar)[17][18] ve KC Yüksek Mahkemesi Başkanının buyruğu ile onaylanan Geçici Yönergede (Geçici Yönerge)[19][20] yer almaktadır. Ayrıca, Kazakistan'ın taraf olduğu iki ve çok taraflı uluslararası anlaşmalarda da tanıma ve tenfize ilişkin hükümler mevcuttur.

Yabancı mahkeme kararlarının Kazakistan'da tanınması ve tenfizi, 13.07.1999 tarih ve 412 Numaralı Medenî Usûl Kanununun Yürürlüğüne Dair Kanun ile yürürlüğe giren Medenî Usûl Kanunu'nun "Yabancı kişilerle ilgili dâvaların tahkikatı" başlıklı 45. bölümün 425 ve 426. maddelerinde düzenlenmektedir. Bu hükümler çalışmamızda ayrıntılı olarak incelenecektir.

---

17 Hukukî Düzenlemeler Hakkında Kanunun 3. maddesinin 2. fıkrası 5. altbendi gereği Yüksek Mahkemenin Düzenleyici Kararları kanunlar gibi esas hukukî düzenleme türüdür. Bu nedele de bağlayıcı olduğu doktrinde kabul edilmektedir. Kanun hükmü için bkz. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000213_>, (05.05.2015); **SULEYMENOV, M.K.:** "Hukuk Kaynakları Sisteminde Yüksek Mahkemenin Düzenleyici Kararları", <http://pravo.zakon.kz/146609-normativnye-postanovlenija-verkhovnogo.html>, 2009, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: " Нормативные постановления Верховного суда в системе источников права ")*.

18 11.07.2003 tarih ve 5 No'lu KC Yüksek Mahkemesinin "Mahkeme Kararı Hakkında Düzenleyici Kararı", ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P03000005S_>, (05.05.2015).

19 Hukukî Düzenlemeler Hakkında Kanunun 3. maddesinin 3.fıkrası 4. altbendi uyarınca Geçici Yönerge kanunun uygulanmasını ilişkin detaylı bilgi veren hukukî düzenlemedir. Kanun hükmü için bkz. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000213_>, (05.05.2015).

20 23.08.2006 tarih ve 170 No'lu KC Yüksek Mahkemesi Başkanının buyruğu ile onaylanan "Adlî Yardım Taleplerinin Kazakistan Cumhuriyetinin Mahkemelerince Yerine Getirilmesi ve Yabancı Devletlerin Mahkemelerine Adlî Yardım Talebiyle Başvurma Hakkında Geçici Yönerge, ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/R06000170S_>, (05.05.2015).

11.07.2003 tarih ve 5 Numaralı KC Yüksek Mahkemesinin Mahkeme Kararı Hakkında Düzenleyici Kararının 30. maddesi uyarınca, kanunda veya uluslararası anlaşmalarda öngörülmesi durumunda, MUK'un 425. maddesi gereği yabancı mahkeme ve hakem kararları, karar[21] yürürlüğe girdikten[22] itibaren üç yıl içerisinde Kazakistan'da icra edilebilir. Böyle bir kararın tenfizi, ilgili tarafın dilekçesi üzerine Kazakistan mahkemesinin ara kararıyla, MUK'da öngörülen görev ve yetki kurallarına göre kararın icra edileceği yerde yapılır. Söz konusu Kararda, tanıma ve tenfiz talebine eklenecek belgeler ve şartları belirtilmektedir.

Kazakistan, bazı ülkelerle iki taraflı adlî yardımlaşma anlaşmaları imzalamıştır. Kural olarak iki taraflı adlî yardımlaşma anlaşmaları dört temel konuyu düzenlemektedir: 1. Uluslararası veya yurtdışı tebligat; 2. uluslararası istinabe; 3. yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi; 4. tedbir kararları. Kazakistan'ın taraf olduğu iki taraflı anlaşmaların birçoğunda ilk üç konu düzenlenmiştir. Günümüzde Kazakistan 14 devlet ile adlî yardımlaşma anlaşması imzalamıştır. Bu devletler şunlardır: Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kırgızistan, Türkiye, Pakistan, Çin, Moğolistan, Gürcistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Kuzey Kore, Özbekistan, Litvanya ve Vietnam.

Kazakistan'ın taraf olduğu yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizini düzenleyen uluslararası çok taraflı anlaşmalar da mevcuttur. Bunlardan önemli olanlar şunlardır: 07.10.2002 tarihli Hukukî, Aile ve Cezaî Konularda Adlî

---

21 "Karar" kavramı – ilk derece ve üst mahkeme kararlarını, sulh anlaşmasını, ceza dâvalarında tazminatın tahsili kararlarını ve mahkeme emirlerini ifade eder.

22 Tanıma ve Tenfizin Şartları başlıklı bölümde Kararın Yürürlüğe Girmiş Olması başlıklı kısımda bkz.

Yardımlaşma ve Hukukî İlişkiler Hakkında Konvansiyon (Kişinev Konvansiyonu)[23], 22.01.1993 tarihinde Minsk'te imzalanan Hukukî, Aile ve Cezaî Konularda Adlî Yardımlaşma ve Hukukî İlişkiler Hakkında Konvansiyon (Minsk Konvansiyonu)[24], Ukrayna'nın Kiev şehrinde Bağımsız Devletler Topluluğuna üye bazı ülkelerce 20.03.1992 tarihinde imzalanan İktisadi Faaliyetin Gerçekleşmesine İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümü Anlaşması (Kiev Anlaşması)[25], 06.03.1998 tarihli Topluluğa üye - Devletlerin Topraklarındaki Tahkim, İktisadi ve Ticarî Mahkemelerin Kararlarının Karşılıklı İcrası Hakkında Anlaşma (Moskova Anlaşması)[26] ve 20.06.1956 tarihli Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi.

Kazakistan'ın taraf olduğu Kişinev ve Minsk Konvansiyonlarının hükümleri gereği, her âkit devlet adlî yardım talebini gerçekleştirirken, diğer âkit devletin

---

23 "Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам - Konvensiya o pravovoi pomoshi i pravovıh otnosheniyah po grajdanskim i ugolovnım delam". Orijinal metindeki "Konvansiyon" ifadesi kullanılmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 13.03.2004, S.51.

24 "Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам - Konvensiya o pravovoi pomoshi i pravovıh otnosheniyah po grajdanskim i ugolovnım delam". Orijinal metindeki "Konvansiyon" ifadesi kullanılmıştır. KC Uluslararası Anlaşmalar Bülteni, 2003, S. 3, s.19.

25 "Соглашение о порядке разрешения споров, связанных с осуществлением хозяйственной деятельности – Soglasheniye o poryadke razresheniya sporov svyazannıh s osushestvleniyem hozyastvennoi deyatelnosti". Orijinal metindeki "Anlaşma" ifadesi kullanılmıştır.

26 "Соглашение о порядке взаимного исполнения решений арбитражных, хозяйственных и экономических судов на территориях государств-участников Содружества – Soglasheniye o poryadke vzayimnogo ispolneniya reshenyi arbitrajnıh, hozyaistvennıh i ekonomicheskih sudov na territoryi gosudarstv – uchastnikov Sotrudnichestva". Orijinal metindeki "Anlaşma" ifadesi kullanılmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 05.01.2000, S.004.

yetkili mercilerinin hukukî konularda ve aile hukuku konularında verdiği kararları, dâhili olarak bu konularla ilgili mahkemece onaylanmış sulh anlaşmalarını ve ceza mahkemelerinin tazminatın tahsili kararlarını tanır ve tenfiz eder. Belirtilen Konvansiyonların ilgili hükümleri uyarınca, âkit devletler adlî yardımlaşma taleplerinde birbirleriyle "merkezi yetkili makam" aracılığıyla irtibatta bulunurlar. Kazakistan Cumhuriyetinde bu yetkiye KC Yüksek Mahkemesinin "Mahkemelerin Faaliyetini Sağlama Departmanı" sahiptir[27].

Kiev Anlaşması Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya (Belarus), Ukrayna, Özbekistan, Kırgızistan, Ermenistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Azerbaycan tarafından imzalanmıştır. Kazakistan, Kiev Anlaşmasını 02.07.1992 tarihli Yüksek Kurulu Kararıyla onaylamıştır. Kiev Anlaşması, ticarî işletmecilerin kendi aralarında, kuruluşlarla, resmî ve diğer makamlarla yaptıkları anlaşmadan ve diğer hukukî ilişkilerden kaynaklanan sorunların çözümü ve bu konularda verilen kararların icrasıyla ilgili düzenleme getirmektedir. Anlaşmanın kapsamına giren konular, belgelerin gönderilmesi ve iletilmesi; uzman incelemesi; tarafların, şahitlerin, bilirkişi ve diğerler delillerin dinlenmesi; yabancı kararların tanınması ve tenfizi konularıdır.

---

27 KC Cumhurbaşkanının 03.11.2010 tarih ve 1093 No'lu kararı ile KC Yüksek Mahkemesinin Mahkemelerin Faaliyetini Sağlama Departmanı Hakkında Yönetmelik onaylanmıştır. Yönetmeliğin 2. maddesinin 23. fıkrasına göre Departmanın görev alanına Kazakistan tarafından onaylanan uluslararası anlaşmalar kapsamında kararların ve diğer resmî belgelerin tenfizine ilişkin Kazakistan ve yabancı devlet mahkemelerinin istinabe talepleri gereği adlî yardımı sağlamak girer. Yönetmelik için bkz. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1000001093>, (05.05.2015).

Kazakistan, 6.03.1998 tarihli Moskova Anlaşmasına, 30.12.1999 tarihli onay kanunuyla taraf olmuştur. Bu Anlaşmaya, Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi Azerbaycan, Tacikistan ve Kırgızistan taraftır.

Kiev ve Moskova Anlaşmalarının, Kişinev ve Minsk Konvansiyonlarından farkı, âkit devletin yetkili mahkemesi ve adlî makamının, adlî yardımlaşma talebini diğer âkit devletin yetkili makamlarına ve mahkemelerine doğrudan gönderebilmesidir. Diğer bir ifadeyle söz konusu anlaşmalara taraf devletin mahkemesi, merkezi adlî makama göndermeden, doğrudan diğer âkit devletin yetkili mahkeme veya adlî makamından adlî yardım talebinde bulunabilir. Anlaşmaların diğer bir özelliği, tanıma ve tenfiz usûlünün basit usûle tâbi tutulmasıdır. Yani, âkit devletin yetkili makamı, mahkemeden tenfiz kararı alınmasına gerek bulunmaksızın, diğer âkit ülkede örneğin bankasına başvuruda bulunarak, borcun tahsilini talep edebilir.

20 Haziran 1956 tarihli Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi, Kazakistan tarafından 30.12.1999 tarih ve 33-II No'lu Kanunla onaylanmıştır. Sözleşmenin amacı, borçludan nafaka alacağının tahsilini kolaylaştırmaktır. New York Sözleşmesinin kapsamına, nafakanın merkezi makamlar aracılığıyla tahsili ile vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülke mahkemelerince karara bağlanan nafaka alacağının borçlunun bulunduğu ülkede tenfiz edilmesi girer.

Belirtilen uluslararası konvansiyon ve anlaşmalar, aşağıda, ayrıntılı bir şekilde, üçüncü bölümde incelenecektir.

III. TENFİZ

A. Görevli ve Yetkili Mahkeme

1. Genel Olarak

Kazakistan'ın yargı sistemi ihtisas ilçe mahkemeleri ve genel ilçe mahkemeleri; istinaf mahkemeleri; temyiz mahkemeleri ve yüksek mahkemeden oluşan dört aşamalı bir yapıya sahiptir.

İhtisas ilçe mahkemeleri belli konularla ilgili ihtilâfları örneğin, idarî, ticarî, ekonomik, cezaî ve çocuklara ilişkin konuları çözmeye yönelik kurulan mahkemelerdir. İhtisas ilçe mahkemelerinin görevine girmeyen konulara ilişkin dâvalar, genel ilçe mahkemelerinin görevindedir. KC Anayasasının 75. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, mahkemeler KC Yüksek Mahkemesi ve kanunla kurulan yerel ve diğer mahkemelerden oluşur. Bu nedenle ihtisas mahkemelerinin yalnızca yerel mahkeme olarak kurulabileceği öğretide kabul edilmektedir[28].

İhtilâf konusuna göre görev ayırımı yalnızca ilçe mahkemeleri için mevcuttur. İstinaf ve temyiz mahkemelerinde böyle bir ayrım yapılmamıştır. Buna rağmen, istinaf, temyiz mahkemelerinde ve yüksek mahkemede özel kurullar (heyetler, daireler) mevcuttur. Buna göre, istinaf ve temyiz mahkemelerinde hukukî ve idarî konulara dair kurul ve cezaî konulara dair kurula yer verilmiştir. Yüksek Mahkeme

---

[28] **DAULETYAR, A.J.**: "KC'de Yapılan Yargı ve Hukukî Reformlar Işığında İhtisas Mahkemelerinin Gelişmesinin Özellikleri", Kazakistan Ekonomisi ve Hukuku Dergisi, 2010, No: 4, s. 43-45 *(ДАУЛЕТИЯР, А.Ж.: "Особенности развития Специализированных судов в свете судебных и правовых реформ проведенных в РК", Журнал Экономика и Право Казахстана, 2010, №4)*.

de benzer şekilde hukukî ve idarî konulara dair denetim kurulundan ve cezaî konulara dair denetim kurulundan oluşmaktadır.

Hukukî davâlara dair mahkemeler, ülkenin 14 idarî bölgesine illere (*oblast)* ve özel statüye sahip Astana, Almatı şehirlerine ve Rusya tarafından yönetilen "Baykonur" şehrine dağılmıştır. Her il; ilçe, şehir, kırsal bölge ve köyden; Almatı ve Astana şehirleri ise ilçelerden oluşmaktadır. Her idarî bölgede ve özel statüye sahip şehirlerde birer ihtisas, istinaf ve temyiz mahkemesi kurulmuştur. Bununla beraber her şehrin ve idarî bölgenin yani ilin, ilçesinde genel ilçe mahkemeleri mevcuttur.

2. Görevli Mahkeme

Göreve ilişkin düzenlemeler MUK'un 27 ve 30. maddesinde yer almaktadır. MUK m. 27 uyarınca hukukî dâvalara bakmaya, ilçe (şehir) ve ona eşdeğer mahkemeler görevlidir[29].

Günümüzde, Kazakistan'da altı ihtisas mahkemesi mevcuttur: Askerî İhtisas Mahkemeleri, Bölgelerarası Ekonomi İhtisas Mahkemeleri, Bölgelerarası İdarî İhtisas Mahkemeleri, Almatı Finans İhtisas Mahkemesi, Bölgelerarası Çocuk İhtisas Mahkemeleri ve Ceza İhtisas Mahkemeleridir. İlçe mahkemelerinin iş yükünü hafifletmek ve hâkimlerin yeterliliğini arttırmak amacıyla şu an KC'nin tüm bölgelerinde Vergi İhtisas Mahkemelerinin kurulması düşünülmektedir.

Yabancı mahkeme kararlarının tenfiz talebinin incelenmesinde, görevli mahkeme hakkında, MUK herhangi bir düzenleme getirmemektedir.

---

[29] Kazakistan Cumhuriyetinde Seçimler Hakkında Anayasal Kanunun 66. maddesinin üçüncü fıkrası ve 59 maddesinin sekizinci fıkrasında, Cumhuriyet Referandumu Hakkında Anayasal Kanunun 13. maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen dâvalar ilçe (şehir) ve ona eşdeğer mahkemelerin görevine girmez.

MUK'da, kanun koyucu, yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tenfizini ayırmadan tek maddede düzenlemektedir. Bu nedenle, doktrinde de, iki konu birlikte incelenmektedir. Hakem kararlarının tenfizi konusunu inceleyen bazı bilim yazarlar, hakem kararının tenfizinde, tüzel kişilerin, tüzel kişiliğe sahip olmayan bireysel girişimcilerin taraf oldukları dâvalarda ve gerçek kişilerin taraf olduğu ticarî uyuşmazlıklardan kaynaklanan dâvalarda, tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu, bireysel girişimci ve gerçek kişilerin ikametgâhının bulunduğu Bölgelerarası Ekonomi İhtisas Mahkemesinin görevini kabul etmektedir[30]. Kazakistan'da kurulan Bölgelerarası Ekonomi İhtisas Mahkemelerin uygulamasına baktığımızda, genel olarak ihtisas mahkemelerinin hakem kararlarının tenfiz taleplerini inceledikleri ve karara bağladıkları görülmektedir[31].

Yabancı mahkeme kararlarının tenfiz talepleri ise uygulamada genel ilçe mahkemeleri tarafından incelenmektedir.

---

30 **BİKEBAYEV, A.J.**: "Uluslararası Hakem Kararlarının Kazakistan Cumhuriyetinde Tanınması ve Tenfzi", <http://www.kazenergy.com/actions/eurasion-forum/-kazenergy-/iii-/iii-/1308-2011-07-20-14-01-04.html>, (05.05.2015) *(БИКЕБАЕВ, А.Ж.: "Признание и исполнение решений международных арбитражей в Республике Казахстан")*; **AKİMBEKOVA, S.A.**: "Uluslararası Hakem Kararlarının Kazakistan'da Tanınması ve Tenfizi", Bilim ve Yeni Teknolojiler Dergisi, 2010, No: 6, s. 126 *(АКИМБЕКОВА, С.А.: "Признание и исполнение решений международных арбитражей в Казахстане", Наука и Новые технологии, 2010, №6);* **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 39.

31 **AFANASİYADİ, P.**: "Pavlodar İl Bölgearalık Mahkemesinin, Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Mevzuatı Uygulaması", Zanger Dergisi, 2011, No: 5(118), s. 73-75, <http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30977896>, <http://sud.gov.kz/sites/default/files/page_docs/zhurnal_zanger_no5.pdf>, (05.05.2015) *(АФАНАСИАДИ, П.: "О применении специализированным межрайонным экономическим судом Павлодарской области законодательства о признании и исполнении решений арбитражей и третейских судов", Зангер, 2011, №5(118))*.

İhtisas mahkemelerinin kurulmasının amacı yukarıda belirtildiği üzere ilçe mahkemelerinin iş yükünü hafifletmek ve kanuna uygun kararların verilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda genel ilçe mahkemelerinin iş yükünün hafifletilmesi ve kanuna uygun kararların verilebilmesi için söz konusu ihtisas mahkemelerinin görevine giren konularla ilgili verilen yabancı mahkeme kararlarının tenfiz talebinin, belirtilen ihtisas mahkemesinde değerlendirilmesi doğru olacaktır.

Bu nedenle ihtisas mahkemelerinin görevine giren konularla ilgili verilen yabancı mahkeme kararlarının tenfiz talebinin, belirtilen ihtisas mahkemesinde değerlendirilmesi gerektiği kanısındayız.

3. Yetkili Mahkeme

Yabancı mahkeme kararlarının tenfiz taleplerinde mahkemenin yetkisine ilişkin düzenleme MUK'da bulunmamaktadır. Kanunun 425-1. maddesinde yalnızca hakem kararlarının tenfizi talebinin incelenmesinde yetkili mahkemeye ilişkin düzenleme mevcuttur. Buna göre, bu mahkeme, gerçek kişilerde hakem kararını veren[32] veya borçlunun ikametgâhının[33] bulunduğu yer mahkemesi; tüzel kişilerde

---

[32] Hakem kararını veren mahkemenin tanıma ve tenfiz taleplerinde yetkili kılınması doktrinde şu şekilde eleştirilmektedir, "Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesince (London Court of International Arbitration (LCIA)) verilen hakem kararının Kazakistan'da tanınması ve tenfizi gerektiğinde ilgili taraf MUK'daki düzenlemeye göre Londra'daki mahkemeye başvurması gerekir. Fakat hakem kararının Kazakistan'da icra edilmesi talep edildiğinden Londra mahkemesi tanıma ve tenfiz talebini red edecektir. Bu durumda MUK'da yer alan düzenleme değiştirilmezse hakem kararının tanınması ve tenfizi imkânı ortadan kalkmaktadır. Kanımızca tanıma ve tenfiz taleplerinde borçlunun ikametgâhının veya mallarının bulunduğu yer mahkemesinin yetkili kılınması daha isabetli olacaktır." Eleştiri için bkz. **AKİMBEKOVA,** Uluslararası Hakem Kararları, s. 126.

[33] Medenî Kanunun 16. maddesinin birinci fıkrası gereği gerçek kişinin "ikametgâhı", onun sürekli yaşadığı veya esas oturduğu yerdir. 04.04.2002 tarih ve ЮД-2-1-13/3147 No'lu

tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu yer mahkemesidir. Gerçek kişinin ikametgâhı ve tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu yer bilinmiyorsa, malların bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir[34].

Tenfiz taleplerinin incelenmesinde mahkemelerin yetkisine ilişkin düzenleme 23.08.1998 tarih ve 170 No'lu KC Yüksek Mahkemesi Başkanının Yazılı Buyruğu ile onaylanan "KC mahkemelerinin adlî yardım talebini gerçekleştirmeleri ve yabancı devletin mahkemelerine adlî yardım talebinde bulunma hakkında" Geçici Yönergenin 12. maddesinde yer almaktadır. Belirtilen madde uyarınca, hukukî konularda ve ceza mahkemelerinin tazminatın tahsili ile ilgili verilen yabancı mahkeme kararlarının tenfiz taleplerini incelemekte, borçlunun ikametgâhının bulunduğu yer veya tüzel kişiliğin kuruluş yeri mahkemesi yetkilidir.

B. Talebin Şekli

Yabancı mahkeme kararının tenfizi için, bunu isteyen tarafın, Kazakistan'daki görevli ve yetkili mahkemeye, tenfiz talebiyle başvurması gerekir.

Yabancı mahkeme kararının tenfiz taleplerinde asıl dâvaya katılan davacı, davalı, aslî müdahale talebiyle başvuran üçüncü kişiler, fer'i müdahil olarak katılan üçüncü kişiler, asıl dâvaya katılan küllî halefler, açıkça düzenlenmesi hâlinde

---

Devlet Gelir Bakanlığının "Vergi Beyanının Sunulmasına Dair Sorular" mektubu uyarınca kişinin üç aydan fazla yaşadığı mekân esas oturduğu yer sayılır.

34 **KARAGUSOV, F.S.**: "Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinin Sorunları", ADİLET'in Bilimsel Araştırmaları Dergisi, 2010, No: 4(36)2010, s. 121 *(КАРАГУСОВ, Ф.С.: Проблемы признания и приведения в исполнение иностранных судебных и арбитражных решений, Научные труды Адилет, №4(36) 2010)*.

savcıların da ilgili olabilecekleri doktrinde belirtilmektedir[35]. Rusya Medenî Usûl Kanununda savcıların tenfiz taleplerinde taraf olabilecekleri durumlar açıkça düzenlenmiştir. Bunun aksine Kazakistan mevzuatında böyle bir düzenleme getirilmemektedir. Fakat kıyas yoluyla bazı durumlarda tenfiz taleplerinde savcılarında da ilgili olabileceklerini belirtmek mümkündür.

Türk hukukunda hukukî yararı olan herkesin tanıma ve tenfiz talebinde bulunabileceği açıkça düzenlenmektedir[36].

Medenî Usûl Kanununda yabancı mahkeme kararlarının tenfiz talebinin şekline ilişkin düzenleme yoktur. Kanun yalnızca, hakem kararlarının tanınması ve tenfizi talebinin şekline ilişkin düzenleme getirmektedir. Yabancı mahkeme kararlarının tenfizi talebinde bulunan kişiler, Düzenleyici Kararda ve Geçici Yönergede veya uluslararası anlaşmalarda düzenlenen şekilde talepte bulunurlar.

Düzenleyici Karar ve Geçici Yönergeye göre tenfiz talebi yazılı olmalıdır. Tenfiz, yetkili ve görevli mahkemeye verilecek dilekçe ile talep edilir. Dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. MUK'un 150. maddesi gereği tenfiz talebinde, talebi inceleyecek mahkemenin adı, kararı veren yabancı mahkemenin adı, alacaklı, borçlunun (varsa temsilcilerinin) adı, soyadı ve adresleri, kararın tarihi ve numarası, hükmün özeti, talepte bulunan tarafın yabancı mahkeme kararını aldığı

---

35 **SOROKİNA, S.S.**: "Rusya Federasyonu Topraklarında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi", Tez özeti, <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-reshenii-inostrannykh-sudov-na-territorii-rossiiskoi-fed>, (05.05.2015) *(СОРОКИНА, С.С.: Признание и приведение в исполнение решений иностранных судов на территории Российской Федерации, автореферат).*

36 MÖHÜK md. 52/1. 2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usûl Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK), RG 12.12.2007, S. 26728. Hukukî yarar yalnızca tenfiz taleplerinde değil, tanımada da aranmaktadır. **SARGIN/ERTEN,** s. 81.

tarih[37], tenfiz talebi yabancı kararın belli bir kısmına ilişkinse, bu kısma ilişkin talep ve açıklama belirtilmelidir. Tenfiz talebi, MUK'un 150. maddesinde düzenlenen şekle uygun değilse, mahkeme tenfiz talebi hakkında hareketsizlik[38] ara kararını verir. Bu durumda, talepte bulunan, mahkemenin hareketsizlik ara kararında belirtilen sürede, eksikleri tamamlamazsa, talep yapılmamış sayılır.

Düzenleyici Kararın 30. maddesi ve Geçici Yönergenin 19. maddesi gereği, tenfiz talebine şu belgeler eklenir: (1) kararın aslı veya aslına uygunluğu tasdik edilmiş kopyası; (2) tenfizi istenilen kararın kendisinden, kararın yürürlüğe girdiği anlaşılmıyorsa, bu durumu belirten resmî belge; (3) karar, davalının gıyabında verildiyse, davalının usûlüne uygun olarak duruşmaya çağrıldığını ispatlayan ve tasdik edilen tebligatın veya diğer belgelerin kopyası, imkânsızlık hâlinde kendi ulusal kanununa uygun olarak mahkeme önünde muteber şekilde temsil olunduğunu tevsik eden bir belge; (4) kararın kısmî tenfizinin mümkün olduğu durumlarda, kararın kısmen tenfiz edildiğini ispatlayan belge; (5) tarafların, yetkili mahkeme seçimi yapmış olmaları hâlinde, yetkili mahkemenin seçildiğini gösteren belge[39].

---

37 Taraflardan birinin yabancı kararın zamanaşımına uğradığını iddia etmesi hâlinde, mahkemece ilâmın zamanaşımına uğrayıp uğramadığını kontrol edilebilmesi için bu husus dilekçede belirtilir.

38 MUK md.155'e göre dilekçenin MUK 150. maddede düzenlenen şekle uyulmaması ve md.151/1-3'te belirtilen belgelerin eklenmemesi mahkemece dilekçenin hareketsiz bırakılması (*leaving the claim without movement*) nedenidir. Kanundaki metne sadık kalmak amacıyla hareketsiz bırakılma olarak çevrilmiştir.

39 Yetkili mahkemenin seçildiğine dair belgenin eklenmesi gerektiği, Türkmenistan, Azerbaycan ve Özbekistan ülkeleriyle yapılan anlaşmalarda da düzenlenmektedir. Burada asıl kararı veren mahkemenin taraflarca anlaşma ile seçilmesinden bahsedilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

Yabancı karar ve yürürlüğe girme belgelerinin usûlen onanmış olup olmadığı, Kazakistan hukukuna göre tespit edilir. Kazakistan hukukuna göre yabancı resmî makamlarca yabancı dilde düzenlenen belgeler, Kazakistan'ın taraf olduğu 1961 tarihli La Haye Anlaşmasına[40] göre *apostille* şerhi vurdurmak ve bu şerhi taşıyan belgelerin aslını tercüme edip noterlerce onaylatmak suretiyle Kazakistan mahkemelerinde delil olarak kullanabilir. Yabancı dilde düzenlenmiş ve resmî nitelikte olmayan belgeler ise, doğrudan yeminli tercümanlarca Rusça veya Kazakça dillerine tercüme edilip, tercümanın bağlı olduğu (yemin verdiği) noterlikçe onaylanmak[41] suretiyle delil olarak kullanabilir.

Geçici Yönergenin 20. maddesine göre, tenfiz dilekçesi ve ona eklenecek tüm belgeler Rus veya Kazak diline tercüme edilmiş ve onanmış olmalıdır.

C. Tebligat

1. Yurt İçinde Tebligat

a) Tebligat Yöntemleri

Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir (MUK md. 425-1). MUK'a göre, geleneksel iadeli taahhütlü posta, telgraf ve faks aracılığıyla, bunların dışında, elektronik adrese veya cep telefonuna mesaj

---

40 Kazakistan tarafından 30.12.1999 tarih ve 11-II No'lu KC Kanunu ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 05.01.2000, S. 004. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z990000011_>, (05.05.2015).

41 Noterlerce noter işlemlerinin yapılması ile ilgili kurallarının onaylanması hakkında 31.01.2012 tarih ve 31 no'lu Adalet Bakanının Resmî buyruğu.

gönderme yoluyla da ilgili kişiye tebliğ yapılabilir. Kanunda düzenlenen tebligat yöntemlerinden biri, duruma ve dâvaya göre tercih edilir[42].

Görüldüğü üzere MUK, tebligat için farklı yöntemlerin kullanılmasına imkân tanımaktadır. Önemli olan husus, tebligatın ilgili tarafa ulaşıp ulaşmadığı hakkında mahkemenin bilgilendirilmesi ve bu durumu tespit eden belgenin dosyada bulunmasıdır.

Tebligat ilgili kişiye posta yoluyla yapıldığında tebligatın gönderildiğine dair mazbatanın dâva dosyasında bulunması, ilgili kişinin usûlüne uygun mahkemeye davet edildiğinin ispatında yeterli değildir[43]. Bu nedenle, posta yolu ile muhataba tebliğ ve davetiyenin ona teslim edildiği tespit edilmelidir. Bu husus önem taşımaktadır, zira dosyada muhataba usûlüne uygun tebligat yapıldığına dair belgenin bulunmaması, ilgili kişilere tebligatın gönderilmesine ilişkin kanunî gerekliliklerin yerine getirilmediğini, böylece mahkemeye katılacak kişilerin anayasal haklarının ihlâl edildiğini ifade eder.

İlgili kişiye cep telefonuna mesaj gönderme yoluyla tebliğ yapıldığında mahkemenin, tebligatın muhataba ulaştığını tespit etmesi zordur. Bu nedenle mahkemede cep telefonu ile gönderilen tebligatın muhataba ulaştığını tespit eden belgenin bulunması için bu yöntem ile gönderilen mesajın muhataba ulaşılıdığına

---

42 **MAMİ, K.**: "Medenî Usûl Kanunun Yorumu", Astana: KC Yüksek Mahkemesi Kütüphanesi 2008, s.460, <https://zandguy.files.wordpress.com/2010/10/kzpo.pdf>, (05.05.2015) *(МАМИ, К.А.: Комментарий к Гражданскому Процессуальному Кодексу РК, Астана: Библиотека ВС РК 2008)*.

43 **MAMİ,** s. 461.

dair ondan imza alınıbilir. Uygulamada kişinin cep telefonuna tebligat yapma yöntemini kabul ettiğine dair muhataptan imzalı belge alınmaktadır.

Tebligat, tebliğ yapılacak kişinin, tenfiz talebinde bulunan tarafın veya talebin incelenmesine katılan diğer kişilerin belirttiği adrese, cep telefonu numarasına veya elektronik posta adresine gönderilir. Tebligat yapılacak kişi, tenfiz talebinde bulunan tarafın ve duruşmaya katılan diğer kişilerin belirttiği adreste fiilen yaşamıyorsa MUK'un 129. maddesinin dördüncü fıkrası gereği tebligat ilgili gerçek kişinin işyerine gönderilebilir.

Tüzel kişilerde tebligat, tüzel kişinin kuruluş belgesine göre kayıtlı bulunduğu adrese gönderilir. Tebligat, aynı zamanda tüzel kişinin şubesinin ve temsilciliğinin var olması durumunda, şubenin veya temsilciliğin bulunduğu adrese veya şirket temsilcisinin belirttiği adrese gönderilebilir. Tüzel kişinin yazılı talebi üzerine, ona gönderilecek tüm tebliğler tüzel kişinin temsilcisinin bulunduğu adrese de gönderilebilir[44].

b) Tebligatta Bulunması Gereken Hususlar

Davetiye veya diğer yollarla yapılan tebligatta şu hususlar yer almalıdır:

1) Mahkemeye davet edilen kişi (ad, soyadı, baba adı ve tebliğ yapılacak kişinin adresi veya tüzel kişinin resmî adı ve bulunduğu adres);

2) Mahkemenin adı ve adresi;

3) Gelmesi gereken mekân ve saat;

4) Dâva konusu;

---

44 **MAMİ,** s. 462.

5) Tebliğ yapılanın, hangi statüde mahkemeye davet edildiği;

6) İlgili tüm delillerin sunulması teklifi;

7) Tebliğ yapılanın yokluğu nedeniyle davetiyeyi teslim alan kişinin, ilk fırsatta ilgili kişiye tebligatın teslimi yükümlülüğü;

8) Tebliğ yapılanın mahkemeye katılmaması durumunda doğacak sonuçlar ve mazeretini bildirme yükümlülüğü;

9) Davetiyeyi gönderenin imzası. Tebligat hakkında telefon mesajı gönderen kişi, onu kendi imzasıyla, kime ve ne zaman teslim edildiğini belirterek tasdik etmek zorundadır.

Cep telefonu vasıtasıyla veya elektronik posta adresi ile gönderilen mesaj şunları içermelidir:

1) Mahkemeye davet edilen kişi (ad, soyad, baba adı ve tebliğ yapılacak kişinin adresi veya tüzel kişinin resmî adı ve bulunduğu adres);

2) Mahkeme adı ve adresi;

3) Gelmesi gereken mekân ve saat;

4) Tebliğ yapılana, tebligatın gönderildiği belgede kısaca belirtilen dâva adı;

5) Tebliğ yapılanın, hangi statüde mahkemeye davet edildiği;

6) Mesajı gönderenin soyadı ve adı.

Mesajın gönderildiğine dair belge dâva dosyasına eklenir (MUK md. 130).

c) Tebligatın Usûlü

Aleyhine tenfiz istenilen tarafa davetiye ile birlikte tenfiz dilekçesi ve ona eklenen belgelerin nüshası gönderilir. Zira borçlu ön inceleme aşamasında talepte bulunana ve mahkemeye yazılı itirazlarını sunar. Karşı taraf ancak tenfiz şartlarının bulunmadığını veya yabancı mahkeme kararının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş ya da yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itiraz edebilir.

Kişilerin dâvaya katılmasında eşitlik ilkesinin sağlanabilmesi için, ilgiliye yalnızca duruşmanın tarihi ve saatini belirten tebligatın gönderilmiş olması yeterli değildir. Tebligat önceden gönderilmelidir; yani tebligat, muhatabın hazırlanmasına ve duruşmaya katılmasına imkân verecek sürede yapılmalıdır (MUK md.129/3). Bu sürenin ne kadar olması gerektiği kanunda düzenlenmemiştir.

MUK'un 131. maddesine göre tebligat muhataba genelde iki şekilde yapılır: posta ile iadeli taahhütlü veya mahkemenin emanet ettiği kişiler tarafından gönderilerek. Yani mahkeme ilgili tarafa iadeli taahhütlü posta ile kendisi tebligat yapar ya da davetiyeyi, tenfiz talebinde bulunanın rızası ile aleyhine tenfiz kararı istenilen tarafa teslim edilmesi amacıyla, talepte bulunana emanet eder. Bu durumda, talepte bulunan, muhataba tebligatın yapıldığına dair mazbatayı mahkemeye iade etmelidir[45] (MUK md.131/2 ve 3). Muhatabın davetiyeyi teslim aldığı tarih ve saat, mahkemeye iade edilecek mazbatada mutlaka belirtilmelidir.

Muhatabın, tebligatı teslim aldığına dair, mahkemeye iade edilecek mazbatayı imzalaması gerekir. Muhatabın tüzel kişi olması durumunda, tebligat tüzel kişinin

---

45 **MAMİ,** s. 466.

yetkili temsilcisine veya yöneticisine teslim edilmelidir. Bu durumda, tebligatı teslim alan, mahkemeye iade edilecek mazbatayı görevini, ad ve soyadını belirterek imzalamalıdır (MUK md.132). Kendisine tebligat yapılacak kimse adresinde bulunmazsa, tebligat kendisi ile aynı konutta birlikte oturan kişilere yapılabilir. Bu durumda muhatap yerine tebligat yapılacak kimselerin on sekiz yaşından küçük olmaması ve bariz biçimde ehliyetsiz bulunmaması gerekir. Muhatap yerine tebligat yapılacak kimseler belirtilen şartlara uymuyorsa, tebligat konut bakım kuruluşuna, yerel yönetim organına veya ilgili yürütme organına ya da iş yeri temsilcisine yapılır[46] (MUK md.132).

d) Tebligatın Usûlsüz Olmasının ya da Yapılmamasının Sonuçları

MUK'un 129. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tebligat, muhatabın dâvaya hazırlanmasına ve katılmasına imkân sağlayacak şekilde, önceden yapılırsa; tebligatın içeriği 130. maddeye uygun ise (tebligatta belirtilmesi gereken tüm veriler mevcut ise); davetiyenin gönderilmesi ve teslimi 131 ve 132. maddelerine uygun şekilde gerçekleşmişse; mahkeme, davetiyenin teslim edildiğine dair bilgiye sahipse tebligat usûlüne uygun yapılmış sayılır.

Yukarıda açıklanan şartları taşımayan tebligat usûlsüzdür. Tebligatın usûlsüz yapılması durumunda mahkeme duruşmayı erteler (MUK md.189).

Bazen, aleyhine tenfiz talebi istenilen kişinin tebligatın gönderildiği adreste fiilen bulunmaması nedeniyle tenfiz dilekçesi incelenmeden iade edilebilir. Örneğin Rusya Perm İl Tahkim Mahkemesinin 23.07.2004 tarihli kararının tenfizi takibine ilişkin dilekçe Astana şehri İlçe Mahkemesince bu gerekçeyle iade edilmiştir.

---

46 **MAMİ,** s. 469.

Olayda, Kazakistan'da kayıtlı *Dorsnabservice MK LTD ŞTİ'nin, Permoil K.A.Ş.'a* 9.453.335,18 Ruble borcunu ve 82.066,66 Ruble mahkeme masraflarını ödemesi hükme bağlanmıştır. Sonradan, Astana şehrinin yetkili ilçe mahkemesinden, bu kararın tenfizi istenmiştir. Tenfiz talebini inceleyen mahkeme, aleyhine tenfiz istenilen tarafa, duruşma tarihinin ve saatinin belirtildiği tebligatı göndermiştir. Muhatap, tebligatın gönderildiği adreste fiilen bulunmadığından, tebligat yapılamamıştır. Mahkeme, muhatabın bulunduğu adresi tespit etmek amacıyla, KC Adalet Departmanından bilgi talep etmiştir. Yetkili makamdan gelen cevapta, muhatap tüzel kişinin tebligatın gönderildiği adreste kayıtlı olduğu ve tüzel kişinin kurucusu ve aynı anda müdürünün M.A. TELYAŞEV olduğu; adres kayıt sisteminde bu kişinin Astana, Kenesarı Sokakta bulunan bir yurtta kayıtlı olduğu belirtilmiştir.

Usûlüne uygun tebligatın yapılması amacıyla muhatabın kayıtlı olduğu adrese davetiyeyi gönderdiğini buna rağmen muhatabın duruşmaya katılmadığını tespit eden mahkeme, 05.05.2006 tarihli ara kararıyla, TELYAŞEV'i zorla getirme kararı vermiştir. Söz konusu ara kararı yerine getiren mübaşirin raporu ile muhatabın fiilen belirtilen adreste yaşamadığı tespit edilmiştir. Duruşmaya katılan yurt yöneticisi, mahkeme önünde M.A. TELYAŞEV soyadlı birisinin yurtta fiilen yaşamadığını ifade etmiştir. Mahkeme, borçlunun bulunduğu yeri tespit etmenin ve borçluya usûlüne uygun tebligat yapmanın mümkün olmadığını belirterek, Rusya mahkemesi kararının tenfizi talebini incelemeden talepte bulunana iade etmiştir[47].

---

47 **AKİMBEKOVA, S.A.**: "KC'de Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfiz Edilmeme Sorunu", Üniversiteler Habercisi Dergisi, 2010, No: 7, s. 106 *(АКИМБЕКОВА, С.А.: "Проблемы неисполнения решений иностранных судов в РК", ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ, 2010, №7).*

2. Yurt Dışında Tebligat

MUK'da düzenlenen tebligat usûlünün yurt dışında bulunan kişiler için de geçerli olup olmadığı Kanunda açıkça düzenlenmemektedir. Fakat uygulamada mahkemelerin MUK'da düzenlenen kuralları yurt dışında yaşayan kişilere de uyguladığı görülmektedir. Astana şehri Çocuk İhtisas Mahkemesi, 23.01.2013 tarihli velâyete ilişkin dâvada, Türk vatandaşı davalının mahkemeye davet edilmesi amacıyla istinabe yoluyla tebligatın gönderildiği, fakat âkit devletin resmî makamından cevabın gelmediği; davacının mahkemeye sunduğu mazbatadan özel posta ile gönderilen tebligatın davalıya ulaştığının anlaşıldığı; davalının duruşma tarihi ve saati hakkında bilgisinin olduğu, buna rağmen mahkemeye katılmadığı, katılmama nedeninin dâvaya katılmaktan kaçınma ve yargılama süresini kasıtlı uzatma olduğunu belirterek karşı tarafın gıyabında karara bağlamıştır[48].

MUK'un 423. maddesinin üçüncü fıkrasında usûl işlemlerinin yerine getirilmesi için Kazakistan mahkemelerinin yabancı devletlerdeki mahkemelere istinabe talebinde bulunabileceği düzenlenmektedir. Yurtdışında bulunan kişilere tebligatın gönderilmesi de istinabe yoluyla gerçekleşir. Devletlerin istinabe taleplerini karşılıklı yerine getirme yükümlülüğü genelde ülkelerin imzaladığı uluslararası iki ve çok taraflı anlaşmalarda düzenlenir.

---

48 Astana Çocuk İhtisas Mahkemesi, 23.01.2013, Dosya no:2-1/2013, KC Yüksek Mahkemesinin, Mahkemelerde Bakılan Dâvalar Bilişim Sistemi, [EAİAS, <http://eaias.sud.kz/EGOV/QB.NSF/view1/7DA728474F94103546257DB000324E6C?OpenDocument&Lang=ru>, (05.05.2015)].

Kazakistan'ın taraf olduğu istinabe taleplerinin gönderilmesini düzenleyen iki ve çok taraflı anlaşmalar mevcuttur[49]. Bunlardan biri, yabancı devletlerde bulunan kişilere hukukî veya ticarî konulardaki belgelerin tebliğini düzenleyen 1954 tarihli Hukuk Usûlüne Dair La Haye Sözleşmesidir[50].

Kazakistan'ın taraf olduğu 1954 tarihli Hukuk Usûlüne Dair La Haye Sözleşmesinin 6. maddesinde basitleştirilmiş tebliğ usûlüne yer verilmektedir. Buna göre evrakın yabancı memlekette bulunan ilgililere doğrudan doğruya posta ile gönderilmesi; ilgililerin tebligatı, doğrudan doğruya evrakın gönderildiği memleketin noterleri veya salahiyetli memurları vasıtası ile yaptırmaları; her devlet için yabancı devlette bulunan kimselere tebligatı diplomasi memurları veya konsolosları vasıtası ile doğrudan doğruya yaptırmaları gibi hususların devletlerin hakkına halel getirmeyeceği düzenlenmiştir. Fakat belirtilen tebligat usûlünün uygulanması iki şarta bağlı tutulmaktadır. Bunlardan biri, devletlerin sözleşmelerinde bunu kabul etmeleri, diğeri ise sözleşmenin olmaması hâlinde ülkesi üzerinde tebligat yapılacak devlette herhangi bir engelin olmamasıdır. Bununla beraber, Sözleşmenin 3. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen hallerde, evrak, müracaat eden devletin vatandaşına zorunlu olmayan şekilde tebliğ edilecekse, o devletin buna engel olamayacağı belirtilmiştir.

Hukuk Usûlüne Dair La Haye Anlaşmasına Türkiye de taraftır. Bununla beraber Kazakistan ve Türkiye arasında imzalanan Hukukî Konularda Adlî

---

49 Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

50 Hukuk Usûlüne Dair La Haye Sözleşmesi Kazakistan tarafından 14.11.2014 tarih ve 252-V ЗРК No'lu kanunla onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 18.11.2014, S. 225 (27846). ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1400000252>, (05.05.2015).

Yardımlaşma Anlaşmasının[51] kapsamına âkit devletlerin ülkesinde bulunan ilgili kişilere, adlî belgelerin gönderilmesi ve tebliğ edilmesi de girmektedir. Anlaşmanın 11. maddesi uyarınca, âkit devletler, diğer âkit devlet ülkesinde bulunan vatandaşların, diğer devletin kanunlarını ihlâl etmemek ve hiçbir zorlayıcı tedbir alınmasını gerektirmemek şartıyla, diplomatik veya konsüler temsilcilikleri aracılığıyla, tebligatta bulunabilir ve delil toplayabilir. Anlaşmanın 18. maddesi gereği âkit devletler, talep üzerine karşılıklı olarak belgeleri tebliğ etmek ve delil sağlamakla yükümlü kılınmıştır. Diğer ifadeyle, âkit devletlerde bulunan kimselere tebligatın diplomatik veya konsüler temsilcilikleri aracılığıyla yapılacağı düzenlenmektedir.

D. Yargılama Usûlü

1. Harç

Tenfiz talebinin mahkemece incelenmesi için KC'nin Vergiler ve Bütçeye Ödenecek Diğer Zorunlu Harçlar Hakkında Kanununda (Vergi Kanunu)[52] belirlenen mahkeme harcı ödenmiş olmalıdır. Vergi Kanununun 534. maddesinin ikinci fıkrası gereği harçların sabit yüzde oranları, harcın ödeneceği tarihte yürürlükte olan Cumhuriyet Bütçesi Hakkında Kanunda düzenlenen aylık hesaplama endeksinden hesaplanır. Şu an yürürlükte olan Cumhuriyet Bütçesi Hakkında Kanunda

[51] 13 Haziran 1995 tarihinde Almatı'da imzalanan "Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Hukukî Konularda Adlî Yardımlaşma Anlaşması", Kazakistan tarafından 31.10.1997 tarihli ve 180 sayılı Kanunla onaylanmıştır, KC Uluslararası Anlaşmalar Bülteni, 2000, No: 5, s.57; Türkiye tarafından 17.07.1997 tarih ve 4287 sayılı Kanunla onaylanmıştır. Bkz. RG 12.11.1997, S. 23168.

[52] 10.12.2008 tarih ve 100-IV No'lu kanunun yürürlüğe girmesi hakkında KC Kanunu ile Vergiler ve Bütçeye Ödenecek Diğer Zorunlu Harçlar Hakkında Kanun (Vergi Kanunu) yürürlüğe girmiştir. RG, Kazahstanskaya Pravda 13.12.2008, S. 275-277 (25722-25724).

düzenlenen 2015 yılı aylık hesaplama indeksi 1982 Tenge tutarındadır. Vergi Kanununun 535. maddesinin on birinci fıkrası uyarınca yabancı mahkeme kararlarının tenfizi/cebri icrası için icra belgesinin verilmesi taleplerinde aylık hesaplama endeksinden yüzde 500 tutarında harç alınır[53]. Bu harcın ödendiğine dair makbuz, talebe eklenmelidir. Aksi durumda, mahkeme ilgilinin tanıma ve tenfiz talebini iade eder.

2. Tenfiz Talebinin İnceleme Süresi

Türk hukukunda yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizinin basit yargılama usûlüne tâbi olduğu açıkça düzenlenmiştir (MÖHÜK md.55/1). Fakat Kazakistan hukukunda konu ile ilgili açık bir düzenleme getirilmemektedir. Bu nedenle öğretide, tenfiz konusunda Düzenleyici Kararda ve Geçici Yönergede düzenlenen usûle göre yargılamanın yapılacağı kabul edilmektedir. Kazakistan mahkemelerinin uygulaması da bu yöndedir.

MUK'un 149-2. maddesine göre, tüzel kişiler için talep miktarının 500 aylık hesaplama endeksini, özel girişimci ve gerçek kişiler için 100 aylık hesaplama endeksini aşmayan borcun tahsiline ilişkin dâvalar; talep miktarına bakılmaksızın, davacının sunduğu belgelerle davalının parasal yükümlülüğünü tespit eden ve (veya) anlaşmaya göre borcun varlığını ispatlayan dâvalar basit yargılama usûlüne tâbidir. Basit yargılama usûlünde dâva bir ay içerisinde karara bağlanmalıdır. Kanunda düzenlenen bu süre uzatılamaz (MUK md. 149-1/2). Kazakistan mevzuatı gereği basit yargılama usûlünde ön inceleme yapılmaz. Mahkeme dâva dilekçesinin kabulü

---

53 KC Milli Bankasının 16.01.2015 tarihli Döviz Kuruna göre 1 TL = 80,73 Tenge'dir. 1982 Tenge = 24,55 TL'dir. Tanıma ve tenfiz talebinde bulunmak için mahkemeye ödenecek harç 122,75 TL tutarındadır.

ara kararında davalıya ve diğer ilgili kişilere 15 (on beş gün) içerisinde veya hâkim tarafından belirlenen daha kısa bir sürede cevap dilekçesi ve iddiasını ispatlayan delillerin sunulmasını önerir. Mahkeme, dâva dilekçesini, cevap dilekçesinin ve tarafların sunduğu delilleri, duruşma yapmadan re'sen değerlendirir. Diğer ifadeyle mahkeme, dosya üzerinden karar verir. Kanuna göre basit yargılama usûlünün diğer özelliği tutanağın tutulmaması ve yargılamanın ertelenememesidir (MUK md.149-3).

Yabancı mahkeme kararının tenfizi talebinin incelenmesinde ön inceleme yapılmaktadır. Ayrıca uygulamada, mahkemelerin, tarafları duruşmaya davet ederek talebi incelediği, gerektiğinde duruşmanın ertelendiği görülmektedir[54]. Bu nedenle, tenfiz talebinin basit yargılama usûlüne tâbi olduğu söylenemez.

Kanunun 174. maddesinin birinci fıkrası gereği hukukî dâvalar, ön inceleme tamamlandıktan sonra 2 (iki) ay içerisinde karara bağlanır. Yani basit yargılama usûlüne tâbi olmayan, genel usûle tâbi tüm dâvalar ön incelemeden itibaren 2 (iki) ay içerisinde tamamlanır. Tenfiz talebi, tespit edildiği üzere genel usûle tâbidir. Bu durumda, tenfiz talebinin inceleme süresi ne kadar olmalıdır sorunu ortaya çıkmaktadır. Genel yargılama için düzenlenen 2 (iki) aylık süre mi uygulanmalı, yoksa diğer dâva ve taleplerin incelenmesi için düzenlenen başka bir süreye mi tâbi tutulmalıdır?

Yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi, MUK'da aynı başlık altında düzenlendiğinden, hakem kararlarının tanınması ve tenfizi talebinin

---

54 01.04.2013 tarihli *Almatı* ilçe mahkemesinin tenfiz talebinin reddi kararında talebin açık duruşmada incelendiği, ilgili tarafların talep ve itirazlarının mahkemece dinlenildiği belirtilmiştir. Karar için bkz. [KC Yüksek Mahkemesinin Adlî Kararllar Bankası <http://eaias.sud.kz/EGOV/QB.NSF/view1/627AC61F2DA2DFB746257E720069C7F5?OpenDocument&Lang=ru> (05.05.2015)].

incelenmesine ilişkin düzenlemeye bakmak gerekir. Kanunun 425-1. maddesinin altıncı fıkrası uyarınca tenfiz talebi hakkında mahkemeye başvurudan itibaren 15 (on beş) gün içerisinde karar verilir. Kanımızca, bu kanun hükmü yabancı mahkeme kararlarının tenfizi taleplerinin incelenmesinde de geçerli olmalıdır. Zira tenfiz talebinin incelenmesinde mahkeme, yalnızca anlaşmada ve mevzuatta düzenlenen tenfiz şartlarının gerçekleşip gerçeklemediğini kontrol eder.

3. Tenfiz Talebinde Zamanaşımı (Tenfiz Talebinin İcra Takibinin Başlatılması Süresine Tâbi Tutulması)

Tenfiz usûlünde dikkat çeken diğer bir konu, tenfiz isteminin icra takibinin başlatılması için düzenlenen süreye bağlı tutulmasıdır. MUK'un 425. maddesinin üçüncü fıkrası gereği yabancı mahkeme ve hakem kararının icrası, karar yürürlüğe girdikten itibaren üç sene içerisinde istenebilir. Geçerli nedenlerle kaçırılan süre mahkemece MUK m.128'e göre yenilenebilir. Görüldüğü üzere, kanun koyucu yabancı mahkeme kararlarının icrasını, Kazakistan kararlarının icra takiplerinin başlatılması için düzenlenen üç senelik zamanaşımı süresine tâbi tutmaktadır. Bu düzenleme, İcra İşlemi ve İcracıların Statüsü Hakkında Kanunun[55] 5. maddesinin ikinci fıkrasında, Düzenleyici Kararının 30. maddesinde ve Kazakistan'ın taraf olduğu çok taraflı anlaşmalarda[56] yer almaktadır. Yabancı mahkeme kararının,

---

55 2 Nisan 2010 tarih ve № 261-IV nolu İcra İşlemi ve İcracıların Statüsü Hakkında Kanun, RG, Kazahstanskaya Pravda 20.04.2010, S. 97-98 (26158-26159). Kazakistan Cumhuriyeti Hukukî Düzenlemeler Bilgi ve Hukuk Sistemi "ADİLET", <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z100000261_>, (05.05.2015).

56 Kazakistan'ın ve eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) devletlerinin taraf olduğu Kişinev ve Minsk Konvansiyonları, Kiev ve Moskova Anlaşmaları. Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

Kazakistan'da icra takibinin başlatılması için düzenlenen süreye tâbi tutulması, ilgili tarafın tenfiz talebini bu süre içerisinde yapmasını gerektirir.

Yabancı kararın zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle sürenin yenilenmesi talebinin kabul edilmemesi tenfizin reddi nedenidir.

İcra İşlemi ve İcracıların Statüsü Hakkında Kanunun 5. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, Kazakistan mahkemesi tarafından verilen icra emrinin cebri icrası karar yürürlüğe girdikten itibaren üç yıl içerisinde istenebilir. MUK'un 236. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, karar yürürlüğe girdikten sonra mahkeme icra emrini alacaklıya verir veya alacaklının talebi üzerine yetkili bölgesel adlî makama gönderir.

Kanunlarda düzenlenen süre, yabancı kararın yürürlüğe girdiği (derhal icra edilebilme kâbiliyetini haiz kararlarda verildiği) tarihten alacaklının Kazakistan mahkemesine kararın tenfizi talebiyle başvurduğu süreyi; Kazakistan mahkemesinin karar vermesi gereken süreyi ve Kazakistan mahkemesinin icra emrini verdiği tarihten icra makamına gönderdiği süreyi içerir. Yani kanunda öngörülen üç yıllık süre tüm bu süreleri kapsamaktadır. Bu durumda tenfiz talebi incelenirken veya icra emri icra makamına gönderilene kadar, yabancı mahkeme kararı zamanaşımına uğramış olabilir.

İcra İşlemi ve İcracıların Statüsü Hakkında Kanunun 12. maddesi uyarınca icra emrinin işleme konulması, borçlunun, icra emrinin kısmen icra edilmesi ve borçlunun aranması zamanaşımı süresini keser. Zamanaşımı süresini kesen diğer durumlar Kazakistan Medenî Kanununun 182 ve 183. maddelerinde düzenlenmektedir. Medenî Kanunun 183. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, dâva

dilekçesinin mahkemeye sunulmasıyla, arabuluculuk *(mediation)* yoluyla ihtilâfın çözüleceğine dair anlaşmanın imzalanmasıyla, borçlunun borcu veya diğer yükümlülüğü kabul ettiğini borçlunun ikrarını gösteren işlemin yapılmasıyla (gerçekleştirmesiyle) zamanaşımı süresi kesilir. Kazakistan'da görülecek dâvalarla ilgili davacının mahkemeye başvurmasıyla zamanaşımı süresinin kesileceği düzenlendiğinden, tenfiz talebinde bulunma ile zamanaşımı süresinin kesilmesi gerektiğinin kanunda düzenlenmesinin yerinde olacağı öğretide belirtilmektedir[57]. Zira bu yaklaşım yabancı kararın özelliğini dikkate almaya ve ilâmın zamanaşımına uğraması gibi olumsuz sonuçları önlemeye imkân verir.

İcra İşlemi ve İcracıların Statüsü Hakkında Kanunun 11. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci bendine göre icra takibinin başlatılması için düzenlenen 3 yıllık süre karar yürürlüğe girdiği tarihten sonraki günden başlayarak hesaplanır. Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda derhal icra kâbiliyetini haiz kararların da tenfizinin mümkün olduğu düzenlemektedir. Bu kararlarda zamanaşımı süresinin

---

57 **SOROKİNA,** <http://www.lawmix.ru/comm/2833>, (05.05.2015); **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 34. 05.05.2011 tarih ve 3г-2551-11 No'lu Kazakistan Yüksek Mahkemesinin Hukukî ve İdarî Dâvalar Kurulunun kararına konu olan olayda, Rus hakem kararının 18.09.2007 tarihinde yürürlüğe girdiği, 23.11.2010 tarihli Ekonomi İhtisas Mahkemesinin kararıyla yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi talebinin zamanaşımına uğraması nedeniyle red edildiği; İstinaf Mahkemesinin, tanıma ve tenfiz talebiyle Kazakistan'ın yetkili mahkemesine 10.09.2010 tarihinde Adalet Bakanlığı aracılıyla başvurulduğu, 14.10.2010 tarihinde Rusya Adalet Bakanlığı Merkezinin talebi KC Yüksek Mahkemesinin Mahkemelerin Faaliyetini Sağlama Departmanına gönderdiğini belirterek kararın icrası için düzenlenen zamanaşımı süresinin geçmemiş olduğundan ilk derece mahkeme kararını bozmuştur. Kazakistan Yüksek Mahkemesi aynı nedenlerle yabancı hakem kararının zamanaşımına uğramadığını belirterek, istinaf mahkemesinin kararını onaylamıştır. KC Yüksek Mahkemesinin, Mahkemelerde Bakılan Dâvalar Bilişim Sistemi, [EAİAS, http://eaias.sud.kz/EGOV/QB.NSF/view1/C4B648FC839E31B246257DBD0037819A?OpenDocument&Lang=ru, (05.05.2015)].

hangi tarihten itibaren hesaplanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda tenfiz usûlüne âkit devletlerin ulusal kanunlarının uygulanacağı düzenlenmektedir. Bu nedenle belirtilen durumda, İcra İşlemi ve İcracıların Statüsü Hakkında Kanunun 11. maddesinin ikinci fıkrasının birinci bendinde yer alan hükmün uygulanacağının ve yabancı kararın icra takibinin başlatılması için düzenlenen sürenin kararın verildiği tarihten sonraki günden başlayarak hesaplanması gerektiği kanısındayız.

Kazakistan mevzuatında, geçerli nedenlerle kaçırılan sürenin mahkeme kararıyla yenilenebileceği düzenlenmiştir. Sürenin kaçırılması nedenlerinin geçerli olup olmadığına mahkeme karar verir. Bu bağlamda usûl işleminin yapılması (tenfiz talebinde bulunma) ihtimalini ortadan kaldıran objektif durumların gerçekleşmesinin geçerli neden olarak kabul edilmesi gerektiğine ilişkin görüş mevcuttur[58]. Gerçek kişiler bakımından, talepte bulunanın kişisel haline ilişkin ağır hastalık, çaresizlik, okuma yazma bilmeme vb. nedenler geçerli neden olarak kabul edilmelidir[59].

Kanunda "…vatandaşın ihlâl edilen hakkı korunmalıdır" şeklinde düzenleme getirilmesine rağmen, öğretide ve uygulamada tüzel kişilerin de sürenin kazandırılmasını isteyebilecekleri belirtilmektedir. Bu bağlamda sürenin kaçırılması nedeninin, geçerli neden olarak kabul edilmesi için usûl işleminin yapılmasını engelleyen durumun, kurum başkanının ve (veya) elemanlarının iradesine bağlı

---

[58] **MAKSUTOV, D.**: "Usûl Süreleri Düzenlemekte İse", <http://urgazeta.kz/print2.php?module=1&id=183&lang=rus >, (05.05.2015) *(МАКСУТОВ, Д. (Судья Шахтинского городского Суда): "При наличии процессуальных сроков").*

[59] **MAKSUTOV,** <http://urgazeta.kz/print2.php?module=1&id=183&lang=rus>, (05.05.2015).

olmayan nedenlerden dolayı ortaya çıkması gerekir[60]. Diğer ifadeyle kuruluş başkanının ve (veya) elamanlarının iradesine bağlı olmayan nedenlerden dolayı ortaya çıkan ve düzenlenen sürede talepte bulunmayı engelleyen tüm durumlar tüzel kişilerin sürenin kazandırılması taleplerinde geçerli neden olarak kabul edilmelidir.

Tenfiz taleplerinin incelenmesinde yabancı devlet vatandaşının tenfiz istenen ülkenin dilini ve kanunlarını bilmemesi Rusya'da geçerli neden sayılmaktadır[61]. Zira okuma ve yazma bilmeme, yalnızca tenfiz devletinin dilini bilmemek değil, aynı zamanda hukukî okuma ve yazma bilmemeyi de kapsamaktadır. Yani yabancı gerçek kişinin Kazakistan'da zamanaşımı süresinin üç sene olduğunu bilmesi mümkün değildir. Bu nedenle kanımızca yabancı kişinin Kazakça veya Rusça ya da Kazakistan kanunlarını bilmemesi geçerli neden sayılmalıdır.

Yabancı kararın Kazakistan'da icra edilebilmesi için, karar verildiği ülkede icra kâbiliyetini haiz olmalıdır. Bu bağlamda zamanaşımına uğrayan yabancı kararın süresinin yenilenmesinin iki durumda mümkün olabileceği doktrinde belirtilmektedir[62]. Birincisi, kararı veren mahkemenin hukukuna göre yabancı kararın süresinin yenilenmesinin mümkün olması, diğeri ise kararın verildiği ülke hukukuna göre zamanaşımına uğramaması. Yani yabancı ilâmın kararın verildiği devletin

---

60 **MAKSUTOV,** <http://urgazeta.kz/print2.php?module=1&id=183&lang=rus>, (05.05.2015).

61 Rusya Mali Yönetim Merkezinin makaleleri resmî site: <http://center-yf.ru/data/Yuristu/Iskovaya-davnost.php>, (05.05.2015).

62 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 34; **ZAYTSEV, V.Y./ZAYTSEV, R.V.**: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Taleplerinin Asliye Mahkemesince Bakılması", <http://www.notiss.ru/usrimg/Zaytsev_Zaytsev.pdf>, (05.05.2015) *(ЗАЙЦЕВ, В.Ю./ЗАЙЦЕВ, Р.В.: "Рассмотрение судами общей юрисдикции дел о признании и приведении в исполнение решений иностранных судов").*

hukukuna göre zamanaşımına uğraması ve o devletin hukukunda sürenin yenilenmesine imkân verilmemesi, Kazakistan'da zamanaşımına uğrayan kararın süresinin yenilenmesine engeldir.

Yabancı kararın zamanaşımına uğraması nedeniyle mahkemenin tenfiz talebini reddetmesi, aleyhine tenfiz istenilen tarafın itirazına bağlıdır. Mahkeme re'sen bu şartın gerçekleşmediğine dayanarak talebi reddedemez. Zamanaşımı itirazı yazılı yapılabileceği gibi duruşma tutanağına kaydedilmek suretiyle sözlü şekilde de yapılabilir (Medenî Kanun md. 179/2).

Periyodik ödemelere (nafakanın tahsili, sağlığa verilen zararın tazminatı vb.) ilişkin verilen icra emirleri, ödemelerin yapılması gerektiği süre içerisinde geçerlidir. Bu durumda, zamanaşımı süresi her ödeme (taksit) için ayrı ayrı hesaplanır (İcra Kanunu md. 11/3).

4. Tenfiz Talebinin İncelenmesi Sonucunda Verilecek Karar

Mahkeme tenfiz talebini inceledikten sonra kararın kısmen veya tamamen tenfizine veya istemin reddine karar verebilir. Mahkemenin inceleme sonucunda vereceği karar, ara karar şeklinde verilir[63]. Tenfizine karar verilen yabancı karar, aynen Kazakistan mahkemesinden çıkmış kararlar gibi kuvvet ve niteliği haizdir[64], aynen Kazakistan mahkemesi kararları gibi icra edilir[65]. Yabancı mahkeme kararı, tenfiz kararıyla birlikte derhal icra edilebilme kâbiliyetini kazandığından tenfiz

---

63 11.07.2003 tarih ve 5 No'lu Kazakistan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesinin Mahkeme Kararı Hakkında Düzenleyici Kararının 30. maddesi.

64 Bu husus Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası iki ve çok taraflı anlaşmaların ilgili hükümlerinde de açıkça düzenlenmektedir. Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

65 **AKİMBEKOVA,** s.38.

işleminin başlatılması amacıyla, karar icra makamlarına verildiği gün gönderilir[66] (MUK md.425-1/9).

Yabancı kararın tamamen veya kısmî tenfizini mümkün kılan karar, temyiz edilebilir (MUK md.425-2/3). Temyizin, kararın icrasını durdurup durdurmayacağı kanunda düzenlenmemektedir. Öğretide, kararın temyiz edilmesi hâlinde, kararın icrasının durdurulması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur[67]. Bu görüşü savunanlar, kararın icrasının durdurulmasının, tarafları başlangıç pozisyonuna getirmede ve hukuk usûlünde tarafların menfaatlerinin dengelenmesi bakımından önemli olacağını belirtmektedirler[68].

IV. TANIMA

A. Tenfizi Gerektirmeyen Kararlarının Tanınması (Doğrudan Tanınan Kararlar)

Yabancı mahkeme kararının, tanıma talep edilen ülkede doğuracağı etkiler nelerdir sorusuna öğretide, yabancı ülkede verilen mahkeme kararının, tanıma kararını verecek ülkede kararların sahip olduğu etkiye sahip olacağının kabul

---

66 **KAYSA, S.T./İSKAKOVA, A.B.**: KC Medenî Usûl Kanunu Yorumu, Almatı: Jetı Jargı 2014, s. 358 *(КАЙСА, С.Т./ИСКАКОВА, А.Б.: Комментарий к Гражданскому Процессуальному Кодексу РК, Алматы: Жеты Жаргы 2014).*

67 **AKİMBEKOVA, S.A.**: "Hukuk Usûlünde Exequatur Verilmesine İlişkin Dâvalarda, Mahkeme Kararlarının İcrasının Durdurulmasının Özellikleri", Bilim ve Yeni Teknolojiler Dergisi, 2010, No: 6, s. 116 *(АКИМБЕКОВА, С.А.:* "*Особенности приостановления исполнения судебных актов по делам о выдаче экзекватуры в гражданском процессе*", *Наука и Новые Технологии, №6, 2010).*

68 Konu ile ilgili daha detaylı "Üst Yargı Denetimi" başlıklı IV. Paragrafa bkz.

edilmesi cevabı verilmektedir[69]. Diğer ifadeyle, yabancı mahkeme kararı, Kazakistan'da, kararın verildiği ülkeden daha geniş etkilere sahip olamaz. Yani, bu karar, verildiği ülkede, Kazakistan mahkemesinin verdiği karardan daha geniş etkilere sahip ise bu etkisi Kazakistan'da tanınmayacaktır. Örneğin, yabancı ülkede verilen boşanma kararı o ülkede, boşanan eşlerin her birini yeniden evlenene kadar evlat edinme hakkından mahrum bırakıyorsa, Kazakistan'da, kararın bu etkisi tanınmaz.

Evlilik ve Aile Kanununun 244. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrasında, "*Kazakistan vatandaşları ile yabancıların veya vatansızların yabancı ülkede boşanması Kazakistan'da geçerli sayılır. Yabancıların ülke dışında aldıkları boşanma kararı Kazakistan'da geçerlidir*" hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, Kazakistan vatandaşıyla yabancının veya vatansızın boşanması ve yabancıların ülke dışında verilen boşanma kararları Kazakistan'da tanınır.

Kazakistan'ın taraf olduğu adlî yardımlaşma anlaşmalarında ve Konvansiyonlarda tenfizi gerektirmeyen, yürürlüğe girmiş yabancı mahkeme kararlarının, âkit devletlerin topraklarında yargılama usûlüne tâbi tutulmadan, aynı konuda, aynı taraflar arasında verilen ve yürürlüğe giren kararın bulunmaması ve karara konu olan dâvanın, tanıma kararını verecek devlet mahkemelerinin münhasır yetkisine girmemesi şartlarının gerçekleşmesi hâlinde tanınacağı belirtilmiştir[70]. MUK'un 426. maddesi gereği, mahiyeti tenfizi gerektirmeyen, aşağıdaki yabancı mahkeme kararları Kazakistan'da tanınır: (1) Kararı veren devletin, yalnızca vatandaşlarının kişisel durumunu etkileyen kararlar (örneğin, gaiplik kararı veya

69 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 24-25.

70 **DROBYAZKİNA,** s. 111-112.

kişinin ölmüş sayılması kararı, kısıtlılık (hacır) kararı[71]); (2) Boşanma sırasında eşlerden birinin Kazakistan dışında yaşıyor olması hâlinde Kazakistan vatandaşları ve yabancıların taraf olduğu boşanma veya evlenmenin butlanı kararları[72]; (3) Boşanma sırasında eşlerin ikisinin de, Kazakistan dışında yaşıyor olması hâlinde Kazakistan vatandaşlarının taraf olduğu boşanma veya evlenmenin butlanı kararları.

Tenfizi gerektirmeyen yabancı mahkeme kararlarının yargılama usûlüne tâbi tutulmaksızın tanınacağının, ne anlama geldiği, MUK'un ilgili hükmünün yorumunda açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yoruma göre, yabancı devlet tarafından verilen ve Kanunun 426. maddesinin kapsamına ve uygulama alanına giren kararlar, herhangi ek işlem yapılmadan, hukukî sonuç doğurur. Böylece Kazakistan'ın, yabancı boşanma kararını tanıması, o ilâmın, Kazakistan mahkemesinin verdiği boşanma kararına eşdeğer, hukukî geçerliliğini sağlar. Yani yabancı ülkede verilen, boşanma kararının varlığı, eşlerin boşanmış sayılması için yeterlidir. Bu durumda, yabancı devlette boşanan eşlerin, boşandıklarına dair Kazakistan aile nüfus kütüklerine kayıt yaptırmaları gerekmez. Yabancı mahkeme kararıyla boşanan eş, Kazakistan'da bu karara dayanarak yeniden evlenebilir[73].

Kanunun 426. maddesinde düzenlenen tenfizi gerektirmeyen, yalnızca tanınması istenen yabancı mahkeme kararları, Kazakistan'da basit usûle tâbidir.

---

71 Kazakistan hukukunda adı geçen kararlar, yalnızca mahkeme tarafından verilebilir. Bunlar, MUK'un 289. maddesi gereği, özel tahkikata tâbi dâva türüdür.

72 KC Evlilik ve Aile Kanununun 280. maddesi gereği, Kazakistan vatandaşlarının, yabancıların ve vatansızların diğer ülkelerde medenî durumlarının değiştiğini tespit eden, yabancı devletlerin yetkili makamları tarafından verilen belgeler, KC mevzuatına aykırı olmaması ve *apostille* şerhi taşıması hâlinde Kazakistan'da tanınır.

73 **KAYSA/İSKAKOVA,** s. 359-360.

Diğer ifadeyle, bu kararlara, MUK'un 425. maddesinde ve Düzenleyici Kararının 30. maddesinde öngörülen yargılama usûlü ve MUK'un 13-1. bölümünde düzenlenen basit yargılama usûlü uygulanmaz. Bu nedenle ilgili taraf bu kararı Kazakistan'ın yetkili mercilerine doğrudan sunabilir[74]. Böylece, yeniden evlenmek isteyen taraf, boşandığına dair yabancı mahkemenin verdiği boşanma kararını ibraz etmesi hâlinde, yetkili makam, kararın yürürlüğe girdiğini kontrol ederek gerekli işlemleri başlatmalıdır.

Asıl dâvaya katılan ilgili tarafların[75], yabancı kararın tanınmasının reddi talebiyle başvuruda bulunup bulunamayacakları Kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Öğretide, ilgili tarafların tanımanın reddi talebiyle, mahkemeye başvuruda bulunabileceği iddia edilmektedir[76]. Bu durumda, bu talebin incelenmesinin hangi usûle tâbi tutulacağı belirtilmemiştir. Kanımızca, ilgilinin, yabancı kararın tanınmasının reddi talebi, MUK'un 425. maddesinde, Düzenleyici Kararda öngörülen, tanıma ve tenfiz usûlüne tâbi tutulmalıdır. Yani yabancı kararın tanınmasının reddi talebi incelenirken, talepte bulunan tarafın, yazılı yabancı ilâmın tanımasının reddi talebi ve ona eklenen belgeler, karşı tarafa usûlüne uygun tebliğ

---

74 **KAYSA/İSKAKOVA,** s. 360; MUK'un 426. maddesi hükümleri, Rusya Federasyonu (RF) MUK'un 416. maddesinde düzenlenen tenfizi gerektirmeyen yabancı mahkeme kararlarının tanınmasına ilişkin hükümlerle aynı olduğundan ve hükmün uygulanmasına ilişkin 08.12.2004 tarihinde RF Yüksek Mahkemesi tarafından verilen karara atıf yapıldığından Rusya Federasyonu Medenî Usûl Kanunu Yorumu dikkate alınmıştır: Bkz. <http://kommentarii.org/kom_gragd_kodex/index2.html> , (05.05.2015).

75 İlgili taraf kavramının, kimleri kapsadığı Kanunda açıkça düzenlenmediğinden, öğretide asıl dâvaya katılan davacı, davalı, aslî ve fer'i müdahil olarak katılan üçüncü kişiler, savcı ve küllî halefler ilgili taraf olarak kabul edilmektedir: **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s.30.

76 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s.30.

edilmeli; tarafların iddiaları, itirazları ve mahkemeye sunduğu deliller incelenerek karar verilmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, tanımanın reddi talebinde bulunan kişi yalnızca, tanıma için gereken şartların gerçekleşmediğini ileri sürerek talepte bulunabilir. Bu bağlamda, mahkeme talebi incelerken, tanıma için gereken şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol eder. Neticede mahkeme, yalnızca yabancı kararın tanınmasının reddi talebinin kabulüne ya da kabul edilmemesine karar verir.

B. Tenfizi Gerektiren Kararların Tanınması (Diğer Kararların Tanınması)

1. Tanıma Usûlü

Kanunun 426. maddesinde belirtilen kararların kapsamına girmeyen ve tenfizi gerektiren tüm diğer kararlar, Düzenleyici Kararda ve Geçici Yönergede öngörülen usûle tâbi tutularak, Kazakistan mahkemesinin vereceği karar ile tanınır. Tenfizde görevli ve yetkili olan mahkemeler, tanıma talebinin incelenmesinde de görevli ve yetkilidir. Bu kararlar, kendisine karşı tanıma istenen gerçek kişinin ikametgâhının bulunduğu yer, tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu yer mahkemesinden, kişinin ikametgâhı veya bulunduğu yer belli değilse, mallarının bulunduğu yer mahkemesinden istenebilir[77].

KC mevzuatında kimlerin tanıma talebinde bulunabileceği ayrıca düzenlenmediğinden, tenfiz talebinde bulunacak kişilerin tanıma talebinde de bulunabileceği kanısındayız. Bu bağlamda, asıl dâva tarafları, aslî müdahale talebiyle

[77] Tanıma ve tenfizde görevli ve yetkili mahkeme yukarıda "Görevli ve Yetkili Mahkeme" başlıklı kısımda ele alındığı için tekrardan kaçınmak amacıyla burada ele alınmamıştır.

başvuran üçüncü kişiler, fer'i müdahil olarak katılan üçüncü kişiler, savcı ve küllî halefler tanımada taraf olabilir.

Düzenleyici Kararın 30. maddesinde yer alan hükümler yabancı mahkeme kararının tanınması konusunda da uygulanacaktır. Buna göre yabancı kararın tanımasını isteyen kişi, yazılı dilekçeyle yetkili ve görevli mahkemeye başvurur. Başvuru, Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda öngörüldüğü gibi iki yönde gerçekleşebilir. Talepte bulunan, tanıma talebini, Kazakistan'ın yetkili mahkemesine doğrudan gönderir ya da kendi ülkesindeki kararı veren asliye mahkemesine gönderir. Bu durumda, kararı veren mahkeme, devletlerin merkezi makamı aracılığıyla talebi Kazakistan'ın yetkili mahkemesine iletir.

Tanıma dilekçesinde, tanıma talep edenin, karşı tarafın ve varsa kanunî temsilci ve vekillerinin ad, soyad ve adresleri, tanıma konusu hükmün hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğu, mahkemenin adı, kararın tarihi ve numarası ve hükmün özeti, tanıma hükmün belli bir kısmı hakkında isteniyorsa bunun hangi kısım olduğu belirtilmelidir.

Tanıma dilekçesine, (1) yabancı mahkeme kararının aslı veya ilâmı veren yargı organı tarafından onanmış kopyası; (2) yabancı mahkeme kararının yürürlüğe girdiğini belirten o ülke makamlarınca usûlen onanmış yazı veya belge; (3) gıyabında karar verilen tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edildiğine dair belge; (4) yetkili mahkemenin taraflarca seçildiğini ispatlayan belge eklenir.

Hem yabancı mahkeme kararı, hem de yürürlüğe girme şerhinin olması gerektiğinden, bunlar aynı belgede yer alıyorsa onaylama her ikisini de

kapsayacaktır. Fakat yürürlüğe girme şerhi mahkeme kararından ayrı bir belgede yer alıyorsa, bu belge de ayrıca onaylanmalıdır.

Mahkeme kararlarının yürürlüğe girmiş olması bazı devletlerde yabancı mahkeme kararının altına yazılan ve hâkim tarafından imzalanan bir şerhle yapılırken, bazı devletlerde ise ek bir karar veya ara kararla ya da mahkeme kararının tescil veya depo edildiği resmî bürodan verilen bir belge ile gerçekleşmektedir[78]. Yürürlüğe girme şerhinin hangi usûlde yapıldığı önem taşımamaktadır, önemli olan, yabancı kararın yürürlüğe girdiğinin belirtilmesidir.

Kanun koyucu, MUK'un 426. maddesinin kapsamına girmeyen ve tenfizi gerektiren kararlarda, tanımanın, yalnızca mahkeme kararıyla mümkün olduğunu düzenlediğinden, genelde tanıma, tenfiz talebiyle birlikte, aynı dilekçeyle istenmektedir.

2. Tanıma Usûlünde Tebligat

Tanıma konusunda tebliğ ve itiraza ilişkin olarak, MUK'un 425-1. ve Tebligat ve Yasal Çağrılar başlıklı 11. bölümde yer alan hükümler, tanıma için de uygulanır. Buna göre tanıma talebini içeren dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilecektir. Tanıma talebine karşı diğer taraf, tanıma şartlarının bulunmadığı veya kararın tanımasına engel bir sebebin varlığını öne sürerek itirazda bulunabilir. Mahkeme tanıma talebini incelerken yalnızca, tanıma için düzenlenen şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol eder. Yabancı ilâmın esasına giremez.

---

[78] **ŞANLI, C.**: Uluslararası Ticarî Âkitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, B. 4, İstanbul: Beta 2011, s. 198-199; **GÜVEN, P.**: Tanıma –Tenfiz, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara: Yetkin 2013, s. 181.

3. Tanıma Sonucunda Verilen Karar ve Kararın Doğuracağı Sonuçlar

Tanıma talebinin incelenmesi sonunda, mahkeme yabancı ilâmın tanınması veya tanıma talebinin reddine karar verir[79]. Yabancı ilâmın tanınması kararı, Kazakistan'da aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı sebeplerle yeni bir dâvanın açılmasını engeller. Diğer ifadeyle, mahkeme, çocuğun velayetinin ebeveynlerden birisine verilmesine veya borcun tahsiline ilişkin yabancı ilâmın tanınması kararını verdiyse, aleyhine karar verilen eş veya borçlu aynı konuda, aynı nedenlerle, Kazakistan'da yeni bir dâva açamaz.

Kanunun 426. maddesinin kapsamına giren konularda verilen yabancı kararlara ilişkin, Kazakistan'da aynı konuda, aynı taraflar arasında, aynı nedenlerle dâvanın açılması hâlinde, ilgili taraf, mahkemeye yabancı ilâmı ibraz ettiğinde, mahkeme, MUK'un 421. maddesinin birinci fıkrası gereği, yargılamayı sonlandırmalı ve dâva dilekçesini davacıya iade etmelidir. Mahkemenin, yargılamanın sonlandırılması kararı, ilgili kişinin aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle mahkemeye yeniden başvurmasını engeller (MUK md. 248/2).

V. ÜST YARGI DENETİMİ

A. Genel Olarak

Düzenleyici Kararın 30. maddesi gereği tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesi sonunda, mahkemenin vereceği karar ara karardır. MUK'un 251.

---

[79] Astana şehrinin Almatı ilçe mahkemesi, 05.05.2014, [EAİAS, <http://eaias.sud.kz/EGOV/QB.NSF/view1/FA33059D0EDAE3EF46257DD4003D8518?OpenDocument&Lang=ru>, (05.05.2015)]. İlk derece mahkemelerince tanıma ve tenfiz talebi incelenirken dosya numarası verilmez. Yalnızca karara karşı kanun yollarına başvurulduğunda üst mahkemeleri dosya numarasını verir.

maddesi uyarınca esasa ilişkin çözüm getirmeyen kararlar, ara karar olarak kabul edilir.

Kazakistan hukukunda olağan kanun yolları, istinaf, temyiz ve denetim[80]; olağanüstü kanun yolu ise yargılamanın yenilenmesidir. Bu kapsamda yabancı mahkeme kararının tenfizi taleplerinde Kazakistan mahkemesi tarafından verilecek olan karara karşı istinaf, temyiz, denetim ve yeni sebepten dolayı dâvanın yeniden yargılanması (yargılamanın yenilenmesi) yoluna gidilebileceği kanunda açıkça düzenlenmemektedir. Bu durum, uygulamada bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

B. Tanıma ve Tenfiz Kararına Karşı Kanun Yollarına Başvurulup Başvurulmayacağı Sorunu

MUK'un 332. maddesinde istinaf yoluna başvurulabilecek kararlara ilişkin düzenleme mevcuttur. Belirtilen hükme göre ilk derece mahkemelerinin yürürlüğe girmeyen kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilir.

Kanunun 344. maddesinde ara kararlara karşı istinaf ve temyiz yollarına başvurup başvurulmayacağına ilişkin düzenleme getirilmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasında, "*kanunda öngörülen durumlarda ilk derece mahkemesinin yargılamayı engelleyen ara kararına karşı istinaf yoluna başvurulabilir*" şeklinde düzenlenme mevcuttur. Buna göre, ilk derece mahkemesinin verdiği ara karara karşı, istinafa başvurabilmek için iki şart gerçekleşmelidir. Bunlardan biri, ara karara karşı istinafa

[80] "*Denetim"* Kazakistan hukukunda olağan kanun yolu aşamasıdır. Asıl metne sadık kalmak amacıyla "denetim" şeklinde ifade edilmiştir.

başvurulabileceği kanunda açıkça düzenlenmiş olmalıdır; diğeri ise verilen ara karar yargılamayı engellemelidir.

MUK'un 344. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan düzenleme uyarınca, "*yargılamayı engelleyen icranın ertelenmesi ve borcun taksitlendirilmesi ara kararları hariç, istinaf mahkemesinin diğer ara kararları derhal yürürlüğe girer ve temyiz edilemez*". Burada, kanun koyucu istinaf mahkemesinin ara kararına karşı temyiz yoluna başvurabilmesi için, ara kararın yargılamayı engelleyen ve kararın icrasının ertelenmesi veya borcun taksitlendirilmesi kararı olması gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda, yargılamayı engelleyen ara kararlara, hangi kararlar girer sorusu ortaya çıkmaktadır. Soruyu cevaplamak için ara kararlar aleyhine kanun yollarına başvuruyu düzenleyen MUK hükümlerinin, aynı yönde uygulanmasını sağlamak amacıyla Karagandı İl Mahkemesinin Danışma Kurulu, 30.10.2013 tarih ve 20 No'lu bilgi mektubunda, yargılamayı engelleyen ve engellemeyen ara kararların listesini düzenlemiştir.

Söz konusu bilgi mektubunda yapılan ayırımda, tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesi sonucunda verilen ara kararların yargılamayı engelleyen veya engellemeyen kararlar olduğu belirtilmemektedir. Bu bağlamda, kanunda yer alan hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemelere bakmakta yarar olacağını düşünüyoruz. Kanunun 425-2. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca hakem kararının tenfizi talebinin sonunda verilen ara kararlara karşı kanun yollarına başvurulabilir. Doktrinde yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talebinin

incelenmesi sonunda verilen ilk derece mahkeme kararlarına karşı istinaf ve temyiz yoluna başvurulabileceği belirtilmektedir[81].

Konuyla ilgili uygulamada, bazı ihtilâfların mevcut olduğu görülmektedir. Bazı istinaf mahkemeleri, yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talebinin incelenmesi sonucunda verilen, ara kararlar aleyhine temyize başvurulmayacağını açıkça belirtmektedir[82]. Bununla birlikte KC Yüksek Mahkemesinin hukukî ve idarî dâvalar kurulunun, ilk derece mahkeme kararlarını incelediği ve kaldırdığı görülmektedir[83]. Bu bağlamda, yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizine ilişkin ilk derece mahkeme kararlarına karşı olağan ve olağan üstü kanun yollarına başvurulabileceğini belirtmek mümkündür.

C. Tenfiz Kararı Üzerine Başlatılan İcra İşleminin Durdurulması

Tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesi sonunda verilen ilk derece mahkemesi kararının derhal icra edilebilme kâbiliyetini haiz olduğu yukarıda belirtilmiştir. İlgili

---

81 **AKİMBEKOVA,** Hukuk usûlünde exequatur, s.115.

82 05.06.2013 tarihli Astana şehri istinaf mahkemesinin kararı, kararın hükmünde şu şekilde belirtilmiştir "Ara karar aleyhine temyize başvurulamaz.", Astana Şehir Mahkemesi, 05.06.2013, D. 2A-2882/2013, [EAİAS, <http://eaias.supcourt.kz/EGOV/QB.NSF/QForm?OpenForm&Lang=ru>, (05.05.2015)].

83 KC Yüksek Mahkemesinin Hukukî Dâvalar Kurulunun 16.09.2003 tarih ve 3a-227-03 no'lu kararıyla, yabancı kararın tanınması ve tenfizinin reddine ilişkin ilk derece mahkeme kararının kaldırılmasına ve yabancı ilâmın tanınması ve tenfizine karar verilmiştir; 14.10.2003 tarih ve 3a -247-03 no'lu KC Yüksek Mahkemesinin Hukukî Dâvalar Kurulunun kararıyla, ilk derece mahkeme kararı kaldırılarak, yabancı ilâmın tanınması ve tenfiz talebi red edilmiştir; KC Yüksek Mahkemesinin Hukukî Dâvalar Kurulunun 19.12.2002 tarihli 3н-221-02 no'lu kararı ile ilk derece mahkemesinin yabancı ilâmın tanınması ve tenfiz kararını kaldırarak, dosyanın yeniden bakılması için, ilk derece mahkemesine geri gönderildiği görülmektedir.

tarafın kanun yollarına başvurması durumunda, yabancı ilâmın tenfizi kararı üzerine başlatılan icra işleminin durup durmayacağına ilişkin Rus mevzuatının aksine Kazakistan kanunu herhangi bir düzenleme getirmemektedir. Rusya Federasyonu Tahkim Usûlü Kanunu, temyiz ve denetim mahkemelerinin, kararın icrasının durdurulması kararını verebileceğini açıkça düzenlemiştir. Rusya Kanunu, icra işleminin durdurulması için (1) icra işleminin geri alınmasının mümkün olmaması veya zor olması; (2) icra işleminin durdurulmasını isteyen tarafça, karşı tarafın olası zararının tazmin edileceği hakkında belge sunulması; (3) dâva konusu olan tutar karşılığı paranın temyiz mahkemesinin hesabına depo edilmesi veya karşılığı teminat gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu şartlardan birinin gerçekleşmesi ve mahkemenin, taraflar arasında denge sağlanması amacıyla icra işleminin durdurulmasının gerektiği kanaatine varması hâlinde icra durdurulur[84]. Kazakistan mevzuatında, herhangi bir düzenleme getirilmediğinden, konu yalnızca icra işleminin geri alınmasının mümkün olmaması veya zor olması şartının gerçekleşmesi bakımından değerlendirilebilir. Bu bağlamda, icranın geri alınması kararına dayanarak alacağın tahsili için karşı tarafın Kazakistan'da malının bulunmaması, diğeri ise yabancı ilâmın tanınması ve tenfizini sağlayan uluslararası anlaşmaların eksikliği veya mütekâbiliyet şartının yokluğu olarak sayılabilir[85]. Aynı zamanda, yabancı ülkenin mevzuatı gereği, yabancı kararın tanınması ve tenfizi başka şartların gerçekleşmesine bağlı tutulabilir. Örneğin, Fransız *exequatur* sistemine göre, Avrupa Birliğine (AB) üye olmayan devlet mahkemeleri tarafından verilen yabancı kararın

---

84 24.07.2002 tarih ve 95-ФЗ no'lu Rusya Federasyonu Tahkim Usûl Hukuku, Devlet Duma'sı tarafından 14.06.2002 tarihinde kabul edildi ve Federasyon konseyi tarafından 10.07.2002 tarihinde onaylandı.

85 **AKİMBEKOVA,** Hukuk usûlünde exequatur, s. 115-116.

tanınması ve tenfizi için beş şartın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar şudur: kararı veren mahkeme uluslararası yetki kuralları gereği yetkili olmalıdır; uygulanan usûl geçerli olmalıdır; Fransız kanunlar ihtilâfı kurallarına göre uygun hukuk uygulanmış olmalıdır; verilen karar kamu düzenine açıkça aykırı olmamalı ve kanunu uygulamaktan kaçınma söz konusu olmamalıdır[86]. Görüldüğü üzere bu durumda, icranın durdurulmaması hâlinde, icra edilerek gönderilen paranın veya malın ilgili devletten geri alınması mümkün olmayabilir. Bu nedenle, doktrinde yabancı kararın tanınması ve tenfizine imkân veren ilk derece mahkemesi kararına karşı kanun yollarına başvurulduğunda, başlatılan icra işleminin, ilgili kanun yolu mahkemesi kararıyla durdurulması gerektiği savunulmaktadır[87].

D. Kanun Yollarına Başvuruya İlişkin Doktrinde Tartışılan Sorunlar

Doktrinde, tanıma ve tenfiz talebi hakkında verilen mahkeme kararı aleyhine, süresinde istinaf mahkemesine başvurulmadığında, karara karşı temyiz ve denetim yollarına başvurulabileceğine ilişkin görüş mevcuttur[88]. Bu görüşü savunanlar, MUK'un 383-20. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan düzenlemeye dayanmaktadırlar. Belirten hüküm uyarınca, temyiz mahkemesi, temyiz dilekçesini inceledikten sonra ilk derece veya istinaf mahkemesinin kararını veya ara kararını tamamen veya kısmen kaldırıp, dosyayı istinaf mahkemesi incelemesinden

---

86 **ANSEL, J.-P./ABBASİ, M.**: "Yabancı mahkeme kararlarının tenfizi", Rusya Mevzuatı Dergisi, 2006, No: 8, s. 25-30. *(АНСЕЛЬ Ж.П., АБАССИ, М.: "Исполнение иностранных судебных решений", Журнал Российского Права, 2006, №8).*

87 **AKİMBEKOVA,** Hukuk usûlünde exequatur, s. 116.

88 **ERMAGAMBETOVA, J.**: "Ertelemeyi engellemek", <http://pravo.zakon.kz/4540508-presech-volokitu.-kassacionnoe.html>, (05.05.2015) *ERMAGAMBETOVA, J. Astana şehir mahkemesinin hâkimidir. (ЕРМАГАМБЕТОВА, Ж.: "Пресечь волокиту").*

geçmemişse ilk derece mahkemesine, incelemesinden geçmişse istinaf mahkemesine yeniden bakılması için gönderir. Burada, kanun koyucu, ilk derece mahkemesinin ara kararına karşı itiraz süresinin dolması ve dosyanın istinaf mahkemesinde incelenmemesi hâlinde, dosyanın doğrudan temyiz mahkemesinde incelenmesinin mümkün olduğunu belirtmektedir.

İstinaf mahkemesinde incelenmeyen kararlara karşı temyize ve denetime gidileceği sonucuna varılmasına neden olan bir diğer husus, MUK m.384'ün ikinci fıkrasında yer alan düzenlemedir. Bu maddeye göre temyiz yoluna başvurulmadan yürürlüğe giren yerel ve diğer mahkeme kararlarına karşı denetime başvurulamaz. Görüldüğü üzere MUK, temyiz yoluna başvurulmayan yerel ve diğer mahkeme kararlarına karşı denetime gidilemeyeceğini açıkça düzenlemektedir. Bunun aksine, aleyhine istinaf yoluna gidilmeyen ilk derece mahkeme kararlarına karşı temyize başvuru hakkı kanunda açıkça engellenmemektedir.

Bu bağlamda, istinaf yoluna başvurulmayan ilk derece mahkemesi ara kararlarına karşı temyiz yoluna gidileceği kabul edilmesi hâlinde, yargılamayı engellemeyen ilk derece mahkeme ara kararlarına karşı temyize başvurulacağı kabul edilmiş olur. Bu da MUK'un 344. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan hükmün mahiyetine aykırıdır. Zira, belirtilen maddenin kanunda düzenlenmesinin amacı yargılamayı engellemeyen ara kararlara karşı temyiz ve denetim yollarına başvuruyu engelleyerek, bu mahkemelerinin iş yükünü azaltmaktır. Eğer, istinaf mahkemesinde incelenmeyen ara kararlara karşı temyize başvurulacağı kabul edilirse, taraflar bu yolu seçecekler ve böylece temyiz ve denetim mahkemelerinin iş yükü daha fazla artmış olacaktır. Kanımızca, Yüksek Mahkeme konuyla ilgili gerekli açıklama getirerek, sorunu aydınlığa kavuşturmalıdır.

E. Yargılanmanın Yenilenmesi

Yabancı kararın tanınması ve tenfizi talebinin incelenmesi sonunda verilen ve yürürlüğe giren karara karşı yargılanmanın yenilenmesi yoluna başvurulup başvurulmayacağı konusunda MUK'da herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. 25.12.2007 tarih ve 12 No'lu "Hukukî Dâvalarla İlgili Mahkeme Kararlarının Yeni Sebepten Dolayı Yeniden Yargılanmasına İlişkin Bazı Sorular Hakkında" KC Yüksek Mahkemesinin Düzenleyici Kararının[89] 2. maddesine göre hakem kararlarıyla ilgili tenfiz kararları hakkında yeni nedenlere dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuru mümkündür. Görüldüğü üzere Yüksek Mahkemenin düzenleyici kararında yalnızca hakem kararlarının tenfizi kararına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulacağı açıkça düzenlenmektedir.

Yeni sebeplerin ortaya çıkması hâlinde yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi kararına da karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması gerektiği kanısındayız.

Mevcut düzenlemeye göre yabancı mahkeme kararlarının tanınması veya tenfizi kararlarına karşı yeni sebepten dolayı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulup başvurulamayacağına ilişkin Yüksek Mahkemenin açıklama yapması yerinde olacaktır.

---

89 Son ilave ve değişiklikler 29.12.2012 tarihinde yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
İÇ HUKUK DÜZENLEMELERİNE GÖRE TANIMA VE TENFİZİN ŞARTLARI

I. GENEL OLARAK

Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi şartları, hukuk kaynaklarında dar anlamda tanıma ve tenfizin ret nedenleri olarak düzenlenmektedir. Bu nedenle tanıma ve tenfizin ret nedenleri, doktrinde yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizine engel olan şartlar olarak ifade edilmektedir[90]. Bu bağlamda, kararın yetkili olmayan mahkeme tarafından verilmesi veya uluslararası yetki kurallarına uyulmaması; dinlenilme hakkının ihlâl edilmesi; aynı konuda aynı taraflar arasında aynı sebeplerle daha önce verilen ve yürürlüğe giren bir kararın mevcut olması; kamu düzenine aykırı olması tanıma ve tenfize engel olan hususlardır.

Tanıma ve tenfize engel olan şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin mahkemece kontrolü, yalnızca yabancı kararın tanınması ve tenfizi için düzenlenen genel şartların, yani geniş anlamdaki şartların mevcut olması hâlinde önem taşıyacağı

---

90 **KONEV, D. V.**: "Almanya Federal Cumhuriyetinde Medenî ve Ticarî Konulardaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi: Karşılaştırmalı Hukuk Analizi", Tez ve Tez özetlerinin bilimsel kütüphanesi *disserCat* <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-inostrannykh-sudebnykh-aktov-po-grazhdanskim-i-torgovym-#ixzz3MtVlxwZa>, (05.05.2015) *(КОНЕВ, Д.В.: "Признание и приведение в исполнение иностранных судебных актов по гражданским и торговым делам в Федеративной Республике Германия: сравнительно-правовой анализ", Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-inostrannykh-sudebnykh-aktov-po-grazhdanskim-i-torgovym-#ixzz3MtVlxwZa>).*

doktrinde belirtilmiştir[91]. Bu durumda tanıma ve tenfizin geniş anlamdaki şartları olarak, kararın özel hukuk konularına ilişkin olması; mahkeme kararı olması; yabancı mahkeme kararının yürürlüğe girmiş olması; karşılıklılığın (mütekâbiliyet) bulunması şartlarını belirtmek mümkündür.

Yukarıda getirilen tanıma ve tenfiz şartlarının tasnifi Kazakistan öğretisinde de kabul görmektedir[92]. Böyle bir tasnif ile tanıma ve tenfiz şartlarının olumlu ve olumsuz olarak ayrılmasının mümkün olduğu ifade edilmektedir. Bu tasnif yabancı ilâmın tanınması için aranan olumlu şartların gerçekleşmiş olmasını ve aynı zamanda olumsuz şartların bulunmamasını gerektirmekle önem taşımaktadır. Bu iki tasnif arasındaki bağlantı şu şekilde açıklanabilir: dar anlamdaki tanıma ve tenfiz şartları olumsuz şartlardır ve hukukun kaynaklarında tanıma ve tenfizi engelleyen nedenler olarak düzenlenmektedir. Geniş anlamdaki şartlar ise olumlu şartlardır ve yabancı kararın tanınması ve tenfiz için mevcut olması gereken şartlardır. Böylece olumlu şartlardan birinin bulunmaması veya olumsuz şartlardan en azından birinin mevcut olması tanınması ve tenfizi istenen ülkede yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi imkânını ortadan kaldırmış olur[93].

---

91 **KONEV,** <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-inostrannykh-sudebnykh-aktov-po-grazhdanskim-i-torgovym-#ixzz3MtVlxwZa>, (05.05.2015).

92 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 37.

93 **KONEV,** <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-inostrannykh-sudebnykh-aktov-po-grazhdanskim-i-torgovym-#ixzz3MtVlxwZa>, (05.05.2015).

Avrupa'nın *exequatur* modelinde benimsenen tanıma ve tenfiz şartlarının tasnifi yalnızca teoride değil pratikte de önem taşır. Yani tanıma ve tenfiz şartlarının mahkemece tespitinde hâkime kolaylık sağlar[94].

II. TANIMA VE TENFİZDE BULUNMASI GEREKEN (OLUMLU) ŞARTLAR

A. "Yabancı Mahkeme" Tarafından Verilen "Karar" Olması

1. Yabancı Mahkemece Verilen Hükmün "Karar" Niteliğinde Olması

MUK'un 425. maddesinin birinci fıkrasında "yabancı mahkeme kararı" ifadesi kullanılmaktadır. Yani yabancı ilâm, "karar" niteliğinde olmalıdır.

MUK'un 21. maddesinde mahkeme kararlarının (*judicial acts*) hüküm, ara karar, üst mahkeme kararı ve emir şeklinde verileceği düzenlenmektedir. Bu bağlamda 425. maddede geçen "karar" kavramına ilk ve üst derece mahkeme kararlarının girdiğini belirtmek mümkündür.

Basit usûle tâbi tutulan, ihtilâfsız taleplerden kaynaklanan inceleme[95] sonucunda verilen mahkeme emirlerinin tanınması ve tenfizinin mümkün olup olmadığı kanunda açıkça düzenlenmemektedir. Basit usûle tâbi tutularak gerçekleşen yargılamanın kendi özelliklerinin bulunması ve kabul edilen yargılama usûlünden

---

94 **KONEV,** <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-inostrannykh-sudebnykh-aktov-po-grazhdanskim-i-torgovym-#ixzz3MtVlxwZa>, (05.05.2015).

95 Kazakistan hukukunda, noter belgesine dayalı borcun tahsiline ilişkin inceleme ihtilâfsız taleplerden kaynaklanan takibin bir türüdür.

faklı olması, böyle bir yargılama sonucunda verilen mahkeme emrinin tanıma ve tenfizine engel olmaması gerektiği görüşü doktrinde savunulmaktadır[96].

Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmaların birçoğunda sulh anlaşmalarının da tanıma ve tenfize konu edilebileceği düzenlenmiştir. Sulh anlaşmasının onay kararı mahkeme tarafından verildiğinden doktrinde bu kararların da tanınması ve tenfizinin mümkün olduğu kabul edilmektedir[97].

Tazminatın tahsiline ilişkin ceza mahkemesi kararları, özel hukuk konularına ilişkin olduğundan, MUK m. 425 kapsamında tanınabilir ve tenfiz edilebilir.

Noter belgelerinin tanınması ve tenfizi, yalnızca uluslararası anlaşmalarda düzenlenmiş olması hâlinde mümkündür.

2. Kararın "Yabancı Mahkeme" Tarafından Verilmesi

MUK'un 425. maddesinde "yabancı mahkeme" ifadesi kullanıldığından, yabancı devletin hukukuna göre mahkeme niteliğine sahip organın kararı "mahkeme kararı" olarak kabul edilmelidir. Diğer ifadeyle yabancı karar, verildiği devlette, "mahkeme kararı" sayılıyorsa, Kazakistanda da mahkeme kararı sayılmalıdır.

Evlilik ve Aile Kanununun 17. maddesinin birinci fıkrası eşlerin tescil makamları önünde karşılıklı rıza ile boşanmalarına imkân vermektedir. Bunun yanında eşlerden biri hakkında gaiplik, tam veya sınırlı kısıtlılık, üç yılı aşmayan süreyle hapis cezası verilen durumlarda, müşterek çocukların varlığına bakılmaksızın

---

96 **ZAYTSEV/ZAYTSEV,** <http://www.notiss.ru/usrimg/Zaytsev_Zaytsev.pdf>, (05.05.2015).

97 **ZAYTSEV/ZAYTSEV,** <http://www.notiss.ru/usrimg/Zaytsev_Zaytsev.pdf>, (05.05.2015).

diğer eşin tescil makamı önünde boşanabileceği düzenlenmektedir. Görüldüğü üzere, Kazakistan hukuku eşlere idarî makamlarda boşanma imkânı vermektedir. Acaba yabancı devlette gerçekleşen böyle bir boşanma tanımaya konu olabilir mi?

BDT'a üye birçok devletin hukukunda, idarî makamlarda irade beyanının tescil edilmesi suretiyle anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebileceği düzenlenmiştir[98]. MUK'un md. 426'da yargılama usûlüne tâbi tutulmadan, idarî makama bildirim veya ibraz etme yoluyla tenfizi gerektirmeyen yalnızca tanınması istenen yabancı mahkeme kararlarının tanınacağı düzenlenmektedir. Fakat belirtilen hükümde 'mahkeme kararı' ifadesi kullanılmaktadır. Bu durum yalnızca mahkeme kararıyla boşanan eşlerin boşanmasının tanınmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuç, hükmün düzenleme amacına aykırı düşmektedir. Bu nedenle idarî makam tarafından gerçekleştirilen boşanmaların da MUK md. 426 kapsamında tanınması gerektiği kanısındayız.

İdarî makamın MUK 426. maddenin kapsamına girmeyen yani tenfizi gerektiren konuda verdiği karar, MUK'un 425. maddesi gereği Kazakistan'da tenfiz edilemez. Zira karar eşitlik ilkesine uyularak yürütülen tahkikat sonucunda bağımsız mahkeme tarafından verilmiş olmalıdır. Kararın idarî makamca verilmiş olması taraflara mahkemede sağlanan güvenin teminini ve hakların korunmasını sağlamamaktadır. Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda idarî

---

98 Rusya Federayonu Aile Kanunu md. 19, zakon.kz <http://www.zakonrf.info/sk/19/>, (05.05.2015); Kırgızistan Cumhuriyeti Aile Kanunu md.19, zakon.kz <http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30286698&sublink=1630000>, (05.05.2015); Özbekistan Cumhuriyeti Aile Kanunu md. 218, zakon.kz <http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30421452&sublink=2340000#sub_id=2180000>, (05.05.2015); Azerbaycan Cumhuriyeti Evlilik ve Aile Kanunu md. 45 ve 46, zakon.kz <http://www.crossna.narod.ru/lows/03/01.htm>, (05.05.2015).

makamların verdiği kararların tenfiz edilebileceği düzenlenmiş ise bu anlaşma hükümleri geçerli olacaktır.

Yabancı bir kararın mahkeme kararı olup olmadığı hususunun, kararı veren devletin hukukuna göre belirleneceği yukarıda ifade edilmişti. Fakat yabancı devletin hukukuna göre mahkeme kararı olarak nitelendirilen karar, tenfizi istenilen ülkede mahkeme kararı olarak kabul edilmeyebilir. Bu durumda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği Kazakistan doktrininde belirtilmemektedir.

Türk doktrininde, yabancı ülkede verilen kararın, tenfiz talep edilen devletin hukukuna göre mahkeme kararı olarak kabul edilmemesinin önem taşımadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, örneğin, İsrail'de Haham mahkemesi veya Suudi Arabistan'daki şeri mahkemenin Türkiye'de açılan tanıma ve tenfiz talebinde dini niteliğine rağmen 'mahkeme' olarak kabul edileceği ifade edilmektedir[99].

Bunun aksine yabancı hukuka göre mahkeme kararı olarak kabul edilen bir kararın, tanıma ve tenfiz devleti hukukuna göre de bir mahkeme kararı olması gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur[100].

B. Kararın Yürürlüğe Girmiş Olması

1. Kazakistan Hukukunda Yürürlüğe Girme Kavramının Anlamı

Düzenleyici Kararın 30. maddesi uyarınca tanıma ve tenfiz talebine, tenfizi istenilen kararın usûlüne uygun onanan nüshasının, tenfizi istenen karardan yürürlüğe girdiği anlaşılmıyorsa, bu durumu belirten mahkeme yazısının eklenmesi

---

99 **EKŞİ,** s. 111-112.

100 Görüşler için bkz. **NOMER**, s.401; **ARAT, T.**: "Yabancı İlâmların Tanınması ve Tenfizi", AÜHFD, 1964, C. XXI, s.500; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 461.

gerekmektedir. Yani "yürürlüğe girme" yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talebinin incelemesinin başlatılması şartı olarak öngörülmektedir.

Kazakistan ve BDT'ye üye ülkelerin tümünde kabul edilen "yürürlüğe girme" kavramının neyi ifade ettiğini belirtmekte fayda vardır.

Doktrinde kararın reddedilememesi; özel olması, yani tarafların aynı konuda, aynı nedenlere dayanarak başka bir dâva açamamaları ve mahkeme kararı olarak uygulanma zorunluluğu "yürürlüğe girme" kavramının sonuçları arasında sayılmaktadır[101]. Kararın reddedilememesi süresinin kaçırılması hâlinde karara karşı istinaf veya temyiz yollarına başvurulamaması[102], başvurulması hâlinde ise istinaf ve temyiz mahkemelerinin dâvanın esasını inceleyememesi şeklinde açıklanmaktadır. Doktrinde, söz konusu sonucu tanımlayan kıstas (istinaf ve temyiz olarak adlandıran) kanun yolu aşamasının olmaması, bu mahkemelerin inceleme yetkisinin sınırlandırılmış olmasıdır. Yani dâvanın esasını inceleyememeleridir[103]. Yürürlüğe girme kavramının bu bakımdan kesinleşme kavramıyla örtüştüğünü söylemek mümkündür.

---

101 **BEZRUKOV, A.M.**: Mahkeme Kararlarının Önyargılı Bağlantısı, Moskova: Walters Cluver 2007, s. 20 *(БЕЗРУКОВ, А.М.: Преюдициальная связь судебных актов, Москва: Волтерс Клувер, 2007).* "Önyargılı" ifadesi mahkeme kararıyla tespit edilen vakıalara karşı itiraz edilemeyeceği ve mahkeme kararıyla onaylanan bir durum olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde açıklanmaktadır.

102 **YARKOV, V.V.**: Medenî Usûl Hukuku, <http://www.vuzllib.su/books/676--Гражданский_процесс_–_ред__В_В__Ярков/250-7._Законная_сила_судебного_решения>, (05.05.2015) *(ЯРКОВ, И.В. Гражданский Процесс)*.

103 **BEZRUKOV,** s.20.

Fakat, MUK'un 235. maddesinin birinci ve üçüncü fıkrası gereği karar, istinaf yoluna başvurulmamışsa, istinaf yoluna başvuru süresinin dolmasından itibaren; istinafa başvurulması hâlinde istinaf mahkemesinin karar tarihinden itibaren yürürlüğe girer. Böylece, yürürlüğe giren mahkeme kararları aleyhine temyiz ve denetim yoluna başvuru mümkündür. Bu durumda kararın reddedilmeyeceği sonucu gerçekleşmemiş olur. Zira MUK md. 383-13. ve MUK'un bazı Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Yüksek Mahkemenin Düzenleyici Kararının[104] 27-3. maddelerinde, temyiz mahkemesinin, talebin sınırları içerisinde veya geçerli nedenlerle ilk derece ve istinaf mahkemesine sunulmayan ve kararın özünü etkileyen delillerin incelenmesi nedeniyle talebin sınırları dışına çıkarak talebi değerlendirebileceği düzenlenmektedir. Yani mahkemeye geçerli nedenlerle ilk derece ve istinaf mahkemesinde değerlendirilmeyen delilleri inceleme imkânı verilmektedir. Ayrıca MUK 383-20. maddesine göre temyiz mahkemesi ilk derece ve istinaf mahkemesinin kararını kaldırarak yeni bir karar verme veya dâvanın yeniden bakılması için ilgili mahkemeye (ilk derece veya istinaf mahkemesine) gönderme yetkisine de sahiptir.

Karar yürülüğe girdikten itibaren kanun yoluna başvuru imkânını veren düzenmenin kanun yollarına başvuru nedenlerini somut olarak belirtmemesi, kanun yollarına başvuru süresini uzatmış olması (Kazakistan'da temyize 6 ay içerisinde, denetime ise 1 yıl içerisinde başvurulabilir); delillerin ve vakıaların yeniden incelenmesine imkân vermesi nedeniyle BDT'ye üye birçok devletin hukukunda

[104] 20.03.2003 tarih ve 2 No'lu KC Yüksek Mahkemesinin "MUK'un Bazı Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Düzenleyici Kararı", <ADİLET http://adilet.zan.kz/rus/docs/P03000002S_>, (05.05.2015).

benimsenen yürürlüğe giren karara karşı kanun yollarına başvuru hakkı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından eleştirilmektedir[105].

Bu bağlamda kararın yürürlüğe girme anının istinaf yoluna başvuru süresine bağlı tutulmasının yanlış olduğu söylenebilir[106].

Bu nedenle Kazakistan hukukuna göre tanıma ve tenfiz için yabancı kararın icra kâbiliyetini haiz olması yeterli sayılmalıdır. Kazakistan'ın taraf olduğu bazı uluslararası anlaşmalarla da bu durum teyit edilmektedir[107].

2. Tenfiz Şartı Olarak Yürürlüğe Girme

Kararın yürürlüğe girmesi Kazakistan'a ve BDT'ye üye devletlere özgü ve Türk hukukuna bilinmeyen bir kavramdır. Türk hukukunda kararın kesinleşmesi ve

---

105 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Rus Devleti aleyhine verdiği RYABIH'ın başvurusuyla ilgili 24.07.2003 tarihli ve FADİN'in başvurusuyla ilgili 27.07.2006 tarihli kararlarında kararın kesinleşmesini, bu karara konu olan dâvanın yeniden bakılması ve yeni kararın verilmesi talebiyle kanun yollarına başvurulamaması şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca sonradan AİHM'e başvuran tarafın talebi üzerine mahkemenin hatasını düzeltmek amacıyla başvurulan kanun yollarının hukukî kesinlik ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceğine de dikkat çekmiştir. Bu bağlamda kararın yeniden değerlendirilmesi ve kaldırılması nedenlerinin net belirtilmediği; ispatlanan vakıa ve durumların yeniden sorgulanabileceği; denetime başvuru süresinin uzatılmış olması nedeniyle BDT'ye üye birçok devletin hukukunda benimsenen karara karşı denetime başvuru hakkı AİHM tarafından eleştirilmektedir. "Kararın Yürürlüğe Girme Anına İlişkin Sorun (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kararlarının Analizine Dayanarak)", <http://elib.bsu.by/bitstream>, (05.05.2015) *(ГАВРИК,Р.: "К вопросу о моменте вступления решения суда в законную силу (на основе анализа решений Европейского Суда по Правам Человека)"*..

106 BDT'ye üye bazı ülkelerin mevzuatında kararın yürürlüğe girme anı Yüksek mahkemeye başvuru süresine bağlanmaktadır. Örneğin, Azerbaycan MUK'un 393.maddesi uyarınca istinaf mahkemesinin kararı aleyhine 2 (iki) ay içerisinde Yüksek mahkemeye başvuru yapılmamışsa karar yürürlüğe girer.

107 Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

icra edilebilirliği kavramları kullanılmaktadır. Kararın kesinleşmiş olması, (1) kararın iptal edilemezliğini yani karar için her tür itiraz ve kanun yollarının kapanmış olmasını; (2) aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle yeniden bakılamamasını ifade eder[108]. Bu nedenle bazı kararların icra edilebilmesi için bu kararın kesinleşmiş olması gerekmez. Örneğin, Para alacağına ilişkin kararlar kesinleşmeden icraya konulabilir. Bazı istisnai durumlarda ise karar icraya konulabilmesi için kesinleşmiş olmalıdır. Mesela kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynî haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe icra edilemez (HMK md. 367/2). Bu bağlamda Kazak hukukunda kullanılan kararın yürürlüğe girme kavramının Türk hukukunda bilinen kararın kesinleşmesi kavramından farklı olduğunu belirtmek mümkündür. Zira Kazak hukukuna göre yürürlüğe giren karar icra kâbiliyetine haiz bir karardır. Bu nedenle karar icra edilebilmesi için kararın yürürlüğe girmiş olması şarttır. Yürülüğe girmeyen kararlar ise ancak istisnai durumlarda icraya konulabilir.

Yabancı kararın yürürlüğe girip girmediği kararı veren devletin hukukuna göre belirlenir. Buna göre, kararı veren mahkemenin hukukuna göre karar yürürlüğe girmiş ise bu ilâmın Kazakistan'da tanınması ve tenfizi mümkündür. Kazakistan hukukuna göre yabancı kararın yürürlüğe girmemiş olması önem taşımaz.

[108] **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 466-467.

MUK'da kullanılan "karar" kavramından, dâvanın bakılması sonucunda verilen ve ihtilâf konusunu çözen kararların anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir[109].

Geçici nitelikteki ara kararların yürürlüğe girdiğinden itibaren tanıma ve tenfizinin mümkün olup olmadığı sorusu gündeme gelebilir. MUK'da taraflar arasındaki uyuşmazlığı çözen bir karar olması gerektiği düzenlendiğinden, geçici nitelikteki ihtiyati tedbir kararları bu niteliği haiz olmadığından, yürürlüğe girmesine rağmen tanınması ve tenfizinin yalnızca uluslararası anlaşmada düzenlenmesi hâlinde mümkün olacağı belirtilmektedir[110].

Yabancı ilâmın yürürlüğe girip girmediği tanıma ve tenfiz talebini inceleyen mahkemece re'sen araştırılacaktır.

---

109 **NURMAŞEV, U.U./NURMAŞEVA, M.B.**: Kazakistan Cumhuriyeti Medenî Usûl Hukuku, Almatı: Jetı Jargı 2012, s. 448 *(НУРМАШЕВ, У.У./НУРМАШЕВА, М.Б.: Гражданское Процессуальное Право, Алматы: Жеты Жаргы 2012);* **KAYSA/İSKAKOVA,** s. 353.

110 14.10.2013 tarih ve 11610 no'lu Adalet Bakanlığının resmî cevabına göre MUK'un 425. maddesi ve Rusya'nın da taraf olduğu Kiev Anlaşmasının 7. maddesi, dâvayı sonlandıran (uyuşmazlığı çözen) ve yürürlüğe giren kararların tanınması ve tenfizini düzenlemektedir. İhtiyati tedbir gibi geçici nitelikteki kararlar bu kritere uymadığından, belirtilen hükümlerin kapsamına girmez. Bu nedenle yabancı ihtiyati tedbir kararlarının tanınması ve tenfizi Kazakistan hukukunda mümkün değildir. Fakat ilgili kişi kararın tanınması ve tenfizi talebini inceleyen mahkemeden ihtiyati tedbir kararının alınmasını isteyebilir. KC Adalet Bakanlığı resmî sitesi <http://www.adilet.gov.kz/ru/questions?title=11610&auth=&field_catnew_value=All&field_stat_value_i18n=All>, (05.05.2015); yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi talebinin incelenmesi sırasında Kazakistan mahkemelerince, tarafın talebi üzerine ihtiyati tedbir kararı verildiği öğretide ifade edilmektedir: **SULEYMENOV,** Kamu düzen kavramı, <http://kodeks-advocate.kz/ru/925-analiz_zakonodatelnoj_i_sudebnoj_praktiki_respubliki_kazahstan.html/>, (05.05.2015).

Kazakistan mevzuatında yürürlüğe girme şartı talepte bulunma şartı olarak kabul edildiğinden, mahkemenin, tanıma ve tenfiz dilekçesini incelerken kararın yürürlüğe girdiğine dair belgenin bulunmadığını tespit ettiğinde, talepte bulunan tarafa bu konuda eksikliğini tamamlaması için süre vermesi, belirtilen sürede belgenin sunulmaması hâlinde, tanıma ve tenfiz talebinin iadesi kararı vermesi gerektiği kanısındayız.

Rusya uygulamasında mahkemelerin, talebin iadesi kararını veremeyecekleri belirtilmektedir[111].

Rus *İrkutsk* İl Mahkemesine başvurularak, Belarus (Beyaz Rusya) *Puhoviç* İlçe Mahkemesince verilen çocukların bakımı için davalının tüm gelirinden %33 oranında paranın tahsiline dair kararın tanınması ve tenfizi istenmiştir. *İrkutsk* Mahkemesi tanıma ve tenfiz dilekçesinin Rusya'nın ve Beyaz Rusya'nın taraf olduğu Minsk Konvansiyonunun 13 ve 53. maddelerine uygun olmadığını, kararın kısmen icra edildiğine dair belgenin eklenmediğini ve kararda mahkemenin resmî damgasının bulunmadığını belirtmiştir. Bu nedenle tanıma ve tenfiz talebini hareketsiz bırakmış ve eksiklerin tamamlanması için talepte bulunan tarafa ek süre vermiştir. Verilen ek süre içerisinde karara resmî damga vurularak yalnızca bir eksiğin tamamlandığını ve kararın tenfiz edilen kısmına dair belgenin sunulmadığını ifade eden Mahkeme, tanıma ve tenfiz dilekçesini talepte bulunana iade etmiştir. Başvuru sahibi, İrkutsk Mahkemesinin iade ara kararını temyiz etmiştir. Temyiz Mahkemesi kararında, ilk derece mahkemesinin eksiklerin tamamlanmasına ilişkin

---

111 RF Yüksek Mahkemesinin Hukukî Dâvalar Kurulu, 19.08.2008, D. 66-Г08-14, [Rusya Yüksek Mahkemesinin Mahkeme Kararları Bilişim Sistemi: <http://www.supcourt.ru/vscourt_detale.php?id=5863>, (05.05.2015)].

ara kararın yerine getirilmesi amacıyla, tanıma ve tenfiz dilekçesine kararın icra edildiği kısmı belirten belgenin eklendiğini ve karara resmî damganın vurulduğunu, kararın verildiği tarihin düzenlendiği kısımda, davalının kızı lehine gelirinin %25 oranında nafakanın tahsil edildiğine dair yazım hatasının düzeltildiğini belirtmiştir. Ayrıca, Rus MUK'u 411. maddesinin birinci fıkrası gereği mahkemenin borçlunun ifadesini aldıktan ve sunulan delilleri değerlendirdikten sonra yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi talebinin kabulüne veya reddine karar verebileceği, söz konusu hükümde dilekçenin iadesi nedenlerinin düzenlenmediğini ve ilk derece mahkemesinin bu durumu dikkate almadığını belirterek *Beyaz Rusya Mahkemesinin* kararının tanınması ve tenfizine karar vermiştir.

C. Kararın Özel Hukuk Konularına İlişkin Olması

Türk doktrininde, "hukuk dâvaları" kavramının hem kamu hukuku hem özel hukuk alanındaki dâvaları kapsayan geniş bir kavram olduğu ifade edilmektedir[112]. Bu nedenle MÖHUK'un 50. maddesinde yer alan "hukuk dâvaları" ifadesinin yerine "medenî ve ticarî konularda" ifadesinin kullanılmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir[113]. Ayrıca Türkiye'nin taraf olduğu iki ve çok taraflı anlaşmaların Türkçe tercümesinde "medenî ve ticarî konular" ifadesi yerine "hukukî ve ticarî konular" ifadesinin kullanıldığı; İngilizce metne sadık kalındığında "medenî ve ticarî konular" (*civil and commercial matters*) ifadesinin daha doğru olacağı belirtilmektedir[114].

---

112 **EKŞİ,** s. 121.

113 **EKŞİ,** s. 122.

114 **EKŞİ,** s. 122.

Kazakistan hukukunda ve Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmaların İngilizce metninde *"civil matters"*, Rusça metninde *"no гражданским делам"* kavramları kullanıldığından, hukukî düzenlemelerin ve uluslararası anlaşmaların özel hukuka ilişkin konuları kapsadığını vurgulamak amacıyla "hukuk dâvaları" yerine "özel hukuk konuları" ifadesinin kullanılmasının yanlış olmayacağı kanısındayız.

MUK'da düzenlenen "yabancı karar" ibaresinden, "medenî konulara ilişkin veya özel hukuk ilişkisinden doğan" ihtilâfı çözmek amacıyla verilen kararların anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir[115].

Türk doktrininde, kararın özel hukuk konularına ilişkin olup olmadığının kararın niteliğine göre belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Yani karar, niteliği gereği özel hukuk konularına ilişkin ise kararın tanınması ve tenfizi mümkün olur[116]. Bu bağlamda özel hukuk ve aile uyuşmazlıklarının hangi mahkemede görüldüğü hususunun önemli olmadığı kabul edilmiştir[117].

Kazakistan'ın taraf olduğu uluslararası anlaşmalara taraf olmayan devletlerin mahkemeleri tarafından verilen kararların tanınması ve tenfizi istendiğinde yabancı kararın özel hukuk konularına ilişkin olup olmadığının hangi hukuka göre belirleneceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Kazakistan Medenî Kanununun 1085. maddesinin birinci fıkrası uyarınca aksi durum kanunda öngörülmedikçe hukukî kavramların yorumunda mahkemenin hukuku uygulanır. Yani vasıflandırma

---

115 **NURMAŞEV/NURMAŞEVA,** s. 448; **KAYSA/İSKAKOVA,** s. 353.

116 **AYBAY/DARDAĞAN,** s. 297; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 464; **DOĞAN,** s. 105.

117 **EKŞİ,** s. 122; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 464.

(nitelendirme) işleminde Kazakistan hukukunun uygulanacağı açıkça düzenlenmektedir. Bu durum milletlerarası özel hukukta kabul edilen vasıflandırmaya ilişkin kurala uygundur.

"Özel hukuk konuları" kavramının neyi ifade ettiğini de belirtmek gerekir. Büyük Hukuk Sözlüğünde "medenî konulara ilişkin dâva" ifadesi, MUK'da düzenlenen usûle tâbi tutularak bakılan herhangi bir dâva şeklinde açıklanmaktadır[118].

Bu bağlamda cezalandırma, korkutma amacıyla vergi, idare, ceza hukukuna ilişkin olarak verilen kararlar tanıma ve tenfize konu olamaz.

D. Karşılıklılık (Mütekâbiliyet) Şartı

1. Tanım ve Türleri

MUK'un 425. maddesinin birinci fıkrası gereği: "*Yabancı mahkeme ve hakem kararları, kanunda veya uluslararası anlaşmalarda düzenlenmesi hâlinde karşılıklılık esasına dayanılarak tanınır ve tenfiz edilir.*"

Karşılıklılık üç şekilde gerçekleşebilir: ahdî, kanunî ve fiilî[119].

MUK'un 425. maddesinde yer alan "karşılıklılık esasına dayanılarak" ifadesinin hiçbir anlam taşımadığı ve yanlış ifade edildiği doktrinde sert bir dille belirtilmektedir[120]. Hükmün, şu şekilde düzenlenmiş olması gerektiği ifade

---

118 Büyük Hukuk Sözlüğü, < http://dic.academic.ru/dic.nsf/lower/14113 >, (05.05.2015).

119 Bu ayırım Türk doktrinine göre yapılmıştır. Zira Kazakistan mevzuatındaki "karşılıklılık" ifadesi yalnızca fiilî karşılıklılığı ifade eder.

120 **SULEYMENOV,** <http://www.arbitrage.kz/461>, (05.05.2015).

edilmektedir: "… Kazakistan'da kanunda düzenlenmesi hâlinde veya karşılıklılık esasına dayanılarak ya da uluslararası anlaşmalara göre tanınır ve tenfiz edilir."[121]

Kanundaki mevcut hükme göre, kanun koyucunun, tanıma ve tenfizi, kanunda ve uluslararası anlaşmalarda düzenlenmesi kaydıyla, ek olarak karşılıklılık esasına da bağlı tuttuğunu düşünmek yanlıştır. Zira kanun hükmünden böyle bir sonuca varılamaz[122].

Doktrinde, kanun koyucunun büyük ihtimal MUK'u yazarken "veya" bağlacını eksik bıraktığı, aslında karşılıklılık ilkesini düzenlemek istediği, fakat doğru ifade edemediği kabul edilmiştir[123].

Bu yanlışlığın, yeni MUK Taslağında giderilmeye çalışıldığı görülmektedir. Taslağın 525. maddesinin birinci fıkrasında, "yabancı mahkeme kararları, bu kararların tanınması ve tenfizi mevzuatta ya da uluslararası anlaşmalarda öngörülmesi hâlinde *veya* karşılıklılık esasına dayanılarak Kazakistan'da tanınır ve tenfiz edilir" hükmüne yer verilmiştir.

2. KC'de Kabul Edilen Karşılıklılık Türü

Kazakistan'daki mevcut düzenlemeye göre yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi için gerçekleşmesi gereken önemli şartlardan biri, buna imkân veren iki veya çok taraflı uluslararası anlaşmanın mevcut olması veya uluslararası anlaşmanın yokluğunda, yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi kararının verebileceğini

---

121 **SULEYMENOV,** <http://www.arbitrage.kz/461>, (05.05.2015).

122 **SULEYMENOV,** <http://www.arbitrage.kz/461>, (05.05.2015);

123 **SULEYMENOV,** <http://www.arbitrage.kz/461>, (05.05.2015); **KUŞİMOV/TUKULOV,** <http://pravo.zakon.kz/4653659-sravnitelnyjj-analiz-pravovogo.html>, (05.05.2015).

açıkça düzenleyen kanunî düzenlemenin bulunmasıdır[124]. Bu nedenle, doktrinde genellikle ahdî ve hukukî karşılıklılığın kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir[125].

Karşılıklılık şartının gerçekleşmesinde, uygulamaya bakıldığında, Kazakistan mahkemelerinin yalnızca milletlerarası anlaşma ile gerçekleşen karşılıklılığı kabul ettikleri görülmektedir. Ayrıca, mahkemelerin karşılıklılık şartını yalnız tenfiz için

---

[124] **AKİMBEKOVA, S.A.**: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Kazakistan Cumhuriyetinde Tanınması ve Tenfizi", 2013, <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015) *(АКИМБЕКОВА, Саида А.: "Признание и приведение в исполнение решений иностранных судов в Республике Казахстан");* **KUŞİMOV, N./TUKULOV, B.**: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Kazakistan Cumhuriyetinde Tanınması ve Tenfizine İlişkin Hukukî Düzenlemenin Karşılaştırmalı Analizi", 2014, < http://pravo.zakon.kz/4653659-sravnitelnyjj-analiz-pravovogo.html>, (05.05.2015) *(КУШИМОВ, Н., ТУКУЛОВ, Б.: "Сравнительный анализ правового регулирования вопросов признания и приведения в исполнение решений иностранных судов в РК", 2014.);* **SULEYMENOV, M.K.**: 13-15 Kasım 2009 tarihinde, Moskova'da gerçekleşen "Azerbaycan, Kazakistan ve Rusya'da Yabancı Yatırım Hukuku: geçiş ekonomisine sahip ülkelerde menfaatlerin dengelenmesi" Uluslararası konferansta yapılan sunum "Geçiş Ekonomisine Sahip Ülkelerin Katildiği Yatirim Uyuşmazliklarinin Çözümü", 2009, <http://www.arbitrage.kz/461>, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: Доклад на международной конференции "Урегулирование инвестиционных споров с участием государств с переходной экономикой" проведенной 13-15 ноября 2009, г.Москва, "Право иностранных инвестиций в Азербайджане, Казахстане и России: баланс интересов в странах с переходной экономикой").*

[125] **ESİMHANOV, E.**: "Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinin Bazı Sorunları (Önemli Yönleri olarak - Karşılıklılık ve Kamu Düzeni)", <http://m.zakon.kz/203856-nekotorye-voprosy-priznanija-i.html>, (05.05.2015) *(ЕСИМХАНОВ, Е.: "Некоторые вопросы признания и приведения в исполнение иностранных арбитражных решений" (Взаимность и публичный порядок - как ключевые аспекты);* **SULEYMENOV, M.K.**: "Kamu Düzeni Kavramı ve Onun Kazakistan Mahkemeleri Tarafından Uygulanması", <http://kodeks-advocate.kz/ru/925-analiz_zakonodatelnoj_i_sudebnoj_praktiki_respubliki_kazahstan.html/>, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: "Публичный порядок и его примение судами РК").*

değil, tanıma için de aradıkları ve tenfizi gerektirmeyen, yalnızca tanınması istenilen[126] taleplerde de uluslararası anlaşma ile karşılıklılığın arandığı ve tespit edilmemesi hâlinde talebin red edildiği öğretide belirtilmektedir[127].

Kazakistan'daki uygulamanın aksine Rusya mahkemelerinin fiilî karşılıklılığı kabul ettiği ve milletlerarası anlaşmanın yokluğunda, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine karar vermenin mümkün olduğu Rusya Federasyonu Hukuk Heyetinin 07.06.2002 tarihli kararında açıkça belirtilmektedir[128].

Kazakistan'ın taraf olduğu yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi konusunu düzenleyen iki ve çok taraflı anlaşmalar mevcuttur[129]; fakat, bu anlaşmalar genellikle Bağımsız Devletler Topluluğuna üye devletlerle imzalandığından[130], bu anlaşmaların yetersiz olduğuna, her ülke ile yapılmadığına, dikkat çekmek gerekir. Örneğin, Kıta Avrupası ve Anglo –Amerikan hukuk sitemine sahip devletlerle, Kazakistan'ın, tanıma ve tenfiz konusunu düzenleyen herhangi bir uluslararası anlaşması bulunmamaktadır.

Kazakistan'da yabancı mahkeme kararlarının etkisine dair açık düzenlemeye Evlilik ve Aile Kanunu 244. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrasında yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre Kazakistan vatandaşlarıyla yabancıların veya vatansızların yabancı ülkede boşanması Kazakistan'da geçerli sayılır. Yabancıların

---

126 MUK'un 426. maddesinde yer almaktadır. 'Tanıma' başlıklı kısımda bkz.

127 **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

128 **SULEYMENOV,** <http://www.arbitrage.kz/461>, (05.05.2015).

129 Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

130 Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

ülke dışında aldıkları boşanma kararı Kazakistan'da geçerlidir. Diğer ifadeyle, Kazakistan vatandaşıyla yabancının veya vatansızın boşanması ve yabancıların ülke dışında verilen boşanma kararları Kazakistan'da tanınır. Görüldüğü üzere yürürlükteki mevzuatta yalnızca tanımaya ilişkin hükümler bulunmaktadır, tenfize imkân veren düzenleme yoktur.

Uluslararası anlaşmalardaki ve kanundaki düzenleme dikkate alındığında, Kazakistan'da, karşılıklılık şartının uygulanmasında büyük sorunlar yaşandığı söylenebilir. Bu sorunlardan en önemlisi, MUK'da, fiilî karşılıklılığın kabulüne dair açık bir düzenlemenin bulunmamasıdır. Kanımızca, bu durum, Kazakistan hukukunun, diğer ülkelerin hukuk sistemleriyle karşılaştırdığımızda, geride kaldığını ve çağdaş uluslararası hukukta kabul edilen ilkelere tamamıyla uymadığını ve değişikliğin gerekli olduğunu göstermektedir.

3. Doktrinde İleri Sürülen Eleştiriler

Çağdaş hukuk doktrininde, yabancı mahkeme karalarının tanınması ve tenfizinde, yalnızca uluslararası anlaşma (ahdî karşılıklılık) değil, kanunî ve fiilî karşılıklılığın da gerçekleşmesinin yeterli olduğuna ilişkin görüşler mevcuttur. Bu görüş Türk hukukunda da kabul edilmiştir (MÖHUK) md. 54 (1) (a). Ancak Türk hukukunda karşılıklılık şartı sadece mahkeme kararlarının tenfizinde aranmaktadır (MÖHUK md. 58 (1)).

KOMAROVA, yabancı kararın tenfizinin uluslararası anlaşmanın yokluğunda, uluslararası nezaket ve uluslararası karşılıklılık ilkelerine dayanarak

gerçekleşeceğini açıkça belirtmektedir[131]. STARJENETSKY, aynı doğrultudaki görüşünü, uluslararası anlaşmanın yokluğu, yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi için engel olamaz şeklindeki ifadesiyle ortaya koymaktadır[132].

Kazakistan doktrininde, fiilî karşılıklılık (*reciprocity*) ilkesinin gerçekleşmesi hususunu iki yönden ele almanın mümkün olduğunu dile getiren bir görüş mevcuttur. Birincisi, Kazakistan örneğinde şu şekilde ifade edilebilir: Belli bir devlet, Kazakistan mahkemesi tarafından verilen kararın tanınması veya tenfizine karar vermişse, Kazakistan da o devlet mahkemesinin kararını tanır ve tenfiz eder. Diğer ifadeyle Kazakistan mahkemelerinin yabancı ilâmın tanınması ve tenfizine karar verebilmesi için, Kazakistan'da verilen kararın, o ülkede tanınmış ve tenfiz edilmiş olması gerekir[133]. Buna göre, öncesinde bu konuda herhangi bir ilişki bulunmayan

---

131 **KOMAROVA, G.**: "Karar Yabancı Devletin – Tenfizi Rusya'da (Moskova Tahkim Mahkemesi uygulamasında hakem kararlarının tanınması ve tenfizi)", Business Avukat, 2003, No: 21, s. 9 *(КОМАРОВА, Г.: "Решение иностранное – исполнение российское (признание и приведение в исполнение арбитражных решений в практике Арбитражного Суда г.Москвы)". Бизнес Адвокат, 2003, №21)*; **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

132 **STARJENETSKY, V.V.**: "Rusya Federasyonu Devlet Kamu Kayit Defterine Değişiklik Yapma Nedeni Olarak Yabanci Mahkeme Karari", Tahkim Uygulaması, 2001, No: 8, s. 91 *(СТАРЖЕНЕЦКИЙ, В.В. "Иностранное судебное решение как основание для внесения изменений в государственный публичный реестр РФ. Арбитражная практика", 2001, №8).;* **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

133 **AKİMBEKOVA, S.A.**: "Hakem Kararının Tanınması ve Tenfizinin Şartı Olarak Karşılıklılık", ADİLET'in Bilimsel Araştırmaları Dergisi, 2010, No: 4(36) 2010, s. 112 *(АКИМБЕКОВА, С.А.: "Взаимность как основание для признания и приведения в исполнение иностранного арбитражного решения", Научные труды Адилет, №4(36) 2010.)*; **ESİMHANOV,** <http://m.zakon.kz/203856-nekotorye-voprosy-priznanija-i.html>, (05.05.2015).

devletler bakımından fiilî karşılıklılığın gerçekleşmesi şartının aranması hâlinde, tanıma ve tenfiz kararı verebilmesi bu devletlerden birinin ilk adım atmasına, yani ilk olarak tanıma ve tenfiz kararı vermesine bağlı olacaktır[134].

Türk doktrininde, Türk mahkeme kararının tanınması ve tenfizinin, yabancı devlette henüz istenmemiş olmasının tek başına karşılıklılığın gerçekleşmediği anlamında yorumlanamayacağı ve bu durumda yabancı mahkemeden karar çıkmasının beklemenin doğru olmayacağına ilişkin görüş mevcuttur[135].

Dikkat edilmesi gereken ikinci husus, Kazakistan mahkemesinin kararının tanınması ve tenfizi talebinin reddi kararının tespit edilmemesi, karşılıklılık şartının gerçekleştiğini ifade eder. Bu durumda, tanıma ve tenfiz istenilen devlet, kararın verildiği devlette kararlarının red edilmediğini tespit ederse, yabancı kararı karşılıklılık esasına dayanarak tanır ve tenfiz eder. Örneğin, İngiliz mahkemesi kararının tanınması ve tenfizi Kazakistan'da istendiyse, mahkeme karşılıklılık şartının gerçekleşmesinde, Kazakistan'da verilen kararların tanınması ve tenfizinin İngiltere'de red edilip edilmediğine bakar. Tanıma ve tenfizin reddi kararı tespit edilmez ise, Kazakistan İngiltere'de verilen kararı tanır ve tenfiz eder[136].

Belirtilen iki durumda da, tam ve kısmî karşılıklılığın sağlanması söz konusu olabilir. Tam karşılıklılığın sağlanması şu şekilde ifade edilmektedir: Mahkeme kararının tenfizi istenilen devlet, yalnızca bazı dâvalara ilişkin kararların tanıma ve

---

134 **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

135 **DOĞAN, V.**: Milletlerarası Özel Hukuk, B. 2, Ankara: Seçkin 2013, s. 109; **GÜVEN,** s.91.

136 **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

tenfizine imkân tanıyor, buna karşılık, örneğin velayet veya vesayet kararlarının tenfizini red ediyorsa, tenfiz devleti o devletin tüm kararlarını red eder. Buna göre, söz konusu devletin mevzuatı, ayırt etmeden tüm dâvalara ilişkin kararların tanınması ve tenfizine imkân vermiş olmalıdır. Kısmî karşılıklılığın gerçekleşmesinde ise sadece tenfizi istenen konuda verilmiş kararların o devlette tenfiz edilip edilmemesine bakılır[137].

Belli bir devletin, yabancı kararın tanınması ve tenfizi talebinin reddi kararını vermesi, mevzuatında sadece ahdî karşılıklılığın aranmasına veya kararın tenfizini engelleyen objektif nedenlerin varlığına bağlı olabilir. Bu durumda, red kararı verilmesinin nedeni, kararın verildiği devletle ilgili değildir. Ayrıca, tanıma ve tenfiz için gereken diğer şartların gerçekleşmemesi nedeniyle tanıma ve tenfiz talebinin reddi de, karşılıklılık şartının gerçekleşmemesi olarak yorumlanmamalıdır[138].

Kazakistan doktrinine göre, karşılıklılık şartının tespitinde, yabancı ilâmı veren ülkede yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi taleplerinde dâvanın yeniden bakılması yasağının *(res judicata)*[139] uygulanıp uygulanmadığında bakılmalıdır[140]. Bu ilkenin uygulandığı tespit edilirse, karşılıklılık şartı gerçekleşmemiş sayılmalıdır. Yani, yabancı ilâmın tanınması ve tenfizinde,

---

137 **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

138 **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

139 "*Res judicata*" kararın kesin hüküm etkisini ifade eder. Bu nedenle, yazarın aslında *"révision au fond"* kullanmayı istediğini, fakat yanlışlıkla *"res judicata"* kullandığı kanısındayız.

140 **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

karşılıklılık şartının gerçekleşmesinin tespitinde, fiilî karşılıklılığın gerçekleşmesine bakılmaksızın, Kazakistan mahkemesi kararlarının yabancı ülke kanunları gereği tanıması ve tenfizine imkân verilip verilmediğine bakılmalıdır. Ancak, yabancı devletin kanununda, karşılıklılık şartının düzenlenmesine rağmen, borçlu, fiilî karşılıklılığın gerçekleşmediğini ispat hakkından mahrum bırakılmamalıdır[141].

Tanıma ve tenfiz için aranan karşılıklılık şartının tespitinin çok zor olduğu, dâvaya iştirak etmiş şahısların menfaati ile hiçbir şekilde ilgilenmediği, bu şartın politik amaca hizmet etmek için bir araç olarak kullanıldığı ve tenfiz açısından bu şartın hukukî olmaktan ziyade siyasî nitelik taşıdığı belirtilmektedir[142]. Ayrıca, karşılıklılık şartının aranması ve devletlerin, siyasî ve hukukî nedenlerle yabancı ilâmı tanımamaları ve tenfiz etmemeleri, tarafların hukukî korumasının zayıflamasına ve kendi vatandaşlarıyla benzer hukukî durumda olan yabancı kişilere karşı daha kötü davranmalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda, yargılama taraflarının, vatandaşı oldukları devletlerin davranışı için sorumlu olmaması ve kamu menfaatinin özel kişilerin menfaatlerine müdahale etmemesi gerektiği vurgulanmaktadır[143].

---

141 **ZAYTSEV, R.V.**: "Yabancı Mahkeme İlamlarının Rusya'da Tanınması ve Tenfizi", Tez özeti, 2005, <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-v-rossii-inostrannykh-sudebnykh-aktov>, (05.05.2015) *(ЗАЙЦЕВ,Р.В.: Автореферат "Признание и приведение в исполнение в Росси иностранных судебных актов", 2005);* **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015).

142 **SHAK, H.**: Milletlerarası Medenî Usûl Hukuku, Moskova: BEK 2001, s. 16 *(ШАК, Х.: "*Международное *гражданское процессуальное право", Москва: БЕК 2001);* **NOMER,** s. 492.

143 **SHAK,** s.16.

Bu nedenle, yabancı kararların tanınması ve tenfizi için aranan, bu şarttan vazgeçilmesi gerektiği belirtilmektedir[144].

Kanımızca Kazakistan hukukunda, karşılıklılık ilkesinin tüm şekilleri kabul edilmeli ve bu şartın tespitinde yabancı ülke kanununda *"révision au fond"* (kararın hukuka uygunluğunun incelenmesi) sisteminin kabul edilip edilmediğine bakılmalıdır. Bu durumda *"révision au fond"* kabul edilmiş bir devletle olan ilişkilerde, karşılıklılık şartının bulunmadığına ve tenfiz talebinin reddine karar verilmelidir[145]. Ayrıca, karşılıklılık şartı yabancı ilâmın tanınmasında değil, sadece tenfizinde aranmalıdır.

III. TANIMA VE TENFİZİ ENGELLEYEN (OLUMSUZ) ŞARTLAR

A. Kararın Yetkili Olmayan Mahkeme Tarafından Verilmesi (Milletlerarası Yetki Kurallarına Uyulmaması)

1. Genel Olarak Aşkın Yetki

Yabancı mahkemenin yetkisinin tanıma ve tenfizde incelenmesi konusunda mevcut sistemler, doktrinde üç gruba ayrılmaktadır[146]:

---

144 **LİTVİNSKY, D.V.**: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Karşılıklılık", Milletlerarası Özel Hukuk Dergisi, 2002, No: 2-3, s. 21 *(ЛИТВИНСКИЙ, Д.В.: "Взаимность в области признания и исполнения решений иностранных судов", Журнал международного частного права, 2002, №2-3);* **SHAK,** s. 16.; **NOMER,** s. 492; **RUHI,** Boşanma İlâmları, s.178; **EKŞİ,** s.174; **RUHİ,** A.C.: "Türk Hukukunda Velâyet ve Velâyet ile İlgili Yabancı Mahkeme İlâmlarının Tenfizi", Terazi Hukuk Dergisi, Şubat 2014, S. 90, C. 9, s. 26.

145 **AYBAY, R./DARDAĞAN, E.**: Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilâfı), B. 2, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi 2008, s.302; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 475; **NOMER,** s. 493.

146 **EKŞİ, N.:** Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, B. 2, İstanbul: Beta 2000, s. 208.

- Yabancı mahkemenin yetkisini her dâva açısından inceleyen sistem (örn. İsviçre Milletlerarası Usûl Hukuku[147]);
- Yabancı mahkemenin yetkisini belirli dâva ve konularda inceleyen sistem (örn. Avrupa Birliği[148]);
- Yabancı mahkemenin yetkisini incelemeyen sistem (örn. mülga 2675 sayılı MÖHUK[149]).

Rus doktrininde yabancı mahkemenin yetkisinin tespitinde iki yaklaşımın mümkün olduğu belirtilmektedir[150]. Bunlardan birincisi, kararı veren mahkemenin

---

147 "*İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Hakkında Kanun, kararın yetkili olmayan bir mahkemeden verilmiş olmasını tanıma ve tenfiz talebinin reddedilmesini gerektirecek bir durum olarak saptamıştır. Yabancı kararın hangi konuda verilmiş olduğu önem taşımamaktadır. Hangi konuda verilmiş olursa olsun tanıma ve tenfiz isteği ile karşılaşan İsviçre mahkemeleri asıl mahkemenin yetkisini kontrol etmek zorundadırlar.*": **EKŞİ,** Milletlerarası Yetki, s. 208.

148 "*Mülga Brüksel Konvansiyonuna göre tanıma ve tenfiz mahkemesi sigorta, taksitle satış ve karz âkitlerine ilişkin verilen kararlarda ve münhasır yetki konularında asıl mahkemenin yetkili olup olmadığını incelemek zorundadır.*": **EKŞİ,** Milletlerarası Yetki, s. 208.; 10.01.2015 tarihinden itibaren Hukukî ve Ticarî Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması Tenfizi Hakkında 2012/1215EC sayılı AB Konsey Tüzüğü uygulanmaktadır. Council Regulation EC No 1215/2012 of December 2012 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of the Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast): OJ L351, 20.12.2012, s.1-32.

149 Mülga MÖHUK md. 38/b, yabancı kararın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olmasını aramıştır. 12.12.2007 tarihli ve 5718 sayılı MÖHÜK'un m.54 (b) uyarınca karar, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen konuda verilmiş olmalı veya davalının itiraz etmesi şartıyla kararın, dâva konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı halde kendisine yetki tanıyan devlet mahkemesince verilmiş olmamalıdır. Yani yürürlükteki düzenleme ile Türkiye, yabancı mahkemenin yetkisini belirli dâva ve konularda inceleyen sistemi benimsemiştir.

150 **MİTİNA M.A.**: "Uluslararası Yetki Düzenlemesinin Niteliğinin Anlayışı Hakkında: Çağdaş Eğilim", Üniversitelerin Bildirileri Dergisi, 2010, No: 4, <http://www.center-

dâvaya bakmaya yetkili olması; diğeri ise, yabancı kararın tanıma ve tenfiz devletinin mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen konuda verilmesidir.

Düzenleyici Kararın 30. maddesinde tanıma ve tenfiz talebinin reddi nedenleri düzenlenmektedir. Bu nedenlerden biri yabancı kararı veren mahkemenin dâvaya bakma yetkisinin bulunmamasıdır. Yani Düzenleyici Karar, kararı veren mahkemenin dâvaya bakma yetkisinin olması gerektiğini düzenlemektedir. Bu bağlamda, Kazakistan'ın İsviçre Milletlerarası Usûl Hukuku sistemini benimsediği söylenebilir. Yani Kazakistan hukuku "dâva konusu ve taraflarla gerçek bir ilişkisi" bulunmayan, buna rağmen aşkın yetki kurallarına dayanarak kendisini yetkili gören yabancı bir mahkemenin kararının tenfiz edilmeyeceği ilkesinden hareket etmiş; davalının itiraz etmesi şartına bağlı olarak, dâva konusu ve taraflarla gerçek ilişkisi bulunmadığı halde kendisini yetkili gören bir mahkeme tarafından verilen kararın tenfiz edilmeyeceğini kabul etmiştir.

Kararın yetkili olmayan mahkeme tarafından verilmesi hususu uluslararası doktrinde *aşkın yetki* kavramı ile açıklanmaktadır. Türk doktrininde "aşkın" kelimesi İngilizce, Fransızca ve Almanca'da ortak "*exorbitant*" kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır[151].

Aşkın yetki kuralları doktrinde farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bazı yazarlar, bunları, yargı ile hiçbir objektif bağı olmayan kurallar şeklinde, diğerleri ise belli bir

---

bereg.ru/o2222.html>, (05.05.2015) (*МИТИНА, М.А.: " О понимании сущности регулирования международной подсудности: современные тенденции", Изветия ВУЗов. Правоведение ", № 4, 2010 г*).

151 **DARDAĞAN, E.:** Milletlerarası Usûl Hukukunda "Aşkın Yetki" Kavramı, Ankara: Siyasal Kitabevi 2005, s. 117; **NOMER**, s. 498.

devletin yetki kurallarına uygun icra edilen, fakat yetkinin dayandırıldığı esaslar açısından yabancılara makul görünmeyen yetki olarak açıklamaktadır[152]. Türk doktrininde, milletlerarası hukukun temel ilkelerinden olan doğal hâkim ilkesine uymamaları, âdil ve mâkul olmayan bağlama kıstaslarına dayanmaları dolayısıyla, milletlerarası nitelikte uyuşmazlıklar açısından geçerlilikleri tartışmalı olan kurallar "aşkın yetki kuralı" olarak nitelenmiştir[153].

Yabancılık unsuru taşıyan dâvaların belirli bir ülkenin mahkemelerinde görülebilmesi için, bu dâvaların söz konusu ülke ile bağlantısının olması gerekir. Bu kişinin ikametgâhı, vatandaşlığı olduğu gibi tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu yer veya malların bulunduğu yer olabilir.

Milletlerarası yetki kuralları düzenlenirken davacının vatandaşlığı ve ikametgâhının bulunduğu yer; miktar ve değerine bakılmaksızın davalıya ait malların bulunduğu yer; davalıya tebligatın yapıldığı yer gibi sübjektif ve geçici nitelik taşıyan esaslar kullanıldığında, en kolay yoldan, en az masrafla ve isteği doğrultusunda bir karar almak isteyen davacının, davalıyı doğal mahkemesinden uzaklaştırması gündeme gelebilir[154]. Böyle bir durumda davacının bu yola gitmesini engellemenin veya sınırlamanın çarelerini aramak yerine, ona hukuken bu olanağı veren yetki kurallarını değiştirerek, yerlerine objektif ölçütlere dayanan kuralların konulması gerektiği belirtilmektedir[155].

---

152 **DARDAĞAN,** s. 118-119.

153 **DARDAĞAN,** s. 119.

154 **EKŞİ,** s. 239.

155 **EKŞİ,** Milletlerarası Yetki, s.49; **EKŞİ,** s.239.

Yabancı mahkemenin yetkisinin aşkın yetki olup olmadığı konusunun tanıma ve tenfiz açısından bir şart olarak aranmasının nedeninin, kamu menfaatleri, âdil yargılanma hakkı ve doğal yargıç ilkesinin korunması olduğu söylenmektedir[156].

2. Aşkın Yetki Kavramının Mahkemece Değerlendirmesi

Tanıma ve tenfiz aşamasında yabancı mahkemenin yetkisinin aşkın yetki kuralı olup olmadığı konusunun neye göre belirleneceği ve asıl dâvaya bakan mahkemenin yetkisinin kontrolünün hangi hukuka göre yapılacağı ne Düzenleyici Kararda ne de MUK'da düzenlenmiştir.

Mahkemeler dâvaya bakmaya yetkili olup olmadığını kendi hukukuna göre belirler. Kararı veren mahkemenin, dâvaya bakma yetkisinin bulunup bulunmadığı o ülkede yürürlükte olan milletlerarası usûl hukuku kurallarıyla belirlenir. Devletlerin egemenliği ilkesine göre, bir devletin mahkemesi diğer bir devletin mahkemesinin kendi yetki kurallarını usûl hukukuna uygun uygulayıp uygulamadığını kontrol edemez. Bu nedenle Türk doktrininde ileri sürülen bir görüşe göre, yabancı mahkemenin yetkisinin aşkın yetki kuralı olup olmadığı konusu, Türk hukukundaki yetki ile ilgili kurallar dikkate alınarak, somut olayın özellikleri de göz önünde tutularak değerlendirilmelidir[157].

Yabancı mahkemenin yetkisinin aşkın yetki kuralı olup olmadığı konusunda Türk öğretisinde, AB Brüksel I Tüzüğünde[158], Birliğe üye olan ülkelerin

---

156 **GÜVEN,** s. 126; **NOMER,** s. 497.

157 **GÜVEN,** s. 127.

158 Hukukî ve Ticarî Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması Tenfizi Hakkında 2012/1215EC sayılı AB Konsey Tüzüğünün 10.01.2015 tarihinde yürürlüğe girmesi ile AB Brüksel I Tüzüğü yürürlükten kaldırılmıştır. Council

mevzuatındaki aşkın yetki kurallarının bir listesinin yapıldığı; bir üye devlette aşkın yetki kapsamında yer alan bir hükmün diğer devletlerde de aynı şekilde değerlendirileceği, böylece kararların tenfizi aşamasında ortak bir uygulamanın ortaya çıkacağı belirtilerek, Türk hukukunda da MÖHUK'ta tenfiz engeli olarak öngörülen aşkın yetkiye ilişkin hükmün farklı yorumlanmasını ve uygulanmasını engellemek için, benzer şekilde bir liste yapılmasının yararlı olabileceği ifade edilmektedir[159].

Türk hukukunda savunulan aşkın yetkiye yol açan yetki kıstaslarının bir listesini içeren özel bir düzenlemenin yapılması ihtiyacı başka hukukçular tarafından da belirtilmektedir[160].

3. Kazakistan Mahkemelerinin Münhasır Yetkisi

Kazakistan'ın taraf olduğu bazı uluslararası anlaşmalarda, kararın tenfiz istenen âkit devletin mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmesi gerektiği düzenlenmektedir. Diğer ifadeyle tenfiz istenen devletin Kazakistan olması hâlinde, tenfizi istenen karar Kazakistan mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen konuda verilmiş olmalıdır.

Kazakistan mahkemelerinin münhasır yetkisine giren konular MUK md. 417 ile 33'te düzenlenmiştir. Buna göre, Kazakistan'da bulunan gayrimenkul malların

---

Regulation EC No 1215/2012 of December 2012 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of the Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast): OJ L351, 20.12.2012, s.1-32.

159 **SARGIN, F.:** "A Critical Analysis on the Requisities of Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Turkish Law", IPRax, 28.Jahrgang, Juli/August 2008, s. 358; **EKŞİ,** s. 272 – 273; **GÜVEN,** s.127, ayrıca bkz. s.127, dpn. 258'de sayılan kaynaklar.

160 **AYBAY/DARDAĞAN,** s. 304; ayrıca bkz. s. 304, dpn. 25'te sayılan kaynak.

üzerindeki aynî haklara ilişkin dâvalar; taşıma sözleşmelerinden doğan ihtilâflarla ilgili taşıyıcıya karşı açılan dâvalar; eşlerin ikisinin de Kazakistan'da ikamet etmesi hâlinde Kazakistan vatandaşı ile yabancıların veya vatansızların boşanma dâvaları Kazakistan mahkemelerinin münhasır yetkisine girer.

MUK'da, özel tahkikata tâbi tutulan dâvalarda ve işlemlerde Kazakistan mahkemelerinin münhasır yetkili olduğu kabul edilmektedir. Bu dâva ve işlemler şunlardır: (1) tespit dâvasında, davacı Kazakistan'da ikamet ediyorsa veya tespit edilmesi gereken durum Kazakistan'da gerçekleştiyse; (2) hakkında tam veya kısmî kısıtlılık veya zorunlu psikolojik tedavi kararı verilecek kişi, Kazakistan vatandaşı ise veya ikametgâhı Kazakistan'da ise; (3) hakkında gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilecek kişi Kazakistan vatandaşı ise veya son bilinen adresi Kazakistan'da ise ve aynı zamanda, verilecek karar, Kazakistan'da bulunan veya ikamet eden vatandaşların ve kuruluşların hak ve yükümlüklerinin belirlenmesinde etkisini gösterecekse; (4) hakkında sahipsizlik kararının verilmesi talep edilen mal, Kazakistan'da bulunmakta ise; (5) hakkında kıymetli evrakın zayii (kaybı) ve onun ile ilgili hakların yeniden kazandırılması talebi istenilen kıymetli evrak, Kazakistan'da bulunan veya ikamet eden vatandaş veya kuruluş tarafından verilmiş ise; (6) düzeltilmesi talep edilen, aile sicil kütüğü kaydı, Kazakistan sicil kayıt makamı tarafından yapılmış ise; (7) şikâyet edilen noter işlemi (işlemi yapmaması) Kazakistan noteri veya diğer bir makam tarafından yapıldıysa.

MUK'un 419. maddesine göre taraflar, anlaşma ile yetkili mahkemeyi seçebilirler. Fakat MUK m. 33'te düzenlenen dâvalarla ilgili yetki sözleşmeleri geçersizdir. Zira belirtilen hüküm Kazakistan mahkemelerinin münhasır yetkisine giren diğer uyuşmazlıklara ilişkin düzenleme getirmektedir. Belirtilen madde

hükümleri uyarınca, (1) gayrimenkulün aynına ilişkin talepler, gayrimenkul malların üzerindeki tedbir ve haciz kararlarının kaldırılması talepleri, söz konusu gayrimenkulün bulunduğu yer mahkemesine veya hakkında tedbir ve haciz kararı alınan malın bulunduğu yer mahkemesine yapılır; (2) mirasçıların terekeyi devralmasından önce varsa, murisin alacaklılarının talepleri, terekenin bulunduğu yer mahkemesine veya ana kısmının bulunduğu yer mahkemesine yapılır; (3) taşımacılara karşı taşıma sözleşmesinden kaynaklanan talepler, taşıma şirketinin daimi faaliyet gösteren idare merkezinin bulunduğu yer mahkemesine yapılır; (4) Kazakistan'ın onayladığı uluslararası anlaşmalarda aksi öngörülmedikçe, yabancı ülkenin, KC'nin yargı dokunulmazlığını ve mülkiyet hakkını ihlâlinden doğan tazminat talepleri, davacının bulunduğu yer mahkemesine yapılır.

Yeraltı kaynaklarının kullanımı sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların, MUK'un 33. ve 417. maddeleri uyarınca Kazakistan mahkemelerinin münhasır yetkisine girip girmediği hususu doktrinde tartışılmalıdır.

Yeraltı kaynaklarının kullanım anlaşması, maden kullanımına ilişkindir. Yeraltı kullanım hakkı, Kazakistan mevzuatı gereği aynî haktır. Kazakistan mevzuatında, maden, gayrimenkul mal olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, yeraltı kullanıma ilişkin dâvalar, gayrimenkul olarak kabul edildiğinden, MUK'un 33. ve 417. maddelerine göre Kazakistan mahkemelerinde bakılmalıdır. Bu görüşe, şu gerekçelerle itiraz edilmektedir: (1) MUK'un 417 ve 33. maddelerinde düzenlenen dâvalar gayrimenkûlün aynına ilişkindir. Yeraltı kullanım anlaşmasından doğan uyuşmazlık, aynî hakka ilişkin değildir; (2) yeraltı kullanım anlaşmasının konusunu maden değil, menkul mal olarak kabul edilen mineraller oluşturmaktadır; (3) birçok uluslararası anlaşmada (Enerji Şartı Antlaşması, Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve

Korunması Anlaşması vs.) yeraltı kullanım anlaşmalarında, uluslararası tahkim düzenlenmektedir. Uluslararası anlaşmalara öncelik tanındığından, yeraltı kullanım anlaşmalarında, Kazakistan mahkemesinin münhasır yetkisini düzenleyen hükmün uygulanmayacağı, uluslararası anlaşma hükümlerinin geçerli olacağı kabul edilmektedir[161].

Bu şartın nasıl yorumlandığı hususunda, Rusya mahkemesinin verdiği bir karardan fikir edinebiliriz. 23.02.2004 tarihli İtalya *Tempio Pausania* şehir mahkemesinin kararıyla, İtalya vatandaşı Piga Eniyo SALVATORE'nin 25.04.1960 doğumlu Rusya vatandaşı (P.)'yi evlat edindiği tespit edilmiştir. Karar 27.03.2004 tarihinde kesinleşmiştir.

Evlatlık (P.), Rus vatandaşı olduğundan ve Rusya'da ikamet ettiğinden, İtalya mahkemesinin verdiği evlat edinme kararının tanınması için *Rus Bryansk* İl Mahkemesine başvuruda bulunmuştur.

Bryansk Mahkemesi (P.)'nin talebini 04.02.2005 tarihli karar ile red etmiştir. (P.) ilk derece mahkemesinin bu kararı aleyhine, Rus hukukuna aykırı olduğunu belirterek, temyiz yoluna başvurmuştur. Rusya Yüksek Mahkemesi, temyiz talebiyle ilgili şu kararı vermiştir: Rusya Federasyonu Medenî Usûl Kanununun 403. maddesi Rus mahkemelerinin münhasır yetkisine giren dâvaları düzenlemektedir. Bu maddenin ikinci fıkrasının ikinci bendinde özel tahkikata tâbi tutulan dâvalar sayılmıştır; ki bunlardan biri evlat edinme dâvasıdır. Buna göre evlat edinilen kişinin

---

161 **SULEYMENOV, M.K.**: "Petrol ve Gaz Uyuşmazlıklarına İlişkin Dâvalara Kazakistan'da Bakılmasının Doğurduğu Sorunlar: Kazakistan Mahkemelerinin Yetkisi", 2004, <http://zangerlf.com/ru/publications/225>, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: "Проблемы рассмотрения нефтегазовых споров в Республике Казахстан Компетенция судов в Республике Казахстан").*

Rusya vatandaşı veya ikametgâhının Rusya'da olması hâlinde Rusya mahkemesinin yetkili olacağı düzenlenmiştir. *Bryansk* Mahkemesi, *Tempio Pausania* Mahkemesi kararının tanınması talebinin reddi kararını verirken, İtalya ve Rusya arasında imzalanan Hukuk Dâvalarında Adlî Yardımlaşma Anlaşmasının 24. maddesine ve MUK'un 412. maddesinin birinci fıkrasının üçüncü bendine dayanmıştır. Anlaşmanın 24. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, gerçek kişilerin kişi hallerine ilişkin dâvalarda kişinin vatandaşı olduğu devletin mahkemesi yetkili olacaktır. Evlat edinme dâvası belirtilen dâvanın kapsamına girmektedir, çünkü kişinin evlat edinildiğine dair karar, evlat edinilenin hukukî statüsünü değiştirir[162].

Görüldüğü üzere, Rusya mahkemeleri kararı veren devletin, dâvaya bakmaya yetkisinin olup olmadığını, Rusya mevzuatında ve uluslararası anlaşmalarda yer alan yetki kurallarına göre tespit etmektedir. Kararın, Rusya mahkemesinin münhasır yetkisine giren konuda verilmesi, yabancı mahkemenin dâvaya bakmaya yetkisinin olmadığını ifade etmektedir. Diğer ifadeyle, yabancı mahkeme kararı, Rusya mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konuda verilmemiş olmalıdır. Aksi takdirde, bu karar hakkındaki tanıma ve tenfiz talebi reddedilecektir.

Kazakistan'ın da taraf olduğu uluslarası anlaşmalara taraf devlet mahkemelerinin kararlarının tanınması ve tenfizi istendiğinde uluslararası anlaşma hükümleri geçerli olur. Bu bağlamda, mahkeme Kazakistan mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen konularda verilen kararları diğer şartların da gerçekleşmesi hâlinde tanır ve tenfiz eder.

---

[162] **ZAYTSEV/ZAYTSEV,** <http://www.notiss.ru/usrimg/Zaytsev_Zaytsev.pdf>, (05.05.2015).

B. Kamu Düzenine Aykırı Olmaması

MUK'un 425-3. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, mahkeme, hakem kararının Kazakistan kamu düzenine aykırı olduğunu tespit ederse kararın tenfizi talebini reddeder. Görüldüğü üzere, kanun koyucu yalnızca hakem kararlarının kamu düzenine aykırı olmaması gerektiğini açıkça düzenlemektedir. Bu hükmün yabancı mahkeme kararlarını da kapsadığına dair mevzuatta herhangi bir düzenleme yoktur. Fakat, öğretide, kamu düzenine aykırı olmama şartının, Kazakistan'ın taraf olduğu bazı uluslararası anlaşmalarda düzenlenmemiş olmasına rağmen, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi taleplerinde aranması gerektiğine ilişkin görüşler mevcuttur[163].

Yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talepleri incelendiğinde mahkemelerce kamu düzenine aykırılık şartının uygulandığı tespit edilmemiştir. Yalnızca, hakem kararlarının tanınması ve tenfizinin reddi nedeni olarak belirtilen birkaç karar mevcuttur[164]. Kamu düzenine aykırılık şartı Kazakistan'da önemi kazanamamıştır. Bu nedenle dikkat çeken bir şart olarak ortaya çıkmamaktadır.

---

163 **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015); **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 32-33.

164 15.04.2005 tarihli *Novoribirsk* Tahkim Mahkemesinin *Metallprom, LTD. ŞTİ'den* 14.511.569,60 Rus Rublesinin *Stroytehsnab, LTD. ŞTİ* lehine tahsiline ilişkin kararının tanınması ve tenfizi talebi 06.07.2007 tarihli Kuzey Kazakistan İl Mahkemesinin ara kararıyla red edilmiştir. Mahkeme ret nedeni olarak, *Stroytehsnab, LTD. ŞTİ'nin* müdürünün ve *METALLPROM, LTD'ŞTİ'nin* temsilcisinin Rus Ceza Kanununun 159. maddesinin dördüncü fıkrasına göre dolandırıcılık suçundan Rus *Oktyabrsky* ilçe Mahkemesinin kararıyla hüküm giydiklerini belirtmektedir. Kararda, *Novoribirsk* Tahkim Mahkemesi kararının verilmesine ve *Stroytehsnab, LTD.ŞTİ* lehine borcun tahsiline neden olan anlaşmanın ve belgelerin sahte olduğu, hükümlülerin hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun zararına ve kendilerinin yararına mal edindikleri belirtilmiştir. Karar için bkz.

C. Dinlenilme Haklarının İhlâl Edilmiş Olmaması

Düzenleyici Kararın 30. maddesi uyarınca usûlüne uygun mahkemeye davet edilmeyen tarafın yokluğunda karar verilmesi tanıma ve tenfiz talebinin reddine neden olur.

Geçici Yönergenin 19. maddesinin ikinci bendine göre tanıma ve tenfiz talebine, mahkemeye gelmeyen ve aleyhinde karar verilen tarafın, usûlüne uygun ve hazırlanmasına imkân verecek sürede mahkemeye davet edildiğini ve hukukî ehliyetsizlik hâlinde mahkeme önünde gerektiği şekilde temsil edildiğini tevsik eden bir belge eklenmelidir.

Görüldüğü üzere aleyhinde karar verilen tarafın usûlüne uygun şekilde mahkemeye davet edilmemesi (duruşma tarihi, saati ve dâva dilekçesinin nüshası eklenen tebligatın gönderilmemesi) tanıma ve tenfize engeldir. Burada sadece dâvanın açılması değil, dâvada yapılması gereken bütün usûlî işlemler ve dâva sonucunda verilen karara ilişkin tebligatın usûlüne uygun yapılması, sürelere uyulması gerekmektedir.

Kendisine karşı tanıma ve tenfiz istenilen tarafın, yalnızca mahkemeye davet edilmiş olması, bu şartın yerine getirildiği anlamına gelmez. Mahkeme, tebligatı tarafların hazırlanmasına ve savunma yapabilmesine imkân verecek sürede göndermelidir[165] (MUK md. 129/3). Belirtmek gerekir ki MUK "imkân verecek

---

SULEYMENOV, Kamu düzeni kavramı, <http://kodeks-advocate.kz/ru/925-analiz_zakonodatelnoj_i_sudebnoj_praktiki_respubliki_kazahstan.html/>, (05.05.2015).

165 Bu husus 1965 tarihli Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî ve Gayri Adlî Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair La Haye Sözleşmesinin 15. maddesinde düzenlenmektedir. Kazakistan bu Sözleşmeye taraf değildir. Rusya Yüksek Mahkemesi 12.10.2004 tarihli kararında, ABD, Pennsylvania, Delaware Mahkemesinin Rusya'da ikamet eden davalının

sürede" ifadesini kullanmış ancak, bunun ne kadar olduğunu ve nasıl belirleneceğini açıkça düzenlememiştir. Bu bağlamda hazırlanmasına imkân verecek sürenin kararı veren mahkemenin hukukuna göre mi belirleneceği sorusunun ele alınması gerekmektedir. Uluslararası doktrinde, bu kavramın tanımını kararı veren mahkemenin hukukuna göre belirlemenin, bu şartın tanıma ve tenfiz engelinin getirilmesiyle amaçlanan kontrol ile ters düşeceğini ifade eden görüşler mevcuttur[166]. Sürenin yeterli olup olmadığı, tanıma veya tenfizi inceleyen mahkeme tarafından, her olayın özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Bu anlamda, Türk doktrininde kararı veren ülke hukukunca hazırlanmaya yetecek makul bir süre tanınıp tanınmadığı; tebliği aldıktan sonra davalının savunmasını engelleyecek istisnaî bir durumun meydana gelip gelmediği hususunun göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmektedir[167]. Bu bağlamda tebligatın yapılış şekli, davacı ile davalı arasındaki ilişki, kararın gıyapta verilmesini engellemek için alınabilecek olan tedbirler vs. göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan, özellikle davalıya bizzat tebligat yapıldıktan sonra başına gelen haksız gözaltına alınma, ağır ameliyat geçirme gibi istisnaî durumların göz önüne alınması gerektiğine de dikkat çekilmektedir[168].

---

hazırlanmasına ve savunmasına imkân verecek sürede tebligatı göndermediğini, bu nedenle aleyhine tenfiz istenilen tarafın usûlüne uygun davet edilmemiş olduğunu ve bu durumun Rusya'nın taraf olduğu 1965 tarihli La Haye Anlaşmasının 15. maddesine aykırı olduğunu belirterek, Delaware Mahkemesinin kararının tanınması ve tenfizi talebinin reddine karar vermiştir. RF Yüksek Mahkemesinin Hukukî Dâvalar Kurulu, 12.10.2004, D. 5-Г04-91. Karar için bkz. **ZAYTSEV/ZAYTSEV,** <http://www.notiss.ru/usrimg/Zaytsev_Zaytsev.pdf>, (05.05.2015).

166 **SÜRAL,** s.110; ayrıca bkz. s.110, dpn. 478'de sayılan kaynaklar.

167 **SÜRAL,** s.110; ayrıca bkz. s.110, dpn. 479'de sayılan kaynaklar.

168 **SÜRAL,** s.110; ayrıca bkz. s.110, dpn. 481'de sayılan kaynaklar.

Mahkeme, dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediğini hangi devletin hukukuna göre tespit edecektir sorusuna öğretide, tebligatın yapılması aşamasında davalı, kararı veren mahkemenin ülkesinde bulunduysa dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediğinin bu mahkemenin hukukuna, davalının yabancı ülkede bulunması hâlinde, ulusal egemenlik ilkesi gereği tebligatın yapıldığı devletin hukukuna göre belirleneceği ifade edilmektedir[169].

Bu görüşü savunanlar, egemenlik ilkesine dayanarak her devletin kendi usûl hukuku kurallarını kendisinin belirleyeceğini, bu kuralların uygulama alanının yalnızca o devletle sınırlı olduğunu ve diğer devletin bu kuralları uygulamakla yükümlü olmadığını belirtmektedirler. Bu nedenle, davalının bulunduğu ülke ile asıl dâvanın görüldüğü ülkenin farklı olması hâlinde, tebligat davalının bulunduğu ülke hukukuna göre yapıldığından, tanıma ve tenfiz aşamasında, dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediği tebligatı yapan hukuka göre belirlenmelidir[170]. Bu bağlamda, şu sonuca varılabilir: Tanıma ve tenfiz aşamasında dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediği hususunun, asıl kararı veren mahkemenin hukukuna göre belirlenmesi genel kuraldır. İstisna, aleyhine karar verilen tarafın, kararı veren ülkeden farklı bir ülkede bulunması hâlinde, tebligat bu ülkede yapılacağından, tanıma ve tenfiz aşamasında, dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediğinin tebligatı yapan devletin hukukuna göre belirlenmesidir. Mesela, Kazakistan'da tanınması ve tenfizi istenilen İngiltere Mahkemesi tarafından verilen karar, Mısır'da bulunan davalının aleyhinde verilmiş ise Kazak mahkemesi, aleyhine karar verilen tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edilip edilmediğini tespit ederken Mısır usûl hukukuna bakacaktır.

---

169 **KOSTİN,** <http://www.igzakon.ru/magazine/article?id=5470>, (05.05.2015).

170 **KOSTİN,** <http://www.igzakon.ru/magazine/article?id=5470>, (05.05.2015).

Eğer tebligatın Mısır hukukuna göre usûlüne uygun yapıldığı tespit edilirse, aleyhine tanıma ve tenfiz istenilen tarafın dinlenilme hakkı ihlâl edilmemiş sayılacaktır.

İsrail mahkemesinin Tahan v. Hadgson[171] kararında Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı davalı HADGSON'a tebligat, iş görüşmesi nedeniyle o ükede bulunurken yapılmıştır. Davalı HADGSON İbranice bilmediğinden ona verilen belgenin içeriğini anlamamış ve bu nedenle dâvaya katılamamıştır. Dâvanın sonucunda verilen kararın tenfizi Amerika'da istenmiştir. Kendisine karşı tenfiz istenilen HADGSON, davacının seçtiği tebligat şeklinin, duruşma hakkında bilgilendirilmesini sağlamadığını ve İsrail usûl hukukunda düzenlenen tebliğe ilişkin güvencenin, Amerika'daki güvence ile eşdeğer olmadığını, bu nedenle kararın tenfizinin Amerika kamu düzenine aykırı olacağını belirtmiştir. Aleyhine tenfiz istenilen tarafın ileri sürdüğü iddiaların tümü Amerika Kolombiya mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Aleyhine tenfiz istenilen tarafın usûlüne uygun davet edilmemiş olması iddiasına mahkeme, tebliğ yapılırken davalının İsrail'de bulunmasından dolayı, ona İsrail usûl hukuku kuralları gereği tebligatın yapıldığını, bu nedenle ibranice yapılan tebligatın usûlüne uygun sayılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, talepte bulunan ve aleyhine tenfiz istenilen tarafın İsrail'de bulunmasından dolayı, İsrail mahkemesinden yabancı unsurlu dâvalarda kendi usûl hukuku kurallarını değiştirmesini istemenin adalete uygun olmayacağına dikkat çekilmiştir. Yabancı devlette bulunan ve kendisine karşı tenfiz istenilen Amerikan vatandaşına tebligat yapılırken, İsrail'den Amerika'nın usûl hukukunu uygulamasını

[171] ABD Kolombiya İstinaf Mahkemesi, 12.08.1981, No: 80-2095 [<http://www.uniset.ca/other/css/662F2d862.html>, (05.05.2015)]; **KOSTİN,** <http://www.igzakon.ru/magazine/article?id=5470>, (05.05.2015).

talep etmenin adalete uygun olmadığını belirten Kolombiya mahkemesi, HADGSON'ın Amerika'nın kamu düzenine aykırılık iddiasını reddetmiştir.

Bazen, yabancı kararın tanınması ve tenfizi, davalının bulunduğu ve kendisine asıl dâvaya ilişkin tebligatın yapıldığı ülkeden istenmektedir[172]. Yani kendisine karşı tanıma ve tenfiz istenen tarafa tebligatı tanıma ve tenfiz istenilen ülkenin mahkemesi yapmış olabilir. Bu durumda, yukarıda belirtilen nedenlerle mahkeme, aleyhine tenfiz istenilen tarafın dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediğini kendi usûl hukukuna göre belirler. Bu bağlamda, asıl kararı veren mahkeme sonradan tanınması ve tenfizi istenilen devlette bulunan kişiye kendi hukukuna göre tebligat yapmışsa ve yapılan tebligatın şekli tanıma ve tenfiz kararını verecek devletin hukukuna aykırı ise, mahkeme aleyhine karar verilen tarafın usûlüne uygun davet edilmediğine dayanarak talebi reddeder. Bu konuda Rusya mahkemesinin kararı mevcuttur. 06.02.3013 tarihli Moskova Federal Tahkim Mahkemesinin kararına konu olayda, kendisine karşı tenfiz istenilen borçlu ("Sovetskiyi" Oteli) usûlüne uygun mahkemeye davet edilmediğinden Kaliforniya Yüksek Mahkemesinin kararının tanınması ve tenfizine karşı itirazda bulunmuştur. Borçlu, itirazında, Rusya Federasyonunda bulunan davalıya tebligat yapılırken, Rusya Federasyonu Tahkim Usûl Kanununda düzenlenen usûlün uygulanması gerektiğini, bu nedenle, imza karşılığı olmadan otel elamanlarından birine bırakılan tebligatın Kaliforniya hukukuna göre usûle uygun sayılmasına rağmen, Rus hukukuna göre usûlsüz sayıldığından, geçersiz olacağını belirtmiştir. Mahkeme, borçlunun iddiasını kabul etmiş ve kararında davalıya tebligatın, Rusya'nın taraf

---

172 **KOSTİN,** <http://www.igzakon.ru/magazine/article?id=5470>, (05.05.2015)

olduğu milletlerarası anlaşmalarda düzenlenmiyorsa, Rus Tahkim Usûl Kanununun 121. maddesi uyarınca yapılması hâlinde geçerli olacağını belirterek Kaliforniya Yüksek Mahkemesi kararının tanınması ve tenfizinin reddine karar vermiştir[173].

Kazakistan'ın taraf olduğu iki ve çok taraflı uluslararası anlaşmalarda yabancı ülkede bulunan kişilere tebligat için özel bir usûl düzenlemekteyse, anlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği öğretide kabul edilmektedir[174]. Zira Kazakistan hukukunda taraf olunan uluslararası anlaşmaların üstünlüğü kabul edilmektedir[175].

Dâvaya bakan mahkemenin tebligat yaparken kendi hukukunu uygulaması, bu devletin diğer devletten istinabe talebinde bulunmasına engel değildir. Bu bağlamda, istinabe yoluyla yapılan tebligat, kararı veren ve tebligatı yapan devlette geçerli sayılacağından, tanıma ve tenfiz aşamasında yabancı kararın tanınması ve tenfizinin reddi riski azalacağından, devletlerin diğer devletten istinabe talebiyle tebligatın yapılmasını istemeleri isabetli görülmektedir.

---

173 **KOSTİN,** <http://www.igzakon.ru/magazine/article?id=5470>, (05.05.2015).

174 **TUR, İ./STELMAH, A.**: "Yabancı Mahkeme Kararının Rusya'da Tanınması ve Tenfizi İçin Aranan Şart", <http://zakon.ru/Blogs/priznanie_i_privedenie_v_ispolnenie_resheniya_inostrannogo_suda_v_rossiineobxodimoe_uslovie/13564>,(05.05.2015) *(ТУР, И./СТЕЛЬМАХ, А.: Признание и приведение в исполнение решения иностранного суда в России: необходимое условие).*

175 Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

D. Aynı Konuda, Aynı Taraflar Arasında Aynı Nedenlerle Daha Önce Verilen ve Yürürlüğe Giren Bir Kararın Mevcut Olmaması

Düzenleyici Kararın 30. maddesine göre aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle daha önce verilen ve yürürlüğe giren bir kararın mevcut olması tanıma ve tenfizin reddi nedenidir.

Bu şart BDT'ye üye birçok devletin hukukunda da kabul edilmiştir[176].

Avrupa hukukunda 2012/1215EC sayılı Hukukî Ticarî Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanıması Tenfizi Hakkında Avrupa Birliği Konsey Tüzüğünün (Tüzük) [177] 45. ve 46. maddesleri uyarınca, yabancı karar, tanıma ve tenfiz talep edildiği devlette aynı taraflar arasında bir uyuşmazlıkta verilen başka bir kararla çelişiyorsa, tanıma ve tenfiz talebi reddedilir.

---

[176] Rusya Federasyonu Medenî Usûl Kanunu m. 412/1-4 ve Tahkim Usûl Kanunu m.244/1-5 uyarınca Rusya Federasyonu mahkemesinin aynı konu, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle verdiği karar veya Rusya Federasyonu mahkemesinde aynı konu, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle daha önce açılan dâva varsa, yabancı ilâm tanınmaz ve tenfiz edilmez. **SOROKİNA, S.S.**: "Çelişkili Yabancı Mahkeme Kararlarının Rusya Federasyonunda Tanınmasının ve Tenfizinin Reddi", <http://www.lawmix.ru/comm/2833>, (05.05.2015) *(Сорокина, С.С. «Отказ в признании и приведении в исполнение несогласованных решений иностарнных судов на территории Российской Федерации»)*; aynı yönde bkz. Kırgızistan Medenî Usûl Kanunu m.434/1-4 ve 5 <http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30247411#sub_id=3670000>, (05.05.2015); Azerbaycan Medenî Usûl Kanunu m. 465.1.3 <http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30420065#sub_id=4620000>, (05.05.2015).

[177] Council Regulation EC No 1215/2012 of December 2012 on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of the Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast): OJ L351, 20.12.2012, s.1-32.

Türk hukukunda, tanıma ve tenfizi istenen kararın tarafları, konusu ve sebebi aynı olan Türk mahkemelerinden verilen kesinleşmiş bir karar ile çelişmesi hâlinde, bu durumun kamu düzeni engeli ile karşılaşacağı ve red sebebini oluşturabileceği belirtilmektedir[178]. Buna rağmen tenfiz kararı verilmiş olması durumunda bu durumun yargılamanın yenilenmesi sebebi oluşturacağı, farklı ise kamu düzeni engeli ile karşılaşmayacağı da ifade edilmektedir[179].

Aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenle daha önce verilen ve yürürlüğe giren kararın mevcut olmasının yabancı ilâmın tanıma ve tenfizini engelleyen şart olarak kanunda düzenlenmesi mahkeme kararlarının istikrarının sağlanmasını, bu itibarla gerçek ve tüzel kişilerin mahkemelere erişim hakkının korunmasını garanti altına almakta ve kararlar arası çelişkilerin engellenmesinde önem taşımaktadır[180].

MUK'un 421. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, kararların karşılıklı tanınması ve tenfizini düzenleyen, Kazakistan'ın da tarafı olduğu anlaşmaya taraf yabancı devlette aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenle daha önce verilen bir karar mevcut ise, Kazakistan mahkemesi talebi dikkate almadan iade eder ve dâvayı sonlandırır. Belirtilen maddenin ikinci fıkrasına göre, Kazakistan'ın tarafı olduğu kararlarının karşılıklı tanınması ve tenfizini düzenleyen anlaşmaya taraf yabancı devlette aynı taraflar arasında ve aynı nedenle daha önce açılan dâvanın var olması da talebin iadesi ve dâvanın sonlandırılması nedenidir. Görüldüğü üzere MUK'da, dâvanın sonlandırılması için iki durumdan bahsedilmektedir. Bunlardan

178 **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 489.

179 **GÜVEN,** s.147; ayrıca bkz. s.147, dpn.334'de sayılan kaynaklar.

180 **SOROKİNA,** <http://www.lawmix.ru/comm/2833>, (05.05.2015).

birisi, yabancı devlette daha önce verilen kararın mevcut olması diğeri ise daha önce açılan dâvanın var olmasıdır.

Düzenleyici Kararda, tanıma ve tenfiz talebinin ret nedeni olarak yalnızca Kazakistan mahkemesinde verilen ve yürürlüğe giren bir kararın mevcut olmasının düzenlenmiş olması, Kazakistan mahkemesinde daha önce açılan ve bakılmakta olan dâvanın tanıma ve tenfize engel olmayacağını ifade eder. Zira Kazakistan mahkemesinde daha önce açılan dâva, tanıma ve tenfize engel sayılırsa devlet kendi kararlarının üstünlüğünü kabul etmiş olacaktır[181]. Kazakistan'da daha önce açılan dâvanın tanıma ve tenfize engel olacağını kabul edersek, dâva esastan bir karar ile sonuçlanmadığında (örn. dâva dilekçesi kanunda belirtilen şartları taşımadığında iade edildiğinde), taraflar aynı konuda, aynı nedenle yeni bir dâva açamayacaklar ve yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi de reddedildiğinden yabancı ilâma göre alacaklı alacağına ulaşamamış olacaktır. Bu bağlamda, yalnızca aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle Kazakistan mahkemesi tarafından verilen ve yürürlüğe giren kararlar, tanıma ve tenfize engel olabilir.

Düzenleyici Kararda, yabancı kararın, Kazakistan mahkemesinin kararıyla çelişkili olmaması gerektiği düzenlenmemektedir. Yani, çelişkili olma şartı aranmamaktadır; Kazakistan mahkemesi kararının, yabancı mahkeme kararından önce verilmesi ve yürürlüğe girmesi yeterlidir.

---

181 Ulusal mahkeme kararlarının mutlak üstünlüğü ilkesi bazı devlerin usûl hukukunda kabul edilmektedir. Alman Medenî Usûl Kanunu §328/1- 3. uyarınca yabancı mahkeme kararı, Alman mahkeme kararı ile çelişkili ise tanınmaz. **SOROKİNA,** <http://www.lawmix.ru/comm/2833>, (05.05.2015). Bazı BDT'a üye devletlerde, tanınması ve tenfizi istenen ülkede aynı konuda, aynı taraflar arasında, aynı nedenlerle daha önce açılan dâvanın mevcut olması da, tanıma ve tenfize engeldir.

Kazakistan'ın taraf olduğu bazı uluslararası anlaşmalarda yer alan hükümlere göre tenfizi istenilen âkit devlette aynı konuda, aynı taraflar arasında, aynı nedenlerle verilmiş ve yürürlüğe girmiş kararın bulunması, daha önce açılan dâvanın yargılamasının devam etmesi ve üçüncü devlette verilen kararın bu ülkede tanınmış olması tanıma ve tenfize engeldir[182].

Uluslararası anlaşmalarda tanıma ve tenfizin reddi nedeni olarak tenfiz istenilen ülkede aynı konuda, aynı taraflar arasında, aynı nedenlerle daha önce bir dâvanın açılmış olması ve yargılamanın devam etmekte olması da düzenlenmektedir. Kazakistan hukukunda uluslararası anlaşmaların önceliği kabul edildiğinden, uluslararası anlaşmaya taraf ülke mahkemesinden kararın tanınması ve tenfizi istendiğinde anlaşma hükümleri geçerli olacaktır.

Kanunun 425. maddesinde karşılıklılık şartının yalnızca uluslararası anlaşmalarla değil, aynı zamanda kanunla da gerçekleşebileceği öngörülmüştür. Bununla beraber, tarafımızca, fiilî karşılıklılık da kabul edilmelidir. Bu bağlamda, incelenen kanun hükmü değiştirilmezse kanunla ve fiilen gerçekleşen karşılıklılık şartı mahkemece dikkate alınmayacaktır. Bu durum, kararların çatışmasına (ihtilâfına) neden olur.

Kazakistan mahkemesinden, aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle verilen iki farklı yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi istenebilir. Bu kararlar, birbiriyle çelişkili olabileceğinden, mahkemenin bu durumda iki kararın da tanınması ve tenfizine karar veremeyeceği aşikârdır. Bu nedenle, daha

[182] Bkz. aşağ. Üçüncü Bölüm.

önce verilen kararın incelenmesi gerektiğine dair öğretide görüş mevcuttur[183]. Bu durumda, eğer daha önce verilen yabancı ilâm incelendiğinde tanıma ve tenfiz için aranan şartların yerine getirilmediği tespit edilirse ve tanımanın ve tenfizin reddine karar verilirse, daha sonra verilen kararın tanınması ve tenfizine imkân verileceği belirtilmektedir[184]. Çocukları ilgilendiren konuda verilmiş yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi talep edildiğinde çocuğun üstün yararı dikkate alınması gerektiği kanısındayiz.

183 **SOROKİNA,** <http://www.lawmix.ru/comm/2833>, (05.05.2015).

184 **SOROKİNA,** <http://www.lawmix.ru/comm/2833>, (05.05.2015).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MİLLETLERARASI ANLAŞMALAR REJİMİ

I. MİLLETLERARASI ANLAŞMALARIN ÖNCELİĞİ

Kazakistan, yukarıda belirtildiği üzere yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler içeren bazı çok ve iki taraflı milletlerarası anlaşmalara taraftır. Taraf olunan çok taraflı anlaşmalar şunlardır:

(1) 07.10.2002 tarihli Hukuk, Aile ve Cezaî Konularda Adlî Yardımlaşma ve Hukukî İlişkiler Hakkında Konvansiyon (Kişinev Konvansiyonu);

(2) 22.01.1993 tarihli Hukuk, Aile ve Cezaî Konularda Adlî Yardımlaşma ve Hukukî İlişkiler Hakkında Konvansiyon (Minsk Konvansiyonu) ve 21.03.1997 tarihli Ek Protokol (Ek Protokol);

(3) 20.03.1992 tarihli İktisadî Faaliyetin Gerçekleşmesine İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümü Anlaşması (Kiev Anlaşması);

(4) 06.03.1998 tarihli Topluluğa Üye[185] - Devletlerin Topraklarındaki Tahkim, İktisadî ve Ticarî Mahkemelerin Kararlarının Karşılıklı İcrası Hakkında Anlaşma (Moskova Anlaşması);

(5) 20 Haziran 1956 tarihli Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi.

Taraf olunan iki taraflı anlaşmalar ise şunlardır:

(1) Kazakistan Cumhuriyeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti Arasında Hukukî Dâvalarda Adlî Yardımlaşma Anlaşması[186];

---

[185] Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT). Anlaşmaya taraf ülkeler: Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Tacikistan.

(2) Kazakistan Cumhuriyeti ile Hindistan Cumhuriyeti Arasındaki Hukukî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması[187];

(3) Kazakistan Cumhuriyeti ile Birleşik Arap Emirliği Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması[188];

(4) Kazakistan Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Hukukî Dâvalarda Adlî İşbirliği ve Adlî İlişkiler Anlaşması[189];

(5) Kazakistan Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ailevi ve Cezaî Dâvalarda Adlî Yardımlaşma ve Adlî İşbirliği Anlaşması[190];

---

186 Kazakistan Cumhuriyeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti arasında hukukî dâvalarda adlî yardımlaşma anlaşması 31.10.2011 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan bu anlaşmayı 09.04.2014 ve 186-V No'lu KC Kanun ile onaylamıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 12.04.2014, S. 71 (27692). ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1400000186>, (05.05.2015).

187 Kazakistan Cumhuriyeti ile Hindistan Cumhuriyeti arasındaki hukukî konularda adlî işbirliği anlaşması 16.04.2011 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan tarafından 08.04.2012 tarih ve 7-V No'lu KC Kanun ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 13.04.2012, S. 100-101 (26919-26920). ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1200000007>, (05.05.2015).

188 Kazakistan Cumhuriyeti ile Birleşik Arap Emirlikleri Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması, 16.03.2009 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan tarafından 15.07.2010 tarih ve 336-IV No'lu KC Kanunu ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 22.07.2010, S. 190 (26251). ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z100000336_>, (05.05.2015).

189 Kazakistan Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasında hukukî dâvalarda adlî işbirliği ve adlî ilişkiler anlaşması 10.06.1997 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan tarafından 20.05.1999 tarih ve 387 No'lu KC Kanunu ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 22.05.1999, S. 131. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z990000387_>, (05.05.2015).

190 Kazakistan Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Aile ve Cezaî Konularda Adlî Yardımlaşma ve Adlî İşbirliği Anlaşması 02.06.1997 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan tarafından 08.05.1998 tarih ve 229 No'lu KC Kanun ile

(6) Kazakistan Cumhuriyeti ile Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Cezaî Dâvalarda Adlî İşbirliği Anlaşması[191];

(7) Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkmenistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Aile Konularında Adlî İşbirliği ve Adlî İlişkiler Anlaşması[192];

(8) Kazakistan Cumhuriyeti ile Gürcistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Cezaî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması ve Ek Protokol[193];

(9) Kazakistan Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Cezaî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması[194];

---

onaylanmıştır. KC Uluslararası Anlaşmalar Bülteni 2004, No: 3, s.15. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000229_>, (05.05.2015).

191 Kazakistan Cumhuriyeti ile Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti arasında hukukî ve cezaî dâvalarda adlî işbirliği anlaşması 07.04.1997 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan anlaşmayı 09.11.1998 tarih ve 291 No'lu KC Kanunu ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 12.11.1998, S. 212. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000291_>, (05.05.2015).

192 Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkmenistan Cumhuriyeti arasında hukukî ve aile dâvalarına ilişkin adlî işbirliği ve adlî ilişkiler anlaşması 28.02.1997 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan tarafından 10.12.1998 tarih ve 311 No'lu KC Kanunu ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 16.12.1998, S. 236. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000311_>, (05.05.2015).

193 Kazakistan Cumhuriyeti ile Gürcistan Cumhuriyeti arasında Hukukî ve Cezaî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması 17.09.1996 tarihinde ve ona Ek Protokol 31.03.2005 tarihinde imzalanmıştır. Kazakistan tarafından 14.01.2006 tarih ve 119 No'lu KC Kanunu ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 20.01.2006, S. 16-17. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z060000119_>, (05.05.2015).

194 Kazakistan Cumhuriyeti ile Kırgız Cumhuriyeti arasında hukukî ve cezaî konularda adlî işbirliği anlaşması, 26 ağustos 1996 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan tarafından 30.06.1997 tarih ve 142 No'lu KC Kanun ile onaylanmıştır. KC Uluslararası Anlaşmalar Bülteni 1999, No: 6, s.95. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000142_>, (05.05.2015).

(10) Kazakistan Cumhuriyeti ile Pakistan İslam Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Aile ve Cezaî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması[195];

(11) Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Hukukî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması;

(12) Kazakistan Cumhuriyeti ile Litvanya Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ailevi ve Cezaî Dâvalarda Adlî Yardımlaşma ve Adlî İşbirliği Anlaşması[196];

(13) Kazakistan Cumhuriyeti ile Moğolistan Arasında Hukukî ve Cezaî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması[197];

(14) Kazakistan Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Cezaî ve Hukukî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması[198].

---

195 Kazakistan Cumhuriyeti ile Pakistan İslam Cumhuriyeti arasında Hukukî, Aile ve Cezaî konularda Adlî İşbirliği Anlaşması, 23 Ağustos 1995 tarihinde imzalanmıştır ve Kazakistan tarafından 09.11.1998 tarih ve 2933 No'lu KC Kanunu ile onaylanmıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 12.11.1998, S. 212. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000293_>, (05.05.2015).

196 Kazakistan Cumhuriyeti ile Litvanya Cumhuriyeti arasında hukukî, aile ve cezaî konularda adlî yardımlaşma ve adlî işbirliği anlaşması 09.08.1994 tarihinde imzalanmıştır, anlaşmaya Ek Protokol 07.03.1997 tarihinde imzalanmıştır. Kazakistan Anlaşmayı ve Ek Protokolü 09.11.1998 tarih ve 292 No'lu KC Kanun ile onaylamıştır. RG, Kazahstanskaya Pravda 12.11.1998, S. 212. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000292_>, (05.05.2015).

197 Kazakistan Cumhuriyeti ile Moğolistan Arasında Hukukî ve Cezaî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması, 22 Ekim 1993 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan bu anlaşmayı 22.06.1994 tarihli KC Yüksek Kurul Kararnamesiyle onaylamıştır. KC Uluslararası Anlaşmalar Bülteni 2004, No: 2, s.7. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/B940002300_>, (05.05.2015).

198 Kazakistan Cumhuriyeti ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında cezaî ve hukukî konularda adlî işbirliği anlaşması, 14 Ocak 1993 tarihinde imzalanmıştır, Kazakistan tarafından 30.05.1995 tarih ve 2309 No'lu KC Cumhurbaşkanı kararnamesiyle onaylanmıştır. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U950002309_>, (05.05.2015).

Bunların yanında İtalya ve İran İslam Cumhuriyeti ile iki taraflı adlî yardımlaşma anlaşmalarının taslağı onaylanmıştır; ancak onay süreci tamamlanmadığından, henüz yürürlüğe girmemiştir.

Adlî yardımlaşma anlaşmalarında, genel olarak, tanıma veya tenfiz talebine eklenecek belgeler, tanıma ve tenfiz talebine konu olabilecek kararlar ile tanıma veya tenfiz isteminin hangi hallerde reddedileceği düzenlenmektedir. Ayrıca, tanıma veya tenfiz kararını verecek mahkemenin, yabancı ilâmı içerik yönünden denetlemeyeceği, yalnızca tanıma veya tenfiz şartlarının bulunup bulunmadığını araştıracağı belirtilmektedir. Tanıma ve tenfiz usûlünün, tanıma veya tenfiz kararını verecek devletin hukukuna tâbi olduğu birçok anlaşmada düzenlenmektedir. Diğer ifadeyle, Kazakistan'ın taraf olduğu Kiev Anlaşması ile Moskova Anlaşması hariç, diğer iki taraflı ve çok taraflı uluslararası anlaşmalar tanıma ve tenfiz usûlünü düzenlememektedir. O halde tanıma ve tenfiz talebinde görevli ve yetkili mahkeme; tanıma ve tenfiz talebinde kimlerin bulunabileceği; yargılamanın basit usûlde mi yoksa seri usûlde mi yapılacağı; duruşmanın yapılıp yapılmayacağı; tanıma ve tenfiz incelemesinde ilk derece mahkemesi tarafından verilen karara karşı kanun yoluna başvurulup vurulamayacağı tanıma ve tenfiz talebini inceleyen mahkemenin hukukuna göre belirlenecektir.

Kazakistan hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler MUK'un 425 ve 426. maddelerinde düzenlenmektedir. Söz konusu 425. maddesinin birinci fıkrası gereği yabancı mahkeme ve hakem kararları, Kazakistan Cumhuriyetinin mevzuatında veya uluslararası anlaşmalarda düzenlenmesi durumunda, karşılıklılık esasına dayanılarak Kazakistan'da tanınır ve tenfiz edilir. Uluslararası anlaşmada aksi hüküm öngörülmedikçe, MUK'da,

Düzenleyici Kararda ve Geçici Yönergede düzenlenen yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi şartları ve usûlü geçerlidir. MUK yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talebinin şekline, usûlüne ve şartlarına ilişkin herhangi bir düzenleme getirmemektedir. Adlî yardımlaşma anlaşması imzalanmayan ülkeler tarafından verilen kararların tanınması ve tenfizi Kazakistan mahkemelerinden istendiğinde mahkemelerin hangi şartlara göre yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi talebini değerlendirecekleri sorununu ortadan kaldırmak amacıyla Düzenleyici Kararın 30. maddesinde tanıma ve tenfiz talebinin şekli, eklenecek belgeler, tanıma ve tenfizin red nedenleri düzenlenmiştir. Öğretide, ulusal hukukta düzenlenen tanıma ve tenfiz talebine eklenecek belgelerin ve tanıma ve tenfiz taleplerinin ret nedenlerinin uluslararası anlaşmalarda öngörülen tanıma ve tenfiz talebine eklenecek belgelerden ve ret nedenlerinden farklı ve daha geniş olabileceği belirtilmektedir[199]. Bu durumda yabancı kararın tanıması ve tenfizi talebinin incelenmesinde ulusal düzenlemenin mi, yoksa uluslararası anlaşma hükümlerinin mi önce uygulanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır.

KC Anayasasının 4. maddesinin üçüncü fıkrası gereği, KC tarafından onaylanan uluslararası anlaşmalara öncelik tanınır. Eğer uluslararası anlaşmada uygulama kanunu çıkartılması gerektiği düzenlenmiyorsa, kural olarak uluslararası anlaşma hükümleri doğrudan uygulanır. Anayasa hükümlerini yorumlama hakkına sahip KC Anayasa Konseyi, belirtilen hükmün şu anlama geldiğini belirtmektedir: "*Kazakistan Cumhuriyeti, KC Parlamentosu tarafından onaylanan uluslararası anlaşmaların, KC kanunlarına üstünlüğünü kabul etmektedir. Uygulamada KC*

---

[199] **AKİMBEKOVA,** <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015);

tarafından usûlüne uygun onaylanan uluslararası anlaşmalara önceliğin verilmesi, KC'de yürürlükte olan kanun hükümlerinin iptali anlamına gelmez, yalnızca anlaşma hükümlerinin kanun hükümleri ile ihtilâfı söz konusu olduğunda, anlaşma hükümlerinin duruma bağlı üstünlüğünü ifade eder"[200].

KC'nin Taraf Olduğu Uluslararası Anlaşmaların Hükümlerinin Uygulanması Hakkında KC Yüksek Mahkemesinin 10.07.2008 tarih ve 1 No'lu Düzenleyici Kararının 6. maddesi uyarınca, KC tarafından onaylanan ve uygulama kanunu çıkartılmasını gerektirmeyen uluslararası anlaşmalar, cezaî ve idarî ilişkilerden kaynaklanan dâvalar hariç, diğer hukukî dâvalarda (yabancıların katıldığı MUK'un 416 ve 417. maddelerinde düzenlenen dâvalarda, ayrı ayrı usûl işlemlerinin yapılması hakkında uluslararası istinabe talebinde (MUK m.423); yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi talebinde (MUK m. 425)) maddî veya usûl kanunu olarak uygulanır. Diğer ifadeyle, KC tarafından onaylanan uluslararası anlaşmalar, yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi taleplerinde kanun hükmündedir. Bu nedenle uygulama açısından önceliğin uluslararası anlaşmalara verildiği kabul edilmektedir. Sonuçta, adlî yardımlaşma anlaşması imzalan bir devlet mahkemesinden verilen kararın tanınması veya tenfizinin, ulusal hukukta düzenlenen hükümlere göre değil, adlî yardımlaşma anlaşmasında yer alan hükümlere göre değerlendirilmesi gerekecektir.

---

200 KC Anayasa Konseyinin 11.10.2000 tarih ve 18/2 No'lu KC Anayasasının 4. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının Resmî Yorumuna Dair Kararı, KC Anayasa Konseyinin resmî sitesinde yayımlanmıştır, <http://ksrk.gov.kz/rus/resheniya/?cid=11&rid=134> , (05.05.2015).

II. ÇOK TARAFLI ANLAŞMALAR

A. Kişinev Konvansiyonu

1. Genel Bilgiler

Âkit devletlerce 07.10.2002 tarihinde Kişinev şehrinde imzalanan Konvansiyonu Kazakistan 10.03.2004 tarih ve 531 No'lu kanun ile onaylanmıştır ve Konvansiyon Kazakistan'da 27.04.2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Konvansiyon, Bağımsız Devletler Topluluğuna üye ülkeler tarafından imzalanmıştır. Bu ülkeler: Beyaz Rusya (Belarus), Kazakistan, Kırgızistan, Ermenistan, Tacikistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dır. Konvansiyon Rusya, Ukrayna, Gürcistan ve Moldova tarafından onaylanmadığından, Konvansiyon hükümleri bu ülkeler için geçerli değildir.

2. Konvansiyonun Kapsamı

Konvansiyonun 6. maddesi gereği âkit devletler aşağıda belirtilen usûlî işlemleri ve diğer işlemleri yaparak karşılıklı hukukî yardımda bulunurlar: (1) belgelerin hazırlanması, sevkiyatı ve teslimi; (2) inceleme işlemleri; (3) arama; (4) delillerin iletilmesi; (5) uzman incelemesi; (6) tarafların, üçüncü kişilerin, şüphelilerin, sanığın, şahitlerin, mağdurların, hukukî dâvada davacının, davalının, temsilcilerinin, suçluların kanunî temsilcilerinin ve bilirkişi ifadelerinin alınması; (7) tanımlama işlemi; (8) video bağlantısı, video kaydı ve diğer teknik cihazları kullanarak kişi arama; ceza dosyasını inceleme veya kovuşturma kapsamında acil-arama (soruşturma); (9) ceza mahkemesinin kararını icra edebilmek veya cezalandırmak amacıyla kişilerin iadesi; (10) suç işlenerek elde edilen paranın, gelirin veya malların aranması ve el konulması (tahsili); (11) ticarî ve diğer

ekonomik ihtilâfla ilgili hukuk dâvasında verilen kararın icra edilebilmesi için davalının parasının ve mülkünün aranması, bunlara el konulması; (12) hukuk mahkemesi kararlarının, icra yazılarının ve ceza mahkemesi kararlarının tanınması ve tenfizi. Âkit devletler belli durumlarda, adaletin ve toplumun çıkarlarını göz önünde bulundurarak, âkit devletlerin mevzuatına göre başka adlî yardım taleplerinde de bulunabilirler.

Adlî yardımlaşma talebini yerine getirecek âkit devletin yetkili makamı talebi gerçekleştirirken kendi mevzuatını uygular. Adlî yardım talebi, talebi gerçekleştirecek âkit devletin mevzuatına aykırılık teşkil ediyorsa, adlî yardım talebinde bulunan âkit devletin talebi üzerine talepte bulunan âkit devletin usûl kanununun uygulanması mümkündür. Bu durumda talepte bulunan âkit devlet usûl kanununun metnini diğer âkit devlete sunmalıdır.

3. Tanıma ve Tenfize İlişkin Hükümler

a) Tanıma ve Tenfize Konu Kararlar

Mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler Konvansiyonun III. bölümünde yer almaktadır. Konvansiyonun 54. maddesinde tanıma ve tenfize konu kararlar belirtilmektedir. Bu kararlara (a) hukukî ve aile konularına ilişkin adlî makamların kararları, bu konulara ilişkin mahkemece onanan sulh anlaşmaları ve para yükümlülükleri ile ilgili noter belgeleri; (b) para cezalarının, haczin ve tazminatın tahsili ile ilgili ceza mahkemelerinin kararları; (c) menkul ve gayrimenkul mallara, banka hesabındaki paralara, tedbir amaçlı el koyma kararları, yani tedbir kararları girmektedir.

b) Tanıma ve Tenfiz Usûlü

Belirtilen kararların tanınması ve tenfizi usûlü, tanıma ve tenfiz istenen âkit devletin hukukuna tâbidir.

Tenfizi istenmeyen yalnızca tanınması istenen kararlar aşağıdaki durumlarda tanıma ve tenfiz usûlüne tâbi tutulmadan tanınır: (a) âkit devletin adlî makamının aynı konuda, aynı taraflar arasında daha önce verdiği ve yürürlüğe giren bir kararın bulunmaması; (b) Konvansiyonda buna ilişkin herhangi bir düzenleme getirilmediğinde âkit devletin mevzuatı gereği karar âkit devletin mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması. Belirtilen durum kararı veren âkit devletin adlî makamı tarafından verilen velayet, vesayet ve boşanma kararlarını kapsar.

Lehine karar verilen taraf, tanıma ve tenfiz talebiyle tenfiz istenen âkit devletin yetkili mahkemesine başvuruda bulunur. Ayrıca tanıma ve tenfiz talebi kararı veren mahkemeye verilebilir. Bu durumda belirtilen mahkeme tanıma ve tenfiz talebini âkit devletin yetkili mahkemesine iletir.

Konvansiyonun 56. maddesinin ikinci fıkrası gereği tanıma ve tenfiz talebine şu belgeler eklenmelidir: (a) Mahkeme kararı veya mahkemece kararın usûlüne uygun onanmış nüshası, karardan kararın yürürlüğe girdiği ve icra kâbiliyetini haiz olduğu açıkça anlaşılamıyorsa, kararın yürürlüğe girdiğine ve icra kâbiliyetini haiz olduğuna dair belge veya kararın yürürlüğe girmeden icra kâbiliyetini haiz olduğuna dair belge; (b) duruşmaya katılmayan ve aleyhinde karar verilen tarafın usûlüne uygun şekilde mahkemeye çağırıldığını ve hukukî ehliyetsizlik hâlinde mahkeme önünde gerektiği şekilde temsil edildiğini tevsik eden bir belge; (c) kararın iletilmesi

sırasında, varsa kısmen icra edildiğine dair belge; (d) yetkili mahkeme seçimi yapılması durumunda, tarafların yetkili mahkemeyi seçtiklerini ispatlayan belge. Tanıma ve tenfiz talebi ve eklenecek belgeler tenfiz istenen âkit devletin diline veya Rus diline tercüme edilmiş olmalıdır. Tanıma ve tenfiz talebi, tenfizi istenen ülkenin yetkili makamı tarafından değerlendirilir. Talebi inceleyen mahkeme dâvayı esastan inceleyemez; sadece Konvansiyonda düzenlenen tanıma ve tenfiz şartlarının olup olmadığını kontrol eder. Tanıma ve tenfiz usûlüne, tenfiz istenen âkit devletin hukuku uygulanır.

c) Tenfizin Reddi Nedenleri

Konvansiyonun 59. maddesi tanıma ve tenfizin reddi nedenlerini açıkça düzenlemektedir. Bunlar:

(a) kararın, Konvansiyon hükümlerine aykırı şekilde verilmesi;

(b) kararı veren âkit devletin mevzuatına göre kararın yürürlüğe girmemiş olması ve icra kâbiliyetini kazanmamış olması (kararın yürürlüğe girmeden icra kâbiliyetini haiz olması durumu hariç);

(c) dâvaya katılmayan tarafın, usûlüne uygun şekilde mahkemeye davet edilmemesi;

(d) tenfiz ülkesinde, aynı konuda ve aynı taraflar arasında verilen başka bir kararın veya derdest bir dâvanın olması ya da aynı konuda ve aynı taraflar arasında üçüncü devlet tarafından daha önce verilen ve tenfiz ülkesinde tanınan bir kararın bulunması;

(e) kararın, tenfiz devletinin mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konuda verilmesi;

(f) tarafların, aralarındaki ihtilâfın çözümünde yetkili mahkeme seçimi yapması durumunda, yetkili mahkeme seçimi yapıldığını ispatlayan belgenin bulunmaması;

(j) tenfiz devletinin mevzuatına göre kararın zamanaşımına uğraması;

(k) kararın, tenfiz devletinin kamu düzenine ve kamu menfaatlerine aykırı olmasıdır.

Tenfiz devletinin adlî makamı, belirtilen red nedenlerinden birinin varlığını tespit ederse tenfiz talebini red eder.

B. Minsk Konvansiyonu ve Ek Protokol

1. Genel Bilgiler

22 Ocak 1993 tarihinde Minsk'te imzalanan Konvansiyonu Kazakistan, 31.03.1993 tarihli KC Yüksek Kurulu kararı ile onaylamış ve Kazakistan için bu Konvansiyon 19.05.1994 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Konvansiyon, ilk etapta Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin (SSCB) on devleti tarafından imzalanmıştır: Ermenistan, Beyaz Rusya (Belarus), Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Ukrayna. Azerbaycan ve Gürcistan Konvansiyona 11.07.1996 tarihinde katılmışlardır. Konvansiyona âkit bazı devletler, 21.03.1997 tarihinde Konvansiyona Ek Protokolü imzalamışlardır. Ek Prokole taraf ülkeler şunlardır: Ermenistan, Beyaz Rusya (Belarus), Kazakistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Ukrayna ve Moldova. Ukrayna belirtilen Ek protokolü bazı çekincelerle imzalamıştır. 17.09.1999 tarihinde yürürlüğe giren Ek Protokolü Kazakistan, 24.06.1999 tarih ve 399 nolu Kanunla onaylamıştır.

2. Konvansiyonun Kapsamı

Konvansiyonun 4. maddesi uyarınca âkit devletlerin adlî makamları karşılıklı hukukî, aile ve cezaî konularda adlî yardımda bulunurlar. Âkit devletler şu konularda adlî yardımda bulunmayı taahhüt etmişlerdir: (a) belgelerin hazırlanması ve iletilmesi; (b) delillerin aranması, elde edilmesi ve gönderilmesi; (c) uzman incelemesi; (d) tarafların, üçüncü kişilerin, şüphelilerin, sanığın, mağdurun, şahitlerin ve bilirkişinin ifadelerinin alınması; (e) suçluların aranması; (f) suç takibinin başlatılması; (j) suçluların cezalandırılması amacıyla iade edilmesi; (j) hukukî konularda verilen mahkeme kararlarının, cezaî konularda verilen tazminatın tahsili kararlarının ve icra belgelerinin tanıma ve tenfiz kararını verecek mahkemeye gönderilerek tanınması ve tenfizi.

3. Tanıma ve Tenfize İlişkin Hükümler

a) Tanıma ve Tenfize Konu Kararlar

Mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemeler Konvansiyonun III. bölümünde yer almaktadır. Konvansiyonun 51. maddesi uyarınca âkit devletler karşılıklı olarak diğer âkit devlette verilen: (a) adlî makamların hukukî ve aile konularında verdiği kararları, bu konularda mahkemece onanan sulh anlaşmalarını, parasal yükümlülüklerle ilgili noterde düzenlenen belgeleri; (b) ceza mahkemelerinin verdiği tazminatın tahsili kararlarını tanır ve tenfiz ederler.

Tenfizi istenmeyen, yalnızca tanınması istenen kararlar aşağıdaki durumlarda tanıma usûlüne tâbi olmadan tanınır: (a) aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle daha önce verilen ve yürürlüğe giren karar bulunmamalıdır; (b) Konvansiyon kapsamındaki karar, tanınması istenilen âkit devletin mahkemelerinin

münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olmalıdır. Konvansiyonda herhangi bir düzenleme getirilmemesi hâlinde tanıma kararını verecek âkit devletin mevzuatı gereği karar, mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen konuda verilmiş olmalıdır. Belirtilen durum, kararı veren âkit devletin adlî makamı tarafından verilen velâyet, vesayet ve boşanma kararlarını kapsar.

Öğretide, yukarıda belirtilen şartlara uyma usûlünü açıklayan hükümlerin Konvansiyonda düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir[201]. Zira tenfizi gerektirmeyen, yalnızca tanınması istenen kararların tanınması sırasında Konvansiyonda düzenlenen şartların mevcut olup olmadığının kontrolü sadece aleyhine tanıma istenen tarafın tanımaya karşı itiraz etmesi hâlinde mümkündür[202]. Bu durumda, aleyhine tanıma istenen tarafın yabancı kararın tanınmasına karşı itirazda bulunma usûlünün Konvansiyonda düzenlenmesi yerinde olacaktır.

b) Tanıma ve Tenfiz Usûlü

Tanıma ve tenfiz talebi, tenfiz istenen âkit devletin yetkili mahkemesine yapılır. Bununla beraber tanıma ve tenfiz talebi kararı veren mahkemeye verilebilir. Bu durumda belirtilen mahkeme tanıma ve tenfiz talebini âkit devletin yetkili mahkemesine iletir.

Konvansiyonun 53. maddesinin ikinci fıkrası gereği tanıma ve tenfiz talebine şu belgeler eklenmelidir: (a) mahkeme kararı veya mahkemece usûlüne uygun onanmış nüshası, karardan, kararın yürürlüğe girdiği ve icra kâbiliyetini haiz olduğu açıkça anlaşılamıyorsa, bu hususu belirten belge; (b) duruşmaya katılmayan ve

201 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 40.

202 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 36.

aleyhinde karar verilen tarafın usûlüne uygun şekilde mahkemeye çağırıldığına dair belge; (c) kararın iletilmesi sırasında, karar kısmen icra edilmişse buna dair belge; (d) yetkili mahkeme seçimi yapılması durumunda, tarafların yetkili mahkemeyi seçtiklerini ispatlayan belge; (e) tanıma ve tenfiz talebinin ve eklenecek belgelerin, kararın tanınmasının ve tenfizinin talep edildiği âkit devletin dilinde veya Rus dilinde onaylanmış tercümesi.

Tanıma ve tenfiz talebi, tenfiz istenen devletin yetkili mahkemesi tarafından değerlendirilir. Talebi inceleyen mahkeme dâvanın esasını inceleyemez; yalnızca Konvansiyonda düzenlenen tanıma ve tenfiz şartlarının yerine getirilip getirilmediğini kontrol eder. Tanıma ve tenfiz usûlüne, tenfiz kararını verecek âkit devletin hukuku uygulanır.

Doktrinde yabancı mahkeme veya makamlar tarafından düzenlenen belgelerin apostil şerhini içermemesi, talepte bulunan tarafın eksik belge sunması gibi durumlarda talepte bulunan tarafa eksiklerini tamamlamasına imkân verecek şekilde tanıma ve tenfiz talebinin iadesi nedenlerinin, Konvansiyonda düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir[203]. Çünkü tanıma ve tenfiz talebine eklenecek belgelerin eksikliği veya onların usûle uygun olarak düzenlenmemesi ilgili tarafın tanıma ve tenfiz talebinin reddi nedenini oluşturmaktadır. Bu durum ise ilgili tarafın eksikleri tamamlayarak, kararın tenfizi için yeniden mahkemeye başvurmasını engellemektedir. Böylece, ilgili taraf yabancı kararın tenfizi hakkından mahrum bırakılmaktadır[204].

---

203 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 40.

204 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s. 40.

c) Tenfizin Reddi Nedenleri

Konvansiyonun 55. maddesi uyarınca tanıma ve tenfiz talebinin mahkemece kabul edilmesi, Konvansiyonda düzenlenen tanıma ve tenfiz şartlarının gerçekleşmesine bağlıdır. Tanıma ve tenfiz şartları, Konvansiyonda tanıma ve tenfizin reddi nedenleri olarak düzenlenmiştir. Bunlar:

(a) Kararı veren âkit devletin hukukuna göre, karar yürürlüğe girmiş ve icra kâbiliyetine haiz olmalıdır (kararın yürürlüğe girmeden icra kâbiliyetini haiz olması durumu hariç).

(b) Dâvaya katılmayan taraf usûlüne uygun şekilde mahkemeye davet edilmiş olmalıdır.

(c) Tenfiz ülkesinde, aynı konuda ve aynı taraflar arasında verilen başka bir kararın veya derdest bir dâvanın olmaması gerekir veya aynı konuda ve aynı taraflar arasında üçüncü devlet mahkemesince daha önce verilen ve tenfiz ülkesinde tanınan karar bulunmamalıdır.

(d) Konvansiyonda belirtilmemiş durumlarda, tanıma ve tenfiz kararını verecek âkit devletin mevzuatı gereği karar, tenfiz devleti mahkemelerinin münhasır yetkisine giren bir konuda verilmemiş olmalıdır.

(e) Tarafların, aralarındaki ihtilâfın çözümünde yetkili mahkeme seçimi yapmaları hâlinde, yetkili mahkeme seçimi yapıldığını ispatlayan belge mevcut olmalıdır.

(f) Tenfiz kararını verecek devletin mevzuatına göre karar, zamanaşımına uğramamış olmalıdır.

Belirtilen şartlardan birinin yerine getirilmediği âkit devletin mahkemesince tespit edilirse tanıma ve tenfiz talebi reddedilir.

d) Örnek Mahkeme Kararları

Yüksek Mahkemenin Hukukî Dâvalar Kurulunun 14.10.2003 tarih ve 3a-247-03 No'lu kararına konu olan olayda, Ukrayna *Harkov* il Mahkemesinin 12.08.2002 tarihli AMANJOL Şirketinden Ukrayna *Tent* Şirketi lehine borcun ve mahkeme masraflarının tahsili kararının tanınması ve tenfizi Doğu Kazakistan İl Mahkemesinden istenmiştir. Doğu Kazakistan İl Mahkemesi 07.08.2003 tarihli ara kararıyla *Ukrayna Mahkemesi* kararının tanınması ve tenfizine karar vermiştir.

Aleyhine tenfiz istenen taraf temyiz dilekçesinde, Minsk Konvansiyonuna dayanarak asıl dâvaya usûlüne uygun davet edilmediğinden ilk derece mahkeme kararının yürürlükten kaldırılmasını, tanıma ve tenfizin reddini istemiştir.

Temyiz Mahkemesi, aleyhine tenfiz istenen tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edildiğine dair delilin dosyada bulunmadığını, 09.07.2002 tarihinde tebligatın gönderildiğine dair mazbatanın kopyasının bulunması ve onun davalı tarafından 25.07.2002 tarihinde alınmış olmasının davalının usûlüne uygun davet edildiğini ispatlamadığını, zira tebligatın mahkemece değil, davacı tarafından gönderildiğini belirtmiştir. Mahkemeye sunulan mazbatanın kopyasının aslına uygun olduğuna dair delil sunulmamıştır. Mazbatanın kopyası, dâva ile ilgisi olan kişi davacı tarafından onaylanmıştır. Yani aleyhine tenfiz istenen tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edildiğine dair objektif deliller bulunmamaktadır. Böylece tanıma ve tenfizin bir şartı gerçekleşmemiştir.

Taraflarca imzalanan satın alma (tedarik) sözleşmesinin 8.3. maddesinde "işbu anlaşmadan kaynaklanan ihtilâflar sulh yoluyla çözülmemesi durumunda, uyuşmazlığın çözümü için tahkim mahkemesine başvurulur" hükmü yer almaktadır. Başvuru sahibi talebinde yetkili mahkemenin seçimini ispatlayan belge olarak bu anlaşmayı sunmuştur. Fakat anlaşma hükmünden tarafların tahkim yolunu seçtikleri anlaşılmakta; Harkov Mahkemesini yetkili mahkeme olarak seçtiklerine dair bir anlaşma mevcut değildir. Bu nedenle, mahkemenin taraflarca yetkili mahkeme olarak seçildiğine dair sunulan anlaşma delil olarak kabul edilemez. Böylece tanıma ve tenfizin diğer bir şartı da gerçekleşmemiştir.

Temyiz Mahkemesi Minsk Konvansiyonunun 55. maddesinde düzenlenen yukarıda sayılan ret nedenlerinin mevcut olduğunu belirterek ilk derece mahkeme kararını kaldırmış ve tanıma ve tenfizin reddine karar vermiştir[205].

Akmola İl Mahkemesi Denetim Kurulunun 23.06.2005 tarihli kararına konu olan olayda, Kazan şehri *Kirov* ilçe Mahkemesinin 16.02.2004 tarihli, JANUZAKOV'ın VAZ markalı, 2692676 motor numaralı, gümüş-koyu kırmızı renkli aracın PAVLOV'a iade etmesine dair kararının tanınması ve tenfizi Kokşetau Şehir Mahkemesinden istenmiştir. Kokşetau Şehir Mahkemesi, 03.09.2004 tarihli ara kararıyla yabancı kararın tanınması ve tenfizine karar vermiştir.

Aleyhine tenfiz kararı istenen JANUZAKOV, dâva konusu olan aracı, kanuna uygun şekilde satın aldığını ve kendisine ait aracın elinden alınarak PAVLOV'a verilmesi hakkında mahkeme kararın varlığından haberi olmadığını belirterek, ilk

---

[205] Yüksek Mahkemenin Hukukî Dâvalar Kurulu, 14.10.2003, K.3a-247-03 [KC Yüksek Mahkemesinin Adlî Kararlar Bankası < http://sud.gov.kz/rus/bank > (05.05.2015)].

derece mahkemesi kararının, tekrardan değerlendirmesini Akmola İl Mahkemesi Denetim Kurulundan istemiştir.

Akmola İl Mahkemesi Denetim Kurulu, temyiz dilekçesini değerlendirirken, tanıma ve tenfiz talebinde bulunan ve aleyhine tenfiz istenen tarafın BDT'ye üye ülke vatandaşları olduğunu işaret ederek, tenfiz talebinin incelenmesinde Kazakistan'ın ve Rusya'nın taraf olduğu Minsk Konvansiyonunun uygulanması gerektiğini belirtmiştir.

Konvansiyonun 20. maddesinde âkit devletlerin birinde ikamet eden gerçek kişilere karşı açılacak dâvalarda kişinin vatandaşlığına bakılmaksızın ikamet ettiği ülkenin mahkemesinin yetkili olacağı düzenlenmektedir.

Temyiz Mahkemesi, kararında, kararı veren mahkemenin, dâva konusu olan aracı Kazakistan vatandaşının satın aldığı, davalı JANUZAKOV'ın Kazakistan, Akmola ilinde ikamet ettiği ve aracın Akmola ilinde bulunduğu hakkında bilgisinin olduğunu, Konvansiyonun 20. maddesi ve Rusya Federasyonu Medenî Usûl Kanununun 40. maddesi gereği davacının malın iadesi dilekçesiyle davalının ikamet ettiği ülke mahkemesine, yani Kazakistan Mahkemesine başvurması gerektiğini belirtmiştir. Tarafların yetkili mahkeme olarak, *Kirov* ilçe Mahkemesini seçtiklerine dair herhangi bir belgenin dosyada bulunmadığını, bu nedenle *Kirov* ilçe Mahkemesinin, Konvansiyon ve Rus kanununda düzenlenen yetki kurallarını ihlâl ederek dâvaya baktığını belirten Temyiz Mahkemesi, Minsk Konvansiyonun 55. maddesinde düzenlenen ret nedenlerinin tespit edilmesi nedeniyle ilk derece

mahkeme kararının kaldırılmasına ve yabancı kararın tanınması ve tenfizi takibinin reddine karar vermiştir[206].

4. Konvansiyonların Birbirinden Farkı

Yukarıda incelenen konvansiyonların tanıma ve tenfize ilişkin hükümleri genel olarak aynıdır. Kişinev Konvansiyonunda tanıma ve tenfiz talebinin reddi nedenlerine kararın, Konvansiyon hükümlerine ve tenfiz devletinin kamu düzenine aykırılığı eklenmiştir. Ayrıca Kişinev Konvansiyonu tedbir kararlarının tanınması ve tenfizine imkân vermektedir. Bir diğer farklılık, Konvansiyon'un taraflarıdır. Kişinev konvansiyonuna Eski SSCB devletlerinin tümü taraf değildir, bunlardan sadece altısı taraftır. Minsk Konvansiyonuna ise on iki ülke de taraftır.

Kişinev Konvansiyonunun 120. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrası uyarınca Kişinev Konvansiyonuna taraf ülkeler için Minsk Konvansiyonu ve Ek Protokol uygulanmaz. Yani Minsk Konvansiyonu ve Ek Protokol, Kişinev Konvansiyonuna taraf olmayan devletler için geçerliliğini sürdürmektedir.

C. Kiev Anlaşması

1. Genel Bilgiler

İktisadi Faaliyetin Gerçekleşmesine İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümü Anlaşması, Ukrayna'nın Kiev şehrinde bazı eski SSCB ülkelerce 20.03.1992 tarihinde imzalanmıştır. Kazakistan işbu Anlaşmayı KC Yüksek Kurulu Kararıyla 02.07.1992 tarihinde onaylamıştır. Anlaşmaya Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya (Belarus), Ukrayna, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Ermenistan, Tacikistan,

---

206 Akmola İl Mahkemesi Denetim Kurulu, 23.06.2005, K.22н-37/2005 [KC Yüksek Mahkemesinin Adlî Kararlar Bankası < http://sud.gov.kz/rus/bank > (05.05.2015)].

Türkmenistan ve Azerbaycan taraftır. Anlaşma 19.12.1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kiev Anlaşması, özel konulara ilişkin düzenleme getiren uluslararası bölgesel bir anlaşmadır.

2. Anlaşmanın Kapsamı

Kiev Anlaşması, "ticarî işletmecilerin" kendi aralarında, kuruluşlarla, resmî ve diğer makamlarla yaptıkları sözleşmelerden ve diğer hukukî ilişkilerden kaynaklanan sorunların çözümü ve bu konularda verilen kararların icrasıyla ilgili düzenlemeler getirmektedir. Anlaşmanın 2. maddesi gereği ticarî işletmeci kavramı şirketleri, onların birliğini, herhangi bir şekilde kurulan kuruluşları ve girişimci statüsüne sahip gerçek kişileri kapsar.

Kiev Anlaşmasının 5. maddesi gereği âkit devletlerin yetkili mahkemeleri ve diğer makamları karşılıklı adlî yardımda bulunabilirler. Adlî yardım talebi, (a) belgelerin gönderilmesi ve iletilmesini, (b) uzman incelemesi; tarafların, şahitlerin, bilirkişi ve diğerlerin dinlenmesi gibi usûl işlemlerini kapsar. BDT Ekonomi Mahkemesinin (*Economic Court of the Commonwealth of Independent States*) 14.04.2014 tarih ve 01-1/3-13 No'lu, Anlaşmanın 5. maddesinin ikinci fıkrasının yorumu hakkında istişarî mütalaasına göre, m.5'in ikinci fıkrasında sayılan usûl işlemleri listesi tahdidî değildir. Bu nedenle, başka usûl işlemlerinin de m.5 uyarınca yapılması mümkündür. İstişarî mütalaada, tedbir kararlarının m.5 kapsamında usûl işlemi kapsamına girmeyeceğini belirtmektedir. Fakat Anlaşma hükmündeki usûl işlemleri sınırlanmadığından, talepte bulunan âkit devletin yetkili mahkemesi, karşılıklı adlî yardım talebinde bulunurken, Anlaşmanın 5. maddesinin dördüncü

fıkrası gereği, yapılması istenecek usûl işleminin türünü ulusal mevzuatına göre kendisi belirler[207].

3. Adlî Yardım Talebi

Anlaşmanın 5. maddesinin dördüncü fıkrasına göre âkit devletlerin yetkili mahkemeleri ve makamları, adlî yardım talebini gerçekleştirirken, kendi devletinin hukukunu uygular. Âkit devletlerin yetkili mahkemeleri ve diğer organları adlî yardım taleplerini yerine getirirken birbirleriyle doğrudan iletişimde bulunurlar. Yani anlaşma hükümleri gereği âkit devletlerin vatandaşları taleplerini diğer âkit devletin makamına doğrudan gönderirler. Bu anlaşma ile "merkezi makam" aracılığıyla talepte bulunma usûlü ortadan kalkmaktadır.

Adlî yardım, tenfiz veya icra işleminin reddi talebine eklenecek belgeler tenfize karar verecek veya icra işlemini yerine getirecek âkit devletin dilinde veya Rus dilinde hazırlanmış olmalıdır.

4. Tanıma ve Tenfize ve Doğrudan İcra Etme İşlemine İlişkin Hükümler

a) Tenfiz/İcra İşleminde Yetkili Makam

Anlaşmanın 7. maddesi mahkeme kararlarının icrasına ilişkin düzenleme getirmektedir. Belirtilen maddenin birinci fıkrası uyarınca, taraf devletler, karşılıklı olarak yetkili mahkemelerince verilen ve yürürlüğe giren kararları tanır ve tenfiz/icra ederler. Âkit devlet mahkemesi tarafından verilen karar diğer âkit devlette tenfiz/icra edilebilmelidir. Âkit devletin yetkili mahkemesi tarafından verilen, alacağın

---

[207] 14.04.2014 tarih ve 01-1/3-13 No'lu BDT Ekonomi mahkemesinin istişarî mütalaası, ADİLET, <http://adilet.zan.kz/rus/docs/H14S0000003>, (05.05.2015).

davalının mallarından tahsiline ilişkin karar, diğer âkit devletin mahkemesince tayin edilen veya mevzuata göre yetkili kılınan makamlarca tenfiz/icra edilir. Bu hükme göre mahkeme kararının icrası, sadece icra makamları tarafından değil, aynı zamanda âkit devletlerin mevzuatına göre tüzel kişilerin paralarının tahsilinde yetkili bulunan, kredi kurumları tarafından da yapılabilir. Bu durumda tenfiz/icra işlemi her devletin kendi mevzuatına göre gerçekleşir[208].

b) Tenfiz veya Yabancı Kararın İcrasının Reddi Talebine Eklenecek Belgeler

Anlaşmanın 8. maddesi gereği icra işlemi, ilgili tarafın yazılı talebiyle başlar. Doktrinde Anlaşmanın 8. maddesinde düzenlenen talebin, yabancı kararın tenfiz talebi olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmektedir[209]. Zira Anlaşma yabancı kararın mahkemece tanınması ve tenfizi usûlünü düzenlememektedir. Aksine Anlaşmanın 9. maddesinde kararın icrasının reddi talebi ve bu talebe eklenecek delillerin listesi öngörülmektedir. Bu nedenle Anlaşmanın 8. maddesinde düzenlenen talebin, aslında icra takibinin başlatılması talebi olduğu kabul edilmektedir[210]. Yani yabancı kararın icrasını isteyen taraf, yazılı talebine Anlaşmanın 8. maddesinde düzenlenen belgeleri ekleyerek yetkili icra makamına veya yetkili kılınan diğer makama başvuruda bulunur. Aleyhine icra takibinin başlatılması istenilen taraf ise, Anlaşmanın 9. maddesinde öngörülen ret nedenlerinin mevcut olması hâlinde, bu

---

208 **NEŞATAYEVA, T.N.**: Uluslararası Medenî Usûl Hukuku, 2001, Moskova: Delo 2001, s. 144.

209 **NEŞATAYEVA,** s. 144.

210 **NEŞATAYEVA,** s. 145.

nedenlere dayanarak ve itirazını ispatlayacak delilleri ekleyerek yabancı kararın icrasının reddi talebiyle yetkili mahkemeye başvurur.

Diğer taraftan Moskova Anlaşmasının 8. maddesinin ikinci paragrafı ilgili tarafın icra talebinin anlaşmada düzenlenen nedenlerle iade edilmesi hâlinde kişinin tanıma ve tenfiz talebiyle Kiev Anlaşmasının 8. maddesinde belirtilen şekilde mahkemeye başvuruda bulunabileceğini belirtmektedir. Bu durumda incelenen hükmün yalnızca icra takibinin başlatılması talebine ilişkin olduğu söylenemez.

Talebin incelenmesi sonunda mahkeme yabancı kararın tenfizi veya icrasının reddi talebinin kabulüne karar verir.

Tenfiz veya icra işleminin başlatılması talebine, icrası istenen kararın usûlüne uygun onanan nüshası; kararda yürürlüğe girdiği belirtilmemekte ise, durumu belirtilen resmî belge; karşı tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edildiğini ispatlayan belge ve icra belgesi eklenmelidir. Görüldüğü üzere Anlaşma diğer konvansiyonlardan farklı olarak tahsil hakkını veren icra belgesinin eklenmesini istemektedir.

c) Tenfizin/İcranın Reddi Nedenleri

Anlaşmanın 9. maddesinde, tenfiz/icra talebinin reddi nedenleri ve aleyhine tenfiz/icra takibinin başlatılmasını istenilen tarafın itirazları için sunması gereken deliller sıralanmaktadır. Buna göre (a) aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenle daha önce verilen ve yürürlüğe giren kararın bulunması; (b) aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenle daha önce verilen BDT'ye üye veya üye olmayan dâvaya bakmaya yetkili üçüncü bir devletin mahkeme kararının tanınmış olması; (c) işbu Anlaşmaya göre dâvanın yetkili olmayan mahkemece görülmüş

olması; (d) diğer tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edilmemiş olması; (e) kararın cebri icrası için 3 (üç) yıllık sürenin geçmiş olması âkit devletin kararının tenfizinin/icrasının reddi nedenidir.

Anlaşmanın 9. maddesinde düzenlenen ret nedenleri hakkında BDT Ekonomi Mahkemesinin 26.04.2014 tarih ve 01-1/4-13 No'lu istişarî mütalaası (tavsiye kararı) uyarınca, m.9'un (d) bendinin uygulanmaması için, hakkında dâva açılan tarafın mahkemeye çağrılması, dâvaya katılması ve itirazlarının dinlenmesi sağlanmalıdır. Tebligat şekli ve süresi, mahkemeye davet edilen kişinin, dâvaya hazırlanmasına ve mahkemeye katılmasına imkân verecek şekilde olmalıdır.

Uluslararası tebligat, BDT'ye üye ülkelerde, uluslararası adlî yardımlaşma anlaşmasına göre istinabe yoluyla ve her devletin mevzuatına göre yukarıda belirtilen kıstasları sağlayacak şekilde gönderilebilir. Eğer, BDT'ye üye devletin ulusal kanunu, doğrudan posta ile tebligat göndererek mahkemeye davet etme usûlünü düzenlemekteyse[211] ve karşı tarafa kararı veren âkit devletin mevzuatına göre dâvaya hazırlanmasına ve mahkemeye katılmasına imkân verecek şekilde tebligat gönderilmiş ise, kişi, usûlüne uygun mahkemeye davet edilmiş sayılır. Bu durumda hakkında dâva açılan kişiye aynı zamanda uluslararası anlaşma gereği istinabe yoluyla tebligatın gönderilmesi hâlinde istinabe talebini gerçekleştiren âkit devletin yetkili makamının muhataba tebligatı gönderip göndermemesi ve bu konuda diğer

211 BDT'ye üye bazı devletlerin mevzuatında (Ermenistan Cumhuriyetinin Medenî Usûl Kanunu m. 243; Kazakistan Cumhuriyetinin Medenî Usûl Kanunu m. 413; Kırgızistan Cumhuriyetinin Medenî Usûl Kanunu m. 392; Özbekistan Cumhuriyetinin Ticarî Usûl Kanunu m. 222,) yalnızca istinabe yoluyla değil, posta, elektronik posta, telefon mesajı ve faks aracılığıyla davalıya doğrudan tebligat gönderme usûlü kabul edilmektedir, BDT'nun Ekonomi Mahkemesinin 26.04.2014 tarih ve 01-1/4-13 No'lu istişarî mütalaası, ADİLET , <http://adilet.zan.kz/rus/docs/H14S0000004>, (05.05.2015).

âkit devletin yetkili makamını bilgilendirmesi önem taşımaz. Zira yukarıda belirtildiği üzere muhataba, kararı veren devletin mevzuatına göre usûlüne uygun doğrudan posta gönderme yoluyla tebligat yapılmıştır.

Bu bağlamda, BDT'nin Ekonomi Mahkemesinin yukarıda belirtilen istişarî mütalaası (tavsiye kararı) uyarınca, kararı veren âkit devletin mevzuatına göre aleyhine icra takibinin başlatılması istenen tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edildiğine dair delillerin sunulması hâlinde icra takibinin başlatılması istenilen âkit devlet, kendisinden daha önce talep edilen, davalıya tebligatın gönderilmesine dair istinabe talebinin yerine getirilmediğine dayanarak icra takibinin başlatılması talebini reddedemez.

Anlaşmanın 9. maddesine göre dinlenilme hakkının ihlâlinin tenfize/icra takibinin başlatılmasına engel olması, ilgilinin itirazına ve itirazını ispatlayacak deliller sunmasına bağlıdır.

Kiev Anlaşmasına taraf bazı ülkelerde bu hükmün yanlış uygulandığı dikkat çekmektedir. Rusya'nın *Uralsk* İlçe Tahkim mahkemesi Ф09-7497/10-С5 nolu 28.09.2010 tarihli kararıyla[212], borçlunun usûlüne uygun bir şekilde mahkemeye çağırıldığını ispatlayan delillerin sunulmadığına dayanarak Kazakistan, Karagandı İl Ekonomi İhtisas Mahkemesi kararının tenfizinin reddine karar vermiştir. Dâva dosyasında, davalının usûlüne uygun şekilde mahkemeye davet edildiğine dair

---

212 Karar için bkz. **PAUTOVA, O.S.**: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanıması ve Tenfizinin Reddinin Nedeni Olarak Aleyhine Karar Verilen Tarafın Usûlüne Uygun Mahkemeye Davet Edilmemiş Olması", <http://www.rusnauka.com/26_NII_2011/Pravo/13_92427.doc.htm>, (05.05.2015) *(ПАУТОВА, О.С.: "Ненадлежащее извещение стороны, против которой принято решение, как основание для отказа в признании и приведении в исполнение решений иностранных судов").*

mahkeme belgesinin, Kazakistan Mahkemesi tarafından verilen dâvanın ertelenmesi ve durdurulması ile Orenburg İl Mahkemesinin istinabe edildiğine ilişkin ara kararların ve Orenburg İl Mahkemesinin Kazakistan mahkemesinin davalıya tebligatın gönderilmesine dair istinabe talebini kabulüne dair ara kararının bulunmasına rağmen borçlunun dinlenilme hakkının ihlâl edilmediğine dair delillerin sunulmadığının belirtilmesi Rus doktrininde eleştirilmiştir[213]. Görüldüğü üzere, Rusya Tahkim Mahkemesi, usûlüne uygun davet edilmediğini ileri süren tarafın, itirazını ispatlayacak delillerini sunmasını talep etmek yerine, kararı veren mahkemenin davalının usûlüne uygun olarak davet edildiğine dair delilleri sunmamasına dayanmaktadır.

Anlaşmanın 9. maddesinin uygulanması ile ilgili bir diğer husus ise Anlaşmada düzenlenen icra talebinin ret nedenlerinin sınırlı olmasıdır. BDT Ekonomi Mahkemesinin 20.06.2011 tarih ve 01-1/3-10 No'lu istişarî mütalaasında da bu husus teyit edilmiştir. Dolayısıyla, âkit devletlerin adlî makamları tarafından verilen kararlar, m. 9'da düzenlenmeyen nedenlere, örneğin, icra takibi istenen âkit devletin kamu düzenine aykırı olduğuna dayanılarak reddedilemez. Zira devletler, ticarî konularda verilen mahkeme kararlarının icra usûlünü, kendi mahkeme kararlarının icra usûlüne yakın rejimde düzenlemişlerdir.

5. Kiev Anlaşmasının Özelliği

Kiev Anlaşmasının, yukarıda incelenen konvansiyonlardan farkı, mahkeme kararlarının tenfiz üsûlünü, başvurulması gereken ana usûl olarak düzenlememesi ve böylece icra işleminin devletlerin medenî usûl kanununda düzenlenen tenfiz usûlüne

---

213 **PAUTOVA,** <http://www.rusnauka.com/26_NII_2011/Pravo/13_92427.doc.htm>, (05.05.2015).

tâbi tutmadan basit usûle göre yapılmasına imkân vermesidir. Buna göre âkit devletler kabul ederse, kararın icrası âkit devletin mevzuatında düzenlenen usûle göre yetkili makamdan doğrudan istenebilir. Örneğin, borçlunun parasının bulunduğu kredi kurumuna veya icra makamına doğrudan başvuruda bulunarak kararın icrası istenebilir. Bu durumda icra takibinin başlatılması istenen devlet, kararı, kendi devletinde verilen bir karar gibi icra eder[214].

Anlaşmanın diğer bir özelliği ise konu itibarıyla ticarî işletmecilerin ticarî konulardan kaynaklanan uyuşmazlıklarına dair verilen kararların icrası ile ilgili olmasıdır. Bu nedenle, Kiev Anlaşması ticarî uyuşmazlıklara ilişkin, özel nitelikli uluslararası anlaşma olarak bilinmektedir[215].

Kiev Anlaşmasının, yukarıda bilgi verilen konvansiyonlarla birlikte resmî olarak uygulanması hususunda BDT Ekonomi Mahkemesinin 21.02.2007 tarih ve 01-1/2-06 No'lu kararı bulunmaktadır.

Karar uyarınca, Kiev Anlaşmasına taraf BDT'ye üye ülke mahkemelerin kararlarının icra takibinin başlatılması talepleri Anlaşmanın 5. maddesinde öngörülen usûle tâbi tutularak incelenir. Devletlerden birinin veya ikisinin de Kiev Anlaşmasına taraf olmadığı durumda, tenfiz usûlünde devletin taraf olduğu Minsk

---

214 **MOSKALYUK, O.**: "BDT Alanında Geçerli Beyaz Rusya Cumhuriyetinin İktisadi Mahkemelerin Faaliyeti ile İlgili Uluslararası Anlaşmalarının Uygulanmasına Dair Bazı Sorular", <http://natbookcat.org.by/isgbi/marcview.do?id=513597&position=6>, (05.05.2015), <http://www.busel.org/texts/cat5kh/id5xwdyef.htm>, (05.05.2015) *(МОСКАЛЮК, О.: Некоторые вопросы применения действующих на пространстве СНГ международных договоров Республики Беларусь, связанных с деятельностью хозяйственных судов)*.

215 21.02.2007 tarih ve 01-1/2-06 No'lu BDT'nun Ekonomi Mahkemesinin kararı, ADİLET, <http://adilet.zan.kz/rus/docs/H070000448_>, (05.05.2015).

Konvansiyonunun 51. maddesi veya Kişinev Konvansiyonunun 54. maddesi uygulanacaktır.

Kiev Anlaşmasına taraf olmayan ve Minsk Konvansiyonuna taraf ülkelerin ticarî uyuşmazlıklara ilişkin adlî yardım taleplerinde bu Konvansiyonun 5. maddesi uygulanır. Yani Konvansiyona taraf devletlerin tanıma ve tenfiz talepleri âkit devletin merkezi makamına gönderme yoluyla ve mevzuatta düzenlenen tanıma ve tenfiz usûlüne tâbi tutularak gerçekleşecektir.

D. Moskova Anlaşması

1. Genel Bilgiler

Anlaşma, Kiev Anlaşmasının geliştirilmesi amacıyla Azerbaycan, Kazakistan, Tacikistan ve Kırgızistan tarafından 06.03.1998 tarihinde Moskova'da imzalanmıştır. Âkit devletler, ekonomik birliğin geliştirilmesi amacıyla, bir âkit devletin yetkili mahkemesi tarafından verilen kararın diğer âkit devletlerin topraklarında sorunsuz icrasının sağlanması gerektiğini kabul ederek, 3. madde uyarınca, "âkit devletin yetkili mahkemesi tarafından verilen ve yürürlüğe giren kararın diğer âkit devlette ihtilâfsız (tartışmasız) şekilde icra edileceği" hususunda mutabık kalmışlardır.

Anlaşmanın kapsamına, hakem, ticaret ve ekonomi mahkemelerinin ticarî uyuşmazlıklara ilişkin yürürlüğe giren kararlarının karşılıklı icrası girer. Söz konusu anlaşmanın kapsamına girmeyen kararların tanınması ve tenfizi Minsk Konvansiyonu ve Ek Protokolde düzenlenen usûle göre gerçekleşir.

2. İcra İşleminin Yapılması

Alacakların, borçlunun mallarından tahsili, borçlunun ikamet ettiği devletin hukukuna göre yetkili makama başvuruda bulunan alacaklının talebi üzerine yapılır.

Alacaklı, talebine, kararın yürürlüğe girdiği belirtilen mahkeme kararının onanmış nüshasını, aleyhine karar verilen tarafın usûlüne uygun mahkemeye davet edildiğine dair belgeyi, kararın kısmî icra edilmesi durumunda, icra edilmesi gereken kısmı (tahsili istenilen kalan para bedelini veya malları) belirten belge ve icra belgesini eklemelidir.

Anlaşma, borçlunun bankasına doğrudan başvuruda bulunma yoluyla borcun tahsiline imkân vermektedir. Anlaşmanın 5. maddesinde, alacaklının yazılı ödeme talebine eklenecek ek belgeler belirtilmektedir. Buna göre alacaklı, Moskova Anlaşmasına atıfta bulunan ödeme talebine, yukarıda belirtilen belgelerle birlikte borçlunun asıl dâvaya katıldığına veya hazırlanmasına imkân verilecek sürede mahkemeye çağırıldığına dair yetkili mahkemece onanan belgeyi eklemelidir.

Borçlunun bankası, alacaklının ödeme talebi ve eklenen belgeleri üzerine tahsili istenen parayı borçlunun hesabından çekerek alacaklıya gönderir (md. 5).

Anlaşmanın 8. maddesinde, alacaklının ödeme talebinin borçlunun bankası tarafından iade/red edebileceği durumlar öngörülmektedir. Buna göre Moskova Anlaşmasının 3. maddesinde düzenlenen belgelerin eklenmemesi; Kiev Anlaşmasının 9. maddesinde düzenlenen icra talebinin ret nedenlerinin bulunduğuna dayanan borçlunun itirazının bulunması; borcun ifa edilebilmesi için gerekli paranın borçlunun hesabında bulunmaması talebin iadesi/reddi nedenleridir.

Bu durumda, alacaklı, kararın tenfizi veya malların tahsili talebiyle borçlunun kuruluşunun bulunduğu âkit devletin yetkili mahkemesine, Kiev Anlaşmasının 8. maddesinde düzenlenen şekilde başvuruda bulunmalıdır. Mahkeme, borçluyu usûlüne uygun mahkemeye davet ederek alacaklının tenfiz talebini açık duruşmada

inceler. Alacaklının tenfiz talebi yalnızca Kiev Anlaşmasının 8 ve 9. maddelerine uyulmaması hâlinde reddedilir.

Paranın tahsilinin mümkün olmadığı durumlarda, alacaklının talebi üzerine mahkeme kararını icra edecek yetkili memur, borçlunun mallarının bulunduğu ülkede borçlunun tüm (menkul ve gayrimenkul) mallarına el koyar ve o malların satışından elde edilen paranın alacaklıya gönderilmesini sağlar.

Yabancı mahkeme kararına göre belli bir malın tahsili gerekmekteyse, kararın icrası, malların bulunduğu ülkede o devletin mevzuatına göre icra makamı tarafından yapılır.

E. Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi

20 Haziran 1956 tarihli Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsili Hakkında New York Sözleşmesi Kazakistan tarafından 30.12.1999 tarih ve 33-II No'lu Kazakistan Cumhuriyeti Kanunu ile onaylanmıştır[216].

Öğretide Sözleşmenin nafaka talepleri hakkında uygulanacak hukuku gösteren bir sözleşme olmadığı gibi, nafaka kararlarının tanınması veya tenfizine yönelik bir sözleşme de olmadığı; bu nedenle milletlerarası alanda nafakanın tahsilini

[216] RG, Kazahstanskaya Pravda 05.01.2000, S.004. ADİLET <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z990000033_>, (05.05.2015).

kolaylaştırmaya yönelik bir adlî işbirliği Sözleşmesi olduğu kabul edilmiştir[217]. Zira Sözleşmede tenfiz usûlü ve şartlarına ilişkin ayrı bir düzenleme getirilmemektedir[218].

Sözleşme, nafaka talebine ilişkin başvuru süreciyle ilgili önemli kolaylıklar sağlayan bir mekanizma öngörmektedir. Sözleşme, nafaka alacaklısını, yabancı ülkede bulunan nafaka borçlusundan nafaka talep etmek için, borçlunun bulunduğu yabancı ülke makamlarına başvurma külfetinden kurtarmaktadır.

Sözleşme uyarınca nafaka alacaklısı, kendi bulunduğu âkit devletin yetkili kıldığı gönderici makama gerekli belgelerle başvurarak, yabancı bir âkit devlet ülkesinde bulunan nafaka borçlusuna karşı ileri sürdüğü nafaka talebini beyan eder. Bu talep Sözleşme kapsamında her âkit devlette kurulan merkezî makamlar aracılığıyla, nafaka borçlusunun bulunduğu âkit devletteki aracı kuruma iletilir. Kazakistan'da Sözleşmenin uygulanmasında merkezî makam vazifesini KC Yüksek Mahkemesinin Mahkemelerin Faaliyetini Sağlama Departmanı üstlenmiştir. Nafaka borçlusunun bulunduğu âkit devletin görevlendirilmiş olduğu aracı kurum, nafakayı temin etmek için gerekli olan girişimlerde bulunur. Sözleşme hükmü gereği bu makam öncelikle, sulh yoluyla, nafaka borçlusunun nafaka borcunu ödemesini temin etmeye çalışacaktır. Bunun gerçekleşmemesi hâlinde, iki şekilde nafakanın tahsilinin teminini sağlar. Nafaka alacaklısının nafaka talebinin, adlî veya idarî bir makamın kararına dayanması hâlinde, nafaka borçlusunun bulunduğu ülkenin aracı makamı, nafakaya ilişkin yabancı kararın tenfizi için talepte bulunabilir. Âkit devletlerden birinde verilen nafakaya ilişkin kararın nafaka borçlusunun bulunduğu devletin aracı

---

217 **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 192; **HADİMOĞLU, Ö. N.**: Milletlerarası Usûl Hukukunda Geçici Hukukî Koruma, Ankara: Yetkin Yayınları 2013, s. 189.

218 **EKŞİ,** s.368.

kurumu tarafından tenfiz ettirilmesi yoluna başvurulursa, tenfiz usûlü ve şartlarına, kararın tenfizi istenen devletin hukuku uygulanacaktır[219]. Bununla beraber yabancı nafaka kararının tenfizi talebine başvurulduğunda, nafaka kararının, uygulama alanı bulduğu takdirde 1958[220] veya 1973[221] tarihli La Haye tanıma - tenfiz Sözleşmeleri çerçevesinde tenfiz edileceğine ilişkin Türk doktrininde görüş mevcuttur[222].

Sözleşme yabancı bir nafaka kararının varlığına rağmen, bu kararın tenfizi talep edilmeyip yeni bir nafaka dâvasının açılmasına da imkân vermektedir. Nafaka alacaklısının dayandığı bir nafaka kararının bulunmaması durumunda ise nafaka borçlusunun bulunduğu ülkenin aracı kurumu, nafaka alacaklısı adına nafaka dâvası açmak durumunda kalacaktır.

Türk doktrininde Sözleşme gereği yetkili kılınan aracı kurumların kararlarının, doğrudan icra kâbiliyetine sahip olduğu; bir başka deyişle bu kararların âkit ülkede tenfizinin gerekmediği belirtilmektedir[223]. Bunun aksine, Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının hüküm ve sonuç doğurabilmesi için, yabancı kararın niteliğine göre tanınması ve tenfizi gerektiği; aksi halde yabancı kararın doğrudan icrasının veya yabancı mahkeme kararına dayanarak bir idarî işlem

---

219 **EKŞİ,** s.368.

220 Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1958 tarihli La Haye Sözleşmesi. Kazakistan bu Sözleşmeye taraf değildir.

221 Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 1973 tarihli La Haye Sözleşmesi. Kazakistan bu Sözleşmeye taraf değildir.

222 **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 193.

223 **HADİMOĞLU,** s.190.

yapılmasının mümkün olmadığı; yabancı kararın Türk mahkemelerinde yalnızca takdirî delil olarak kullanılabileceği belirtilmektedir[224].

Görüldüğü üzere, 1956 tarihli New York Sözleşmesi, nafakanın tahsili için nafaka borçlusunun bulunduğu ülkede yapılması gereken işlemlerin, her bir âkit devletin yetkili kıldığı aracı kurum ve merkezî makamlar vasıtasıyla yapılmasını sağlamaktadır. Böylece nafaka alacaklısını, nafakanın teminine yönelik işlemleri kendisine yabancı bir ülkede gerçekleştirme külfetinden kurtarmaktadır. Fakat 1956 tarihli New York Sözleşmesi kapsamında yalnızca nafaka alacaklarının tahsilinin mümkün olduğu ve tazminatın ve yargılama giderlerinin bu Sözleşme çerçevesinde tahsilinin mümkün olmadığına dikkat çekilmektedir[225].

III. İKİ TARAFLI ANLAŞMALAR

A. Genel Olarak

Yukarıda belirtildiği üzere Kazakistan, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu on üç devletle iki taraflı adlî işbirliği anlaşması yapmıştır. İki devletle ilgili süreç de devam etmektedir. Aşağıda bu anlaşmaların her birine ayrı ayrı değinilmeyecek, konu Türkiye ile Kazakistan arasında yapılan anlaşma esas alınarak anlatılacak; diğer anlaşmalarda farklı düzenlemeler bulunduğu ölçüde bunlara değinilecektir.

---

224 **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 197.

225 **ŞANLI/ESEN/ATAMAN - FİGANMEŞE,** s. 194.

B. Kazakistan ile Türkiye Arasında Hukukî Konularda Adlî İşbirliği Anlaşması

Anlaşma, 13 Haziran 1995 tarihinde Almatı'da imzalanmıştır. Anlaşmanın 21. ve 25. maddeleri arasında kararların tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

1. Anlaşmanın Kapsamı

Anlaşmanın kapsamına (a) âkit tarafın ülkesinde bulunan ilgili kişilere, adlî belgelerin gönderilmesi ve tebliğ edilmesi; (b) istinabe suretiyle delillerin sağlanması; (c) mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi (d) ve anlaşmada öngörülen diğer yardımlar girer.

Kazakistan'ın Hindistan ve Birleşmiş Arap Emirlikleri ile imzaladığı adlî yardımlaşma anlaşmasının kapsamına giren konular, Türkiye ile imzalanan anlaşmanın kapsamına giren konularla aynıdır.

Vietnam ile yapılan anlaşmada, bunlardan farklı olarak anlaşmanın kapsamına bilirkişinin ve şahitlerin çağırılmasının da gireceği düzenlenmektedir (md. 1).

Kırgızistan, Pakistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kore, Çin, Litvanya, Moğolistan, Türkmenistan ve Özbekistan ile imzalan adlî yardımlaşma anlaşmasının kapsamına usûlî işlemlerin yapılması; belgelerin gönderilmesi ve tebliği; delil teşkil eden belge ve eşyaların iletilmesi; dâva dosyalarının gönderilmesi; mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi; geçici hukukî tedbir kararlarının alınması gibi hukukî konulara ilişkin adlî yardım taleplerinin yanısıra talepte bulunan tarafa sabıka kaydı hakkında bilgi verilmesi; kayıp kişilerin ve suçluların aranması; arama

işlemlerinin yürütülmesi; suç işleyen kişilerin cezalandırılması veya verilen mahkûmiyet kararının infazı amacıyla teslimi; kovuşturma gibi cezaî konulara ilişkin adlî yardım talepleri de girer. Bu anlaşmalarda, kapsama giren konular daha detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

2. Tanıma ve Tenfiz

a) Tanıma ve Tenfize Konu Kararlar

Anlaşmanın 21. maddesine göre, mahkemelerce hukukî konularda verilen kararlar, tazminat ile ilgili ceza mahkemesi kararları, hakem kararları ve mahkemelerce onanan sulh anlaşmaları tanıma ve tenfize konu edilebilir.

Diğer devletlerle yapılan anlaşmalardan bazılarında "karar" ifadesinin kapsamı biraz daha farklı çizilmiştir. Birleşik Arap Emirlikleri ile akdedilen Anlaşmada yukarıda sayılanların yanında hukukî durumlara (vakıalara) ilişkin kararlar da belirtilmiştir. Bazı devletlerle yapılan Anlaşmalarda ara kararların da tanıma ve tenfizin konusu olabileceği düzenlenmiştir (örn. Çin, Kırgızistan, Pakistan ve Moğolistan). Gürcistan ile yapılan Anlaşmada "karar" kavramının kapsamına babalığın tespiti ve nafaka yükümlülüğüne dair belgelerin ve icra kâbiliyetine sahip belgelerin de gireceği düzenlenmiştir. Türkmenistan, Azerbaycan ve Özbekistan ile yapılan Anlaşmalarda diğer anlaşmalardan farklı olarak para yükümlüklerine ilişkin noter belgelerinin tanınacağı ve tenfiz edilebileceği belirtilmiştir. Vietnam ile yapılan anlaşmada ise cezaî ve idari konularda gayrimenkul mallara ilişkin kararların tanınıp tenfiz edileceği düzenlenmiştir (md. 24/1-ii).

b) Tanıma ve Tenfiz Usûlü

aa) Başvuru

Tanıma ve tenfiz talebinde bulunan, taraf olduğu uluslararası anlaşmanın ilgili hükümleri ve Geçici Yönergenin 18. maddesi gereği tanıma ve tenfiz talebiyle, kararı veren âkit devletin mahkemesine başvuruda bulunabilir. Bu durumda, kararı veren âkit devletin mahkemesi, kendi ülkesinin merkezî makamı aracılıyla tanıma ve tenfiz talebini KC'nin merkezî makamına iletir. Kazakistan'da merkezî makam KC Yüksek Mahkemesinin Mahkemelerin Faaliyetini Sağlama Departmanıdır (Departman). Yabancı devletin merkezî makamı tarafından gönderilen talep Departmana gelir. Departman, talebi incelemesi için yetkili mahkemeye iletir. Bu yöntem esas olarak Hindistan, Çin ve Litvanya ile yapılan adlî yardım anlaşmalarında kabul edilmiştir.

Anlaşmalarda ve Geçici Yönergede belirlenen diğer yöntem, tanıma ve tenfiz talebinin doğrudan Kazakistan'ın yetkili mahkemesine gönderilmesidir. Bu usûl Türkiye ve Birleşik Arap Emirlikleri ile imzalanan anlaşmada kabul edilmektedir. Bu durumda tanıma ve tenfiz talebi, aleyhine tenfiz talebi istenilenin gerçek kişi olması hâlinde ikametgâhının bulunduğu yer, ikametgâhı bilinmiyorsa mallarının bulunduğu yer mahkemesine verilir. Tüzel kişilerde ise, tüzel kişinin kuruluşunun bulnduğu yer; bu yer belli değilse, mallarının bulunduğu yer mahkemesidir. Eğer tanınması ve tenfizi istenilen karar, Bölgelerarası Ekonomi İhtisas Mahkemesinin görevine giren bir konuda verilmiş ise, tenfiz talebi gerçek kişinin ikametgâhının veya tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu bölgedeki ihtisas mahkemesine verilmelidir. Eğer gerçek kişinin ikametgâhı veya tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu yer bilinmiyorsa,

talebi, kişinin mallarının bulunduğu bölgedeki ihtisas mahkemesi inceler[226]. Örneğin, Türkiye'nin yetkili mahkemesinin verdiği borcun tahsili kararının tenfizi talebi, borçlunun Kazakistan'daki yönetim kurulunun, yönetim kurulunun bulunduğu yer belli değilse, mallarının bulunduğu bölgedeki Bölgelerarası Ekonomi İhtisas Mahkemesinde bakılır.

Azerbaycan, Vietnam, Gürcistan, Kuzey Kore, Kırgızistan, Moğolistan, Pakistan, Türkmenistan ve Özbekistan ülkeleriyle yapılan adlî yardım anlaşmalarında iki şekilde de başvruda bulunmanın mümkün olduğu düzenlenmiştir.

Anlaşmalarda tanıma ve tenfiz talebinde, kararı verecek devletin hukukunun uygulanacağı düzenlenmektedir. Yani tanıma ve tenfiz usûlü, tanıma ve tenfiz kararını verecek devletin usûl hukukuna tâbi tutulmuştur.

bb) Dilekçeye Eklenecek Belgeler

Talepte bulunan tanıma ve tenfiz talebine şu belgeleri eklemelidir: a) kararın aslına uygun bir örneği. Kararın yürürlüğe girdiği bizzat karardan anlaşılmadığı durumlarda, yetkili makam tarafından verilecek bir belge; b) Mahkemeye katılmayan ve aleyhinde karar verilen tarafın, usûlüne uygun olarak mahkemeye davet edildiğini ve hukukî ehliyetsizlik hâlinde mahkeme önünde gerektiği şekilde temsil edildiğini tevsik eden belge; c) Hakem kararının tanınması ve tenfizi için talepte bulunulması hâlinde hakem yetkisini gösteren, tahkim anlaşmasının (kararının) bir örneği.

Bazı Anlaşmalarda, kararda kararın nihaî karar olduğu, icra kâbiliyetini haiz olduğu belirtilmiyorsa, bu durumu belirten resmî belgenin eklenmesi gerektiği düzenlenmektedir (md.22 Hindistan ve md. 24 BAE).

---

226 **AKİMBEKOVA,** Tez özeti, s.39.

Birleşik Arap Emirlikleri ile yapılan anlaşmada sulh anlaşmalarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenleme getirilmiştir. Buna göre sulh anlaşmasının tanınmasını ve tenfizini talep eden taraf, talebiyle birlikte, yetkili tenfiz mahkemesine tasdik edilen sulh anlaşmasının nüshasını ve bu anlaşmanın ispatını kanıtlayan mahkeme belgesini sunması gerekir.

Kararın kısmen tenfizinin mümkün olduğu durumlarda kararın kısmen tenfiz edildiğini ispatlayan belgenin eklenmesi gerektiği Kırgızistan, Pakistan, Çin, Moğolistan, Gürcistan, Litvanya, Kore, Vietnam, Türkmenistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Hindistan ile imzalanan adlî yardım anlaşmalarında düzenlenmiştir. Litvanya ile imzalanan adlî yardım anlaşmasında tarafın usûlüne uygun olarak mahkemeye en az bir kere davet edildiğini tevsik eden bir belgenin tanıma ve tenfiz talebine eklenmesinin yeterli olacağı belirtilmiştir.

BDT ülkeleriyle yapılan anlaşmalarda, kararın mahiyeti gereği yürürlüğe girmeden icra edilebilir olduğuna dair belgenin ve tarafların anlaşma ile yetkili mahkemeyi seçmiş olmaları durumunda, yetkili mahkemenin taraflarca seçildiğini ispatlayan belgenin eklenmesi gerektiği belirtilmiştir (örn. Türkmenistan, Azerbaycan ve Özbekistan). Burada asıl dâvaya bakmaya yetkili mahkemenin seçiminden söz edilmektedir.

cc) Tanıma ve Tenfiz Engelleri

Anlaşma gereği aşağıdaki durumlarda mahkeme, talepte bulunan tarafın tanıma ve tenfiz talebini red eder: (1) Talepte bulunan âkit devletin mevzuatına göre

karar veya hakem kararı hukuken icra kâbiliyetini haiz değilse[227]; (2) Talepte bulunan âkit tarafın adlî makamının, tenfiz kararını verecek âkit tarafın mevzuatına göre dâvaya bakmaya yetkili olmadığı tespit edilirse; (3) Kararı veren âkit tarafın kanunlarına göre, yargılamaya katılmayan ve aleyhinde karar verilen tarafın, usûlüne uygun olarak davet edilmemiş olması veya hukukî ehliyetsizliği sebebiyle, savunma veya muteber bir şekilde temsil edilme hakkından yoksun bırakılmış olursa; (4) Talepte bulunulan âkit tarafın hakem mercilerinin veya mahkemelerinin aynı anlaşmazlık konusu ile ilgili olarak, aynı taraflar arasında açılmış bulunan dâvada nihaî karar vermiş olmaları veya dâvaya bakmakta olmaları veya aynı anlaşmazlık konusunda üçüncü bir devlet tarafından verilen nihaî kararın tanınmış olması.

Bu red nedenleri diğer devletlerle yapılan anlaşmalarda da düzenlenmiştir (Kırgızistan, Özbekistan, Vietnam, Birleşik Arap Emirlikleri, Pakistan, Çin, Moğolistan, Gürcistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Litvanya).

Birleşik Arap Emirlikleri ile imzalanan adlî yardım anlaşmasında farklı olarak kararın kesinleşmemiş olması ve kararın, tenfizi istenen ülkenin egemenliğine, güvenliğine ve kamu düzenine zarar veriyor veya o ülkenin anayasal kurallarına ve yürürlükteki ulusal mevzuatına aykırılık teşkil ediyor olması belirtilmektedir. Yani, kararın kesinleşmemiş olması ve tenfizi istenen devletin kamu düzenine aykırı bulunması tanıma ve tenfizin reddi nedeni olarak düzenlenmiştir. Kamu düzenine aykırılık şartı Vietnam, Çin ve Pakistan ülkeleriyle imzalan anlaşmalarda da yer almıştır.

---

[227] Sözleşme hükmünde kararın verildiği devlet kanunları uyarınca onun kesinleşmiş olması koşul olarak öngörülmemiş; icra kâbiliyetine haiz olması gerekli ve yeterli görüldüğüne dair görüş için bkz. **TEZGEL, M.:** Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara: Adalet yayınevi 2012, s.316.

Bazı BDT'ye üye devletlerle yapılan anlaşmalarda yetkili mahkemenin taraflarca seçilmesi hâlinde, yetkili mahkemenin seçildiğini ispatlayan belgenin bulunmaması ve tenfiz kararını verecek âkit devletin hukukuna göre kararın icrası için düzenlenen zamanaşımı süresinin geçmesi ek ret nedenidir (örn. Azerbaycan, Özbekistan). Zamanaşımı süresinin geçmesi Vietnam ile aktedilen anlaşmada da ret nedeni olarak düzenlenmiştir.

Hindistan ile akdedilmiş anlaşmada tanıma ve tenfiz talebinin reddi nedeni olarak, yalnızca kararın tanıma ve tenfizi istenen ülkenin hukukuna göre tanıma ve tenfize ehil bulunmaması belirtilmiştir (md. 19).

Kuzey Kore ile imzalanan anlaşmada ret nedenlerine yer verilmemiştir, yalnızca tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesinde devletlerin kendi mevzuatını uygulayacağı ifade edilmektedir. Bu durumda, tanıma ve tenfizde, âkit devletlerin kendi hukuklarında düzenlenen şartları arayacaklarını belirtmek mümkündür.

SONUÇ

Kazakistan hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin düzenlemenin mevcut olması objektif bir zarurettir, çünkü o kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunmasına hizmet eder.

Tanıma ve tenfiz konusunu düzenleyen kuralların bir kısmı uluslararası özel hukuk kuralları ile diğer bir kısmı ise medenî usûl ve icra hukuku ile ilişkilidir. Tanıma ve tenfizin uluslararası anlaşmalarda da yer alması ve bu anlaşmalarla mahkemelerin ülke dışı yetkisinin sınırlarının belirlenmesi, konunun uluslararası kamu hukuku ile de ilişkili olduğunu ifade eder. Yani tanıma ve tenfiz faaliyetini düzenlemek için hukukun farklı alanlarındaki hatta farklı hukuk sistemlerinde kullanılan yasal araçlar uygulanmalıdır. Bu da konunun incelenmesinde bütüncül bir yaklaşımı gerektirir.

Kazakistan'da tanıma ve tenfizin hukukî temelini KC Medeni Usûl Kanunu ve KC tarafından onaylanan uluslararası anlaşmalar oluşturur.

Tanıma ve tenfize dair uluslararası anlaşmalarda ve mevzuatta yer alan düzenlemelerde farklılık söz konusu olduğunda uluslararası anlaşma hükümleri geçerlidir. Bu bağlamda mahkeme kararının tanınması ve tenfizi istenilen devletle Kazakistan arasında adlî yardım anlaşmasının mevcut olup olmadığını tespit etmek önemlidir.

Kazakistan'ın taraf olduğu iki ve çok taraflı anlaşmalarda tanıma ve tenfiz usûlünde âkit devletlerin mevzuatı uygulanacağı düzenlenmektedir.

Kazakistan mevzuatında tanıma ve tenfiz taleplerinde mahkemenin görevine dair herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Kazakistan'daki ihtisas mahkemelerinin kurulmasının asıl amacı genel ilçe mahkemelerinin iş yükünü hafifletmek, belli konulardaki uyuşmazlıkların hâkimlerce kanuna uygun olarak çözülmesini sağlamak ve mahkemece yanlış kararın verilmesini önlemektir. Bu durumda ihtisas mahkemelerinin görevine giren konularla ilgili verilen yabancı mahkeme kararlarının tenfiz talebinin, belirtilen ihtisas mahkemesinde değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

MUK'da tanıma ve tenfiz taleplerinin inceleme süresine dair düzenlemenin bulunmaması uygulamada bazı sorunları ortaya çıkartmaktadır. Konuyla ilgili sorunları kaldırılabilmesi için tanıma ve tenfiz taleplerinin incelenmesinde MUK'un 425-1. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan hüküm geçerli olmalıdır. Yani tanıma ve tenfiz talebi mahkemeye başvurudan itibaren 15 (on beş) gün içerisinde değerlendirilmeli ve karara bağlanmalıdır. Zira tenfiz talebinin incelenmesinde mahkeme, yalnızca anlaşmada ve mevzuatta düzenlenen tenfiz şartlarının gerçekleşip gerçeklemediğini kontrol eder.

MUK'un 425. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tenfiz istemi icra takibinin başlatılması için düzenlenen üç senelik süreye bağlı tutulmuştur. Bu süre, yabancı kararın yürürlüğe girdiği (derhal icra edilebilme kâbiliyetini haiz kararlarda verildiği) tarihten alacaklının Kazakistan mahkemesine kararın tenfizi talebiyle başvurduğu süreyi; Kazakistan mahkemesinin karar vermesi gereken süreyi ve Kazakistan mahkemesinin icra emrini verdiği tarihten icra makamına gönderdiği süreyi içerir. Bu durumda tenfiz talebi incelenirken veya icra emri icra makamına gönderilene kadar, yabancı mahkeme kararı zamanaşımına uğramış olabilir. Bunun önlenmesi

için tenfiz talebinde bulunma ile zamanaşımı süresinin kesilmesi gerektiğinin kanunda düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Tezimizde MUK'daki düzenlemeye göre kararlar, tenfizi gerektirmeyen yalnızca tanınması istenen ve tenfizi gerektiren kararlar olarak ikiye ayrılmaktadır. MUK md. 426 gereği tenfizi gerektirmeyen kararlar basit usûle tâbi tutularak tanınır. Yani bu kararın tanınması için ilgili tarafın MUK md. 425'de düzenlenen usûle uygun olarak mahkemeye başvurması gerekmez; doğrudan yetkili (idarî) makama başvuruda bulunarak kararın tanınmasını talep edebilir. Tanıma için gereken şartlar gerçekleşmediğinde, aleyhine tanıma istenilen tarafın buna dayanarak tanımanın reddi talebiyle mahkemeye başvurabileceği kanısındayız. Tanımanın reddi talebinin incelenmesinde MUK'un 425. maddesinde ve Düzenleyici Kararda öngörülen, tanıma ve tenfiz usûlü geçerlidir.

Tenfizi gerektiren kararların tanınması için ilgili tarafın yazılı taleple mahkemeye başvurarak tanımayı istemesi gerekecektir. Bu durumda mahkeme, kararın tanınması ve tenfizine veya kararın tanınmasına ve tenfizinin reddine ya da tanıma ve tenfzin reddine karar verir.

Tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesi sonunda verilen karara karşı olağan ve olağanüstü kanun yollarına başvurulup başvurulmayacağının MUK'da açıkça düzenlenmemesi doktrinde konuyla ilgili tartışmaların ve uygulamada ise konuya dair birbirinden farklı kararların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu boşluğun giderilmesi için tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesi sonunda verilen karara karşı istinaf, temyiz, denetim ve yargılamanın yenilenmesi yoluna başvrulabileceğine dair MUK'da açıkça bir düzenleme getirilmelidir.

Tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesi sonunda verilen ilk derece mahkeme kararının derhal icra edilebileceği MUK'da açıkça düzenlenmektedir. Bu düzenleme tanıma ve tenfiz talebinin incelenmesi sonunda verilen karara karşı kanun yolu aşamasına başvurulduğunda ve ilk derece mahkemesi kararı kaldırıldığında, icranın geri alınmasına dair bazı sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu nedenle ilgili tarafın kanun yollarına başvurması durumunda, yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi kararı üzerine başlatılan icra işleminin ilgili kanun yolu mahkemesi kararıyla durdurulması ve bu hususun mevzuatta açıkça düzenlenmesi gerektiği kanısındayız. Zira bu husus, tarafları başlangıç pozisyonuna getirmede ve hukuk usûlünde tarafların menfaatlerinin dengelenmesinde önemlidir.

Avrupa'nın *exequatur* modelinde benimsenen tanıma ve tenfiz şartlarının tasnifi tarafımızca da kabul görünmüştür. Bu bağlamda tanıma ve tenfiz şartları, tanıma ve tenfizde bulunması gereken (olumlu) şartlar ve tanıma ve tenfizi engelleyen (olumsuz) şartlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Böylece tanıma ve tenfizde bulunması gereken (olumlu) şartlara kararın özel hukuk konularına ilişkin olması; mahkeme kararı olması; yabancı mahkeme kararının yürürlüğe girmiş olması; karşılıklılığın (mütekâbiliyet) bulunması belirtilmektedir. Tanıma ve tenfizi engelleyen (olumsuz) şartlara ise kararın yetkili olmayan mahkeme tarafından verilmesi veya uluslararası yetki kurallarına uyulmaması; dinlenilme hakkının ihlâl edilmesi; aynı konuda aynı taraflar arasında aynı sebeplerle daha önce verilen ve yürürlüğe giren bir kararın mevcut olması; kamu düzenine aykırı olması dâhil edilmiştir.

Kazakistan'daki kanunî düzenlemeye göre yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi için gerçekleşmesi gereken önemli şartlardan biri, buna imkân

veren iki veya çok taraflı uluslararası anlaşmanın mevcut olması veya uluslararası anlaşmanın yokluğunda, yabancı ilâmın tanınması ve tenfizi kararının verebileceğini açıkça düzenleyen kanunî düzenlemenin bulunmasıdır; yani ahdî ve kanunî karşılıklılığın gerçekleşmiş olmasıdır. Tezimizde fiilî karşılıklılığın da kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Ayrıca kanunî karşılıklılığın tespitinde yabancı ülke kanununda *"révision au fond"* (kararın hukuka uygunluğunun incelenmesi) sisteminin kabul edilip edilmediğine bakılarak*"révision au fond"* kabul etmeyen devlet mahkemesinin kararları için karşılıklılık şartının gerçekleştiği benimsemelidir. Aynı zamanda karşılıklılık şartı yabancı ilâmın tanınmasında değil, sadece tenfizinde aranmalıdır.

Tenfizi gerektirmeyen kararlarda yalnızca mahkeme tarafından verilen kararlar değil aynı zamanda idarî makamlarca verilen kararların da tanınması mümkündür. Tenfizi gerektiren kararlar bakımından ise aynı şey söylenemez. Burada mahkeme kararı olması gerekir.

Yürürlükteki hukukî düzenmeye göre aleyhinde karar verilen tarafın usûlüne uygun şekilde mahkemeye davet edilmemesi (duruşma tarihi, saati ve dâva dilekçesinin nüshası eklenen tebligatın gönderilmemesi) tanıma ve tenfize engeldir. Tebligatın yapılması aşamasında davalı, kararı veren mahkemenin ülkesinde bulunduysa dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediği bu mahkemenin hukukuna, yabancı ülkede bulunması hâlinde ise ulusal egemenlik ilkesi gereği tebligatın yapıldığı devletin hukukuna göre tespit edilmelidir. Kendisine karşı tanıma ve tenfiz istenen tarafa tebligatı tanıma ve tenfiz istenilen ülkenin mahkemesi yapmış ise mahkeme, aleyhine tenfiz istenilen tarafın dinlenilme hakkının ihlâl edilip edilmediğini kendi usûl hukukuna göre belirler.

Aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı nedenlerle daha önce verilen ve yürürlüğe giren bir kararın mevcut olması tanıma ve tenfizin reddi nedenidir. Belirtelim ki burada yabancı kararın, Kazakistan mahkemesinin kararıyla çelişkili olmaması gerekmez. Yani Kazakistan mahkemesi kararının, yabancı mahkeme kararından önce verilmesi ve yürürlüğe girmesi yeterlidir.

Görüldüğü üzere MUK'da yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine dair önemli konularda düzenleme getirilmemiştir. Bu durum doktrinde farklı yorumların, uygulamada ise sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mevcut sorunların giderilmesi için konuyla ilgili MUK'da açıkça bir düzenleme getirilmeli ve yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi konusu hakem kararlarının tanınması ve tenfizi konusundan ayrılmalıdır.

Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi özel hukuk alanına dâhil bir konu kabul edilmesine rağmen devletlerarası ekonomi ve hukukî ilişkilerin gelişmesinde de kendi etkisini gösterebilecek bir konudur. Bu nedenle tanıma ve tenfiz konusu değerlendirilirken uluslararası hukukta kabul edilen ilkeler ve yabancı doktrindeki görüşler dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR VE MAKALELER

AKİMBEKOVA, S.A.: "KC'de Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfiz Edilmeme Sorunu", Üniversiteler Haber Dergisi, 2010, No:7, s.105-107 *(АКИМБЕКОВА, С.А.: "Проблемы неисполнения решений иносранных судов в РК", ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ, 2010, №7).*

AKİMBEKOVA, S.A.: "Hukuk Usûlünde Exequatur Verilmesine İlişkin Dâvalarda Mahkeme Kararlarının İcrasının Durdurulmasının Özellikleri", Bilim ve Yeni Teknolojiler Dergisi, 2010, No: 6, s. 114 – 116 *(АКИМБЕКОВА, С.А.:* "*Особенности приостановления исполнения судебных актов по делам о выдаче экзекватуры в гражданском процессе*"*, Наука и Новые Технологии, 2010, №6,).*

AKİMBEKOVA, S.A.: "Uluslararası Hakem Kararlarının Kazakistan'da Tanınması ve Tenfizi', Bilim ve Yeni Teknolojiler Dergisi, 2010, No:6, s.124-127 *(АКИМБЕКОВА, С.А.: "Признание и исполнение решений международных арбитражей в Казахстане", Наука и Новые технологии, 2010, №6).*

AKİMBEKOVA, S.A.: "KC'de Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi", Tez özeti, Bişkek, 2012. (*АКИМБЕКОВА, С.А.: "Признание и приведение в исполнение решений иностранных судов и арбитража в Республике Казахстан", Автореферат,2012*).

AKİMBEKOVA, S.A.: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Kazakistan Cumhuriyetinde Tanınması ve Tenfizi", 2013, <http://www.zakon.kz/4562001-priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie.html>, (05.05.2015) *(АКИМБЕКОВА, Саида*

А.: "Признание и приведение в исполнение решений иностранных судов в Республике Казахстан", 2013).

AKİMBEKOVA, S.A.: "Hakem Kararının Tanınması Ve Tenfizinin Şartı Olarak Karşılıklılık", ADİLET'in Bilimsel Araştırmaları Dergisi, 2010, No: 4(36) 2010, s.112-116 *(АКИМБЕКОВА, С.А.: "Взаимность как основание для признания и приведения в исполнение иностранного арбитражного решения", Научные труды Адилет, 2010, №4(36)).*

AFANASİYADİ, P.: "Pavlodar İl Bölgearalık Mahkemesinin, Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Mevzuatı Uygulaması", Zanger Dergisi, Mayıs 2011, S.5 (118), s.73-75, <http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30977896> <http://sud.gov.kz/sites/default/files/page_docs/zhurnal_zanger_no5.pdf>, (05.05.2015). *(АФАНАСИАДИ, П.: "О применении специализированным межрайонным экономическим судом Павлодарской области законодательства о признании и исполнении решений арбитражей и третейских судов", Зангер, 2011, №5(118)).*

ANSEL, J.-P./ABBASİ, M.: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizi", Rusya Mevzuatı dergisi, 2006, S.8, s.25-30 *(АНСЕЛЬ Ж.П., АБАССИ, М.: "Исполнение иностранных судебных решений", Журнал Российского Права, 2006, №8).*

ARAT, T.: "Yabancı İlâmların Tanınması ve Tenfizi", AÜHFD, 1964, C.XXI, s.421-527.

AVERİN, D.: Sovyet Medenî Usûl Hukukunda Yabancıların Statüsü, Moskova: Moskova Devlet Üniversitesi 1966 *(АВЕРИН, Д.Д.: "Положение иностранцев в советском гражданском процессе"Москва: Московский Государственный Университет 1966).*

AYBAY, R./DARDAĞAN, E.: Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması (Kanunlar İhtilafı), B. 2, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi 2008.

BAYMOLDİNA, Z.: KC Medenî Usûl Hukuku, T.2, Özel Bölüm, Almatı: Kazak Devlet Hukuk Akademisi 2001 *(БАЙМОЛДИНА, З.Х.: Гражданское Процессуальное Право, Т.2, Ососбенная часть, Алматы:КазГЮА 2001).*

BİKEBAYEV, A.: "Uluslararası Hakem Kararlarının Kazakistan Cumhuriyetinde Tanınması ve Tenfzi", 4-5 Eylül 2008 tarihinde Astana'da gerçekleşen «Kazenerji» Üçüncü Avrasya Enerji Forumunda yapılan sunum, <http://www.kazenergy.com/actions/eurasion-forum/-kazenergy-/iii-/iii-/1308-2011-07-20-14-01-04.html >, (05.05.2015) *(БИКЕБАЕВ, А.Ж.: "Признание и исполнение решений международных арбитражей в Республике Казахстан", доклад на Третьем Евразийском энергетическом форуме «KazEnergy», прошедшем 4-5 сентября 2008 года в Астане).*

BEZRUKOV, A.M.: Mahkeme Kararlarının Önyargılı Bağlantısı, Moskova: Walters Cluver 2007 *(БЕЗРУКОВ, А.М.: Преюдициальная связь судебных актов, Москва: Волтерс Клувер, 2007).*

DARDAĞAN, E.: Milletlerarası Usûl Hukukunda "Aşkın Yetki" Kavramı, Ankara: Siyasal Kitabevi 2005.

DAULETYAR, A.J.: "KC'de Yapılan Yargı ve Hukukî Reformlar Işığında İhtisas Mahkemelerinin Gelişmesinin Özellikleri", Kazakistan Ekonomisi ve Hukuku Dergisi, 2010, No: 4, s. 43-45 *(ДАУЛЕТИЯР, А.Ж.: "Особенности развития Специализированных судов в свете судебных и правовых реформ проведенных в РК", Журнал Экономика и Право Казахстана, 2010, №4).*

DOĞAN, V.: Milletlerarası Özel Hukuk, B. 2, Ankara: Seçkin 2013.

DROBYAZKİNA, İ.V.: Milletlerarası Usûl Hukuku, Sorunlar ve Beklentiler, Sankt-Peterburg: Yuridicheskiyi Center Press 2005 *(ДРОБЯЗКИНА, И.В.: Международный Гражданский Процесс. Проблемы и Перспективы, Санкт – Петербург: Юридический Центр Пресс 2005).*

EKŞİ, N.: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İstanbul: Beta 2013.

ESİMHANOV, E.: "Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinin Bazı Sorunları (Önemli Yönleri Olarak - Karşılıklılık ve Kamu Düzeni)", <http://m.zakon.kz/203856-nekotorye-voprosy-priznanija-i.html>, (05.05.2015). *(ЕСИМХАНОВ, Е.: "Некоторые вопросы признания и приведения в исполнение иностранных арбитражных решений" (Взаимность и публичный порядок - как ключевые аспекты).*

ERMAGAMBETOVA, J.: "Ertelemeyi engellemek", <http://pravo.zakon.kz/4540508-presech-volokitu.-kassacionnoe.html>, (05.05.2015). *ERMAGAMBETOVA, J. Astana şehir mahkemesinin hâkimidir. (ЕРМАГАМБЕТОВА, Ж.: "Пресечь волокиту").*

ERTAŞ, Ş.: "Yabancı Mahkeme İlâmların Tanınması ve Tenfizi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1988, C. III, S. 1-4, s. 365-438.

EVSEEV, P.N.: Adlî Yardımlaşma Anlaşmalarına Göre Adlî Makamların İşbirliği, Sosyalist devletlerin hukukî işbirliği, Moskova, İMO 1962 *(ЕВСЕЕВ, П.Н.: "Сотрудничество органов Юстиции по договорам о правовой помощи// Правовое сотрудничество между социалистическимим государствами", Москва:ИМО 1962).*

EVSEEV, P.N.: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine Dair Uluslararası Düzenlemeler", Tez özeti, Moskova 1972 (*ЕВСЕЕВ, П.Н.: "Международно-правовое регулирование признания и исполнения решений иностранных судов", Автореферат, Москва 1972*).

GAVRİK, R.: "Kararın Yürürlüğe Girme Anına İlişkin Sorun (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kararlarının Analizine Dayanarak)", <http://elib.bsu.by/bitstream>, (05.05.2015) *(ГАВРИК,Р.: "К вопросу о моменте вступления решения суда в законную силу (на основе анализа решений Европейского Суда по Правам Человека)"*.

GÖĞER, E.: Devletler Hususî Hukuku (Kanunlar İhtilâfı), B. 4, Ankara: Ankara Üniversiteri Hukuk Fakultesi 1977.

GÜVEN, P.: Tanıma –Tenfiz, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara: Yetkin 2013.

HADİMOĞLU, Ö. N.: Milletlerarası Usûl Hukukunda Geçici Hukukî Koruma, Ankara: Yetkin Yayınları 2013.

KARAGUSOV, F.S.: "Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizinin Sorunları', ADİLET'in Bilimsel Araştırmaları Dergisi, 2010, No: 4(36)2010, s.120-122 *(КАРАГУСОВ, Ф.С.: Проблемы признания и приведения в исполнение иностранных судебных и арбитражных решений, Научные труды Адилет, 2010, №4(36)).*

KAYSA, S.T./İSKAKOVA, A.B.: KC Medenî Usûl Kanunu Yorumu, Almatı: Jetı Jargı 2014 *(КАЙСА, С.Т./ИСКАКОВА, А.Б.: Комментарий к Гражданскому Процессуальному Кодексу РК, Алматы: Жеты Жаргы 2014).*

KOMAROVA, G.: "Karar Yabancı Devletin – Tenfizi Rusya'da (Moskova Tahkim Mahkemesi uygulamasında hakem kararlarının tanınması ve tenfizi)", Business Avukat, 2003, No: 21, s.9. *(КОМАРОВА, Г.: "Решение иностранное – исполнение российское (признание и приведение в исполнение арбитражных решений в практике Арбитражного Суда г.Москвы)". Бизнес Адвокат, 2003, №8).*

KONEV, D.: "Almanya Federal Cumhuriyetinde Medenî ve Ticarî Konulardaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi: Karşılaştırmalı Hukuk Analizi", Moskova, 2009, Tez ve tez özetlerinin bilimsel kütüphanesi *disserCat*, <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-inostrannykh-sudebnykh-aktov-po-grazhdanskim-i-torgovym-#ixzz3MtVlxwZa>, (05.05.2015) *(КОНЕВ, Д.В.: "Признание и приведение в исполнение иностранных судебных актов по гражданским и торговым делам в Федеративной Республике Германия: сравнительно-правовой анализ", Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat*

<http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-inostrannykh-sudebnykh-aktov-po-grazhdanskim-i-torgovym-#ixzz3MtVlxwZa>).

KOSTİN, A.: "Milletlerarası Özel Hukukta Yabancı Davalının Usûlüne Uygun Davet Edilmesi Sorunu" <http://www.igzakon.ru/magazine/article?id=5470>, (05.05.2015) *(КОСТИН, А: "Вопросы надлежащего уведомления иностранного ответчика в международном гражданском процессе").*

KUŞİMOV, N./TUKULOV, B.: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Kazakistan Cumhuriyetinde Tanınması ve Tenfizine ilişkin Hukukî Düzenlemenin Karşılaştırmalı Analizi", 2014, < http://pravo.zakon.kz/4653659-sravnitelnyjj-analiz-pravovogo.html>, (05.05.2015) *(КУШИМОВ, Н., ТУКУЛОВ, Б.: "Сравнительный анализ правового регулирования вопросов признания и приведения в исполнение решений иностранных судов в РК", 2014).*

KURU, B.: Hukuk Muhakemeleri Usûlü, B. 6, C. VI, İstanbul: Demir Demir 2001.

LİTVİNSKY, D.V.: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Karşılıklılık", Milletlerarası Özel Hukuk Dergisi, 2002, No:2-3, s.20-45. *(ЛИТВИНСКИЙ, Д.В.: "Взаимность в области признания и исполнения решений иностранных судов", Журнал международного частного права, 2002, №2-3).*

MAKSUTOV, D.: "Usûl Süreleri Düzenlemekte İse", <http://urgazeta.kz/print2.php?module=1&id=183&lang=rus>, (05.05.2015) *(МАКСУТОВ, Данияр (Судья Шахтинского городского Суда): "При наличии процессуальных сроков").*

MAMİ, K.: "Medenî Usûl Kanunun Yorumu", Astana: KC Yüksek Mahkemesi Kütüphanesi 2008,

<https://zandguy.files.wordpress.com/2010/10/kzpo.pdf >, (05.05.2015) *(МАМИ, К.А.: Комментарий к Гражданскому Процессуальному Кодексу РК, Астана: Библиотека ВС РК 2008).*

MİTİNA M.A.: "Uluslararası Yetki Düzenlemesinin Niteliğinin Anlayışı Hakkında: Çağdaş Eğilim", Üniversitelerin Bildirileri Dergisi, 2010, No: 4, <http://www.center-bereg.ru/o2222.html>, (05.05.2015) (*МИТИНА, М.А.: " О понимании сущности регулирования международной подсудности: современные тенденции", Изветия ВУЗов. Правоведение ",2010, №4*).

MOSKALYUK, O.: "BDT'ğu Alanında Geçerli Beyaz Rusya Cumhuriyetinin İktisadi Mahkemelerin Faaliyeti ile İlgili Uluslararası Anlaşmalarının Uygulanmasına Dair Bazı Sorunlar", <http://natbookcat.org.by/isgbi/marcview.do?id=513597&position=6>, (05.05.2015), <http://www.busel.org/texts/cat5kh/id5xwdyef.htm>, (05.05.2015) *(МОСКАЛЮК, О.: Некоторые вопросы применения действующих на пространстве СНГ международных договоров Республики Беларусь, связанных с деятельностью хозяйственных судов)*.

NAZİKOĞLU, O.I.: "Yabancı Memleket Mahkemelerinde Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi", AÜHFD, 1950, C. VII, S. 3-4, s. 468-500.

NEŞATAYEVA, T.N.: Uluslararası Medenî Usûl Hukuku, 2001, Moskova: Delo 2001.

NOMER, E.: Devletler Hususî Hukuku, İstanbul: Beta 2011.

NURMAŞEV, U.U./NURMAŞEVA, M.B.: Kazakistan Cumhuriyeti Medenî Usûl Hukuku, Almatı: Jetı Jargı 2012 *(НУРМАШЕВ, У.У./НУРМАШЕВА, М.Б.: Гражданское* Процессуальное Право, Алматы: Жеты Жаргы 2012).

ÖZBAKAN, I.: "Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi", Doktora Tezi, Ankara: 1982.

PAUTOVA, O.S.: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanıması ve Tenfizinin Reddinin Nedeni Olarak Aleyhine Karar Verilen Tarafın Usûlüne Uygun Mahkemeye Davet Edilmemiş Olması",

<http://www.rusnauka.com/26_NII_2011/Pravo/13_92427.doc.htm>, (05.05.2015). *(ПАУТОВА, О.С.: "Ненадлежащее извещение стороны, против которой принято решение, как основание для отказа в признании и приведении в исполнение решений иностранных судов").*

RUHİ, A.C.: "Türk Hukukunda Velayet ve Velayet ile İlgili Yabancı Mahkeme İlamlarının Tenfizi", Terazi Hukuk Dergisi, Şubat 2014, S.90, C.9, s.14-38.

RUHİ, A.C.: Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlâmlarının Tanınması ve Tenfizi, B. 2, Ankara: Seçkin 2013.

RUHİ, A.C.: Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması, B. 2, Ankara: Seçkin 2003.

SARGIN, F.: "A Critical Analysis on the Requisities of Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Turkish Law", IPRax, 28.Jahrgang, Juli/August 2008, s. 354-359.

SARGIN, F./ERTEN, R.: "MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanımanın Hukukî Niteliği, Usûlü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği", Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, 2014, C. 3, S. 2, s. 37-136.

SHAK, H.: Milletlerarası Medenî Usûl Hukuku, Moskova: BEK 2001 *(ШАК, Х.: "*Международное *гражданское процессуальное право", Москва: БЕК 2001.*

SOROKİNA, S.S.: "Çelişkili Yabancı Mahkeme Kararlarının Rusya Federasyonunda Tanınmasının ve Tenfizinin Reddi", Avukat Dergisi, 2004, S. 7, s. 37-41, <http://www.lawmix.ru/comm/2833>, (05.05.2015) *(Сорокина, С.С.: "Отказ в признании и приведении в исполнение несогласованных решений иностранных судов на территории российской федерации", Юрист, 2004, № 7).*

SOROKİNA, S.S.: "Rusya Federasyonu Topraklarında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi", Tez özeti,

<http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-reshenii-inostrannykh-sudov-na-territorii-rossiiskoi-fed>, (05.05.2015) *(СОРОКИНА, С.С.: Признание и приведение в исполнение решений иностранных судов на территории Российской Федерации, автореферат).*

STARJENETSKY, V.: "Rusya Federasyonu Devlet Kamu Kayıt Defterine Değişiklik Yapma Nedeni Olarak Yabancı Mahkeme Kararı", Tahkim Uygulaması, 2001, No: 8, s.91-96 *(СТАРЖЕНЕЦКИЙ, В.В. "Иностранное судебное решение как основание для внесения изменений в государственный публичный реестр РФ. Арбитражная практика", 2001, №8).*

STONE, P.: EU Private International Law, Second edition, USA, Massachusetts: Edward Elgar Publishing Inc. 2010.

SULEYMENOV, M.K.: 13-15 Kasım 2009 tarihinde, Moskova'da gerçekleşen "Azerbaycan, Kazakistan ve Rusya'da Yabancı Yatırım Hukuku: geçiş ekonomisine sahip ülkelerde menfaatlerin dengelenmesi" Uluslararası konferansta yapılan sunum "Geçiş ekonomisine sahip ülkelerin katıldığı yatırım uyuşmazlıklarının çözümü", 2009, <http://www.arbitrage.kz/461>, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: Доклад на международной конференции "Урегулирование инвестиционных споров с участием государств с переходной экономикой" проведенной 13-15 ноября 2009, г.Москва, "Право иностранных инвестиций в Азербайджане, Казахстане и России: баланс интересов в странах с переходной экономикой").*

SULEYMENOV, M.K.: "Kamu Düzeni Kavramı ve Kazakistan Mahkemeleri Tarafından Uygulanması", <http://kodeks-advocate.kz/ru/925-analiz_zakonodatelnoj_i_sudebnoj_praktiki_respubliki_kazahstan.html/>, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: "Публичный порядок и его примение судами РК").*

SULEYMENOV, M.K.: "Petrol ve Gaz Uyuşmazlıklarına İlişkin Dâvalara Kazakistan'da Bakılmasının Doğurduğu Sorunlar: Kazakistan Mahkemelerinin Yetkisi", 2004, <http://zangerlf.com/ru/publications/225>, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: "Проблемы рассмотрения нефтегазовых споров в Республике Казахстан Компетенция судов в Республике Казахстан").*

SULEYMENOV, M.K.: "Hukuk Kaynakları Sisteminde Yüksek Mahkemenin Düzenleyici Kararları", <http://pravo.zakon.kz/146609-normativnye-postanovlenija-verkhovnogo.html>, 2009, (05.05.2015) *(СУЛЕЙМЕНОВ, М.К.: " Нормативные постановления Верховного суда в системе источников права ").*

SÜRAL, C.: Avrupa Birliği'nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İzmir: Güncel 2007.

ŞANLI, C./ESEN, E./ATAMAN – FİGANMEŞE, İ.: Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul: Vedat 2013.

ŞANLI, C.: Uluslararası Ticarî Âkitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, B. 4, İstanbul: Beta 2011.

TEZGEL, M.: Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara: Adalet yayınevi 2012.

TUR, İ./STELMAH, A.: "Yabancı Mahkeme Kararının Rusya'da Tanınması ve Tenfizi İçin Aranan Şart",

<http://zakon.ru/Blogs/priznanie_i_privedenie_v_ispolnenie_resheniya_inostrannogo_suda_v_rossiineobxodimoe_uslovie/13564>, (05.05.2015) *(ТУР, И./СТЕЛЬМАХ, А.: Признание и приведение в исполнение решения иностранного суда в России: необходимое условие).*

ZAYTSEV, R.V.: "Yabancı Mahkeme İlamlarının Rusya'da Tanınması ve Tenfizi" Tez özeti, 2005, <http://www.dissercat.com/content/priznanie-i-privedenie-v-ispolnenie-v-rossii-inostrannykh-sudebnykh-aktov>, (15.05.2015) *(ЗАЙЦЕВ, Р.В.: Автореферат "Признание и приведение в исполнение в Росси иностранных судебных актов", 2005).*

ZAYTSEV, V.Y./ZAYTSEV, R.V.: "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Taleplerinin Asliye Mahkemesince Bakılması", <http://www.notiss.ru/usrimg/Zaytsev_Zaytsev.pdf>, (05.05.2015) *(ЗАЙЦЕВ, В.Ю./ЗАЙЦЕВ, Р.В.: "Рассмотрение судами общей юрисдикции дел о признании и приведении в исполнение решений иностранных судов").*

ÖZET

Yabancı ülke mahkemesinde verilen karar Kazakistan'da hüküm ifade edebilmesi için bu karar Kazakistan'da tanınmalı ve tenfiz edilmelidir. Yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizine dair düzenlemeler Kazakistan mevzuatında ve onun taraf olduğu iki ve çok taraflı uluslararası anlaşmalarda mevcuttur. Çalışmamızda Kazakistan hukukundaki ve Kazakistan'ın taraf olduğu iki ve çok taraflı anlaşmalardaki hükümler, öğretide kabul edilen görüşler ve mahkeme kararları incelenmiştir. Konuyla ilgili bazı sorunları tespit etmek ve bu sorunlara mümkün olduğu kadar çözüm getirmek çalışmamızın amacıdır.

Anahtar Kelimeler : Tanıma ve Tenfiz, yabancı mahkeme kararı, Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Usul Kanunu (MUK), tebligat, zamanaşımı, üst yargı denetimi, milletlerararası anlaşmalar.

ABSTRACT

In order for a decision rendered by a foreign court to be effective in Kazakhstan, the decision needs to be recognized and enforced in Kazakhstan. Arrangements on recognition and enforcement of foreign judgments are available in Kazakh legislation and bilateral and multilateral agreements to which Kazakhstan is a party. In our study, we review the provisions under Kazakh law and bilateral and multilateral agreements to which Kazakhstan is a party along with recognized opinions in the doctrine and court decisions. The objective of the study is to identify the problems in the matter and provide solutions for these as far as possible.

Keywords: Recognition and enforcement, foreign judgment, Civil Procedure Code of the Republic of Kazakhstan, notification, limitation period, judicial review, international treaties.

EK - I: Kazakistan Cumhuriyeti Medenî Usûl Kanunu (ilgili hükümler)

Madde 425. Yabancı ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi

1. Yabancı mahkeme ve hakem kararları kanunda ve KC'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda düzenlenmesi hâlinde karşılıklılık esasına dayanılarak tanınır ve tenfiz edilir.
2. Uluslararası anlaşmalarda aksi öngörülmedikçe yabancı mahkeme ve hakem kararlarının tanınması ve tenfizi şartları ve usûlü kanunla belirlenir.
3. Yabancı mahkeme ve hakem kararının cebri icrası karar yürürlüğe girdiği andan itibaren 3 yıl içerisinde istenebilir. İşbu Kanunun 128. maddesinde düzenlenen şekilde geçerli nedenlerle kaçırılan süre mahkeme kararıyla yenilenebilir.

Madde 425-1. Hakem Kararının Cebri İcrası

1. Hakem kararı belirtilen sürede ihtiyarı olarak icra edilmediği takdirde tahkim yargılaması sonucunda lehine karar verilen taraf (alacaklı) asıl dâvaya bakan tahkim mahkemesinden veya borçlunun ikametgâhının bulunduğu yer mahkemesinden ya da tüzel kişinin kuruluşunun bulunduğu yer mahkemesinden, ikametgâhın veya kuruluşun bulunduğu yer belli değilse borçlunun mallarının bulunduğu yer mahkemesinden yazılı taleple hakem kararının cebri icrasını isteyebilir.
2. İcra emrinin çıkartılması talebine (dilekçesine) usûlüne uygun onanan hakem kararının aslı veya kopyası, buna ek olarak tahkim anlaşmasının aslı veya usûlüne uygun onanan kopyası eklenmelidir. Hakem kararının veya tahkim anlaşmasının yabancı dilde düzenlenmesi hâlinde ilgili taraf bu belgenin usûlüne uygun onanan KC Devleti veya Rus dilinde tercümesini eklemelidir.

3. İcra emrinin çıkartılması için mahkemeye en geç hakem kararının ihtiyari icrası için düzenlenen sürenin sona ermesinden itibaren 3 yıl içerisinde başvurulabilir.
4. Belirtilen sürede başvurulmayan veya eklenmesi gereken belgeler eklenmeyen talep (dilekçe) mahkemece bakılmadan bu kanunda düzenlenen şekilde temyiz edilebilen ara karar ile iade edilir.
5. Sürenin geçerli nedenlerle kaçırıldığı tespit edildiği takdirde icra belgesinin çıkartılması talebinin (dilekçesinin) süresi mahkemece yenilenebilir.
6. İcra emrinin çıkartılması talebine (dilekçesine) tek hâkimli mahkeme tarafından başvuru tarihinden itibaren 15 gün içerisinde bakılır.
7. Mahkeme borçluyu alacaklının hakem kararının cebri icrası talebi hakkında, duruşma sırasında talebin bakılacağı yer ve saat hakkında haberdar eder. Alacaklı da kendi talebinin bakılacağı yer ve saat hakkında haberdar edilir. Duruşmanın ertelenmesi, borçlunun duruşmaya katılamama nedeninin geçerli sebeplerini belirten dilekçe ile talep edilmediği takdirde borçlunun veya alacaklının duruşmaya katılmaması icra belgesinin çıkartılması talebinin mahkemece incelenmesine engel olamaz.
8. Mahkeme hakem kararının cebri icrası için icra belgesinin çıkartılması talebini değerlendirirken hakem kararının konusunu inceleyemez.
9. Talebin değerlendirilmesi sonucunda mahkeme icra belgesinin çıkartılması veya icra belgesinin çıkartılması talebinin reddi ara kararını verir. Mahkemenin icra belgesinin çıkartılması ara kararı derhal yerine getirilir.

Madde 425-2 İcra Belgesinin Çıkartılması

1. Mahkeme, hakem kararının cebri icrası için icra belgesinin çıkartılması ara kararını verirken icra belgesinin bu Kanunun 236. maddesinde düzenlenen usûle göre çıkartılmasını sağlar.
2. Hakem kararının cebri icrası için icra belgesinin çıkartılması ara kararına karşı bu Kanunda düzenlenen mahkeme kararlarına karşı kanun yollarına başvuru üsûlüne göre başvuru yapılabilir.

Madde 425-3 İcra Belgesinin Çıkartılması Talebinin Reddi

1. Bu taraf,

Tahkim anlaşmasının taraflarından birinin mahkeme kararıyla ehliyetsiz veya sınırlı ehliyetli tanındığına veya tarfların tâbi tuttuğu mevzuata göre, böyle bir düzenleme (hüküm) bulunmadığı takdirde Kazakistan mevzuatına göre tahkim anlaşmasının geçersiz sayıldığına;

Ona tayin edilen hakem veya tahkim yargılamasına tâbi tutulduğuna dair kararın usûlüne uygun tebliğ edilmediğine – ya da onun mahkemece geçerli sayılan diğer nedenlerle kendi ifadesini sunamadığına;

Hakem kararının, tahkim anlaşmasında düzenlenmeyen uyuşmazlık hakkında veya onun şartlarına uymayan ya da tahkim anlaşmasının kapsamının dışında kalan konulara ilişkin verildiğine, ayrıca uyuşmazlığın tahkim usûlüne elverişli olmadığına;

Tahkim sözleşmesinin kapsamına giren konularla ilgili verilen hakem kararları, böyle bir sözleşmenin kapsamına girmeyen konulara dair verilen hakem

kararlarından ayrılabilir mahiyette olduğunda, tahkim anlaşmasının kapsamına girmeyen konuda verilen hakem kararının kısmî kaldırılabileceğine,

Hakem heyeti veya tahkim usûlünün tarafların imzaladığı sözleşme hükmüne veya tahkim kuralına uymadığına,

dair mahkemeye deliller sunarsa;

2. Mahkeme hakem kararının KC kamu düzenine aykırılığını veya KC mevzuatına göre hakem kararına konu olan uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığını tespit ederse mahkeme hakem kararının cebri icrası için icra belgesinin çıkartılması talebinin reddi ara kararını verir.

Madde 426 Tenfizi Gerektirmeyen Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması

Mahiyeti gereği tenfizi gerektirmeyen aşağıdaki yabancı mahkeme kararları Kazakistan Cumhuriyetinde tanınır:

1) Kararı veren devlet mahkemesinin vatandaşlarının kişisel durumuna ilişkin kararlar;
2) Boşanma sırasında eşlerden en az birinin Kazakistan Cumhuriyeti dışında yaşaması hâlinde KC vatandaşı ve yabancıların boşanma ve evliliğinin butlanı;
3) Boşanma sırasında eşlerin ikisinin de Kazakistan Cumhuriyeti dışında yaşaması durumunda Kazakistan vatandaşlarının boşanma ve evliliğinin butlanı.

EK - II: 11.07.2003 Tarih ve 5 No'lu KC Yüksek Mahkemesinin "Mahkeme Kararı Hakkında Düzenleyici Kararı" (ilgili hükümler)

Madde 30. Medeni Usûl Kanununun 425. maddesi uyarınca mevzuatta ve uluslararası anlaşmalarda düzenlenmesi hâlinde yabancı ve hakem kararlarının cebri icrası karar yürürlüğe girdiği andan itibaren üç sene içerisinde talep edilebilir. Böyle bir kararın tenfizi, ilgili tarafın dilekçesiyle ve MUK'da yer alan mahkemenin görevi ve yetkisi kurallarına uygun olarak kararın icrası talep edilen Kazakistan Cumhuriyeti mahkemesinin ara kararıyla gerçekleşir.

Genel olarak dilekçeye,

- Tenfizi talep edilen yabancı mahkeme kararının usûlüne uygun onanan kopyası;
- Kararın metninden anlaşılmadığı takdirde onun yürürlüğe girdiğine dair resmî belge;
- Aleyhine karar verilen tarafın veya tarafın ehliyetsiz olması durumunda onun temsilcisinin usûlüne uygun duruşmaya davet edildiğine dair deliller;
- Kararın kısmen icra edildiği belirtilen icra belgesi (mevcut ise);
- Taraflarca yetkili mahkeme seçimi yapıldığı dâvalarda, bunu ispatlayan anlaşma eklenir.

Kararın tanınması ve tenfizi talebini inceleyen mahkemenin görevi tenfizin mümkün olduğu durumların tespiti ile sınırlıdır.

Kendisine karşı kararın tenfizi istenilen taraf:

- Uyuşmazlığın yetkili olmayan mahkeme tarafından bakıldığına;

- Usûlüne uygun olarak duruşmaya davet edilmeyen tarafın yokluğunda dâvaya bakıldığına;
- Kararın cebri icrası için düzenlenen üç senelik zamanaşımı süresinin kaçırıldığına;
- Aynı konuda, aynı taraflar arasında aynı nedenlere dayanan daha önce yürürlüğe giren bir kararın mevcut olduğuna;

dair deliller sunarsa mahkeme kararın tenfizi talebini red eder.

EK - III: 23.08.2006 Tarih ve 170 No'lu KC Yüksek Mahkemesi Başkanının Buyruğu ile Onaylanan "Adlî Yardım Taleplerinin Kazakistan Cumhuriyeti Mahkemelerince Yerine Getirilmesi ve Yabancı Devletlerin Mahkemelerine Adlî Yardım Talebiyle Başvurma Hakkında Geçici Yönerge" (ilgili hükümler)

Madde 12. Medenî konulara ilişkin ve ceza mahkemelerinin tazminatın tahsili, malların müsaderesine ilişkin yabancı mahkeme kararlarının Kazakistan Cumhuriyetinde tanınması ve tenfizi talebine yürürlükteki mevzuatta düzenlenen usûle göre borçlunun ikametgâhının veya kuruluşun bulunduğu yer mahkemesinde bakılır.

Madde 18. Lehine karar verilen taraf yabancı mahkeme kararının tanınması ve tenfizi talebiyle kararın icrasını gerektiren diğer âkit devletin yetkili mahkemesine başvurur. Aynı zamanda tanıma ve tenfiz dilekçesi ile asıl dâvaya ilişkin kararı veren ilk derece mahkemesine de başvurulabilir. Bu mahkeme kendisinin vermiş olduğu kararın tanınması ve tenfizi dilekçesini icrası istenilen âkit devletin yetkili makamına gönderir.

İlk derece mahkemesi alacaklının talebine:

1) Kararın aslını veya usûlüne uygun onanan kararın ya da ona eşdeğer belgenin, ceza mahkemesinin tazminatın tahsili kararının, (tahsil edilecek rakamın belirtilen kararlarla değiştirilmesi durumunda) ara kararın veya üst mahkeme kararının kopyasını, aynı zamanda kararın yürürlüğe girdiğini ve icra edilmesi gerektiğini veya kararın kendisinden

anlaşılmıyorsa yürürlüğe girmeden icra kâbiliyetini haiz olduğunu gösteren resmî belgeyi;

2) Duruşmaya katılmayan ve aleyhine karar verilen tarafın usûlüne uygun ve hazırlanmasına imkân verilecek sürede mahkemeye çağırıldığına ve ehliyetsizliği durumunda ise uygun olarak temsil edildiğine dair belgeyi;
3) İletilme aşamasında kararın kısmen icra edildiğini ispatlayan belgeyi;
4) Yetkili mahkemenin taraflarca anlaşma ile seçildiği dâvalarda, tarafların anlaştıklarını ispatlayan belgeyi ekler.

Madde 20. Kararın tanınması ve tenfizi dilekçesi ve ona eklenecek belgeler tenfizi istenilen devletin dilinde veya Rus dilinde onaylanmış çevirisi ile temin edilmelidir.

Madde 21. Hakem kararlarının tenfizi Kazakistan Cumhuriyeti mevzuatında düzenlenen usûle tâbidir.

Madde 22. Ödenmeyen mahkeme harcının ve masrafların tahsili gerektiği durumlarda asıl dâvaya bakan mahkeme bu yönergede düzenlenen şekilde söz konusu harç ve masrafların tahsili talebiyle yabancı devletin mahkemesine başvuruda bulunur.